

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**GÖÇÜN SOSYAL VE MEKÂNSAL ETKİLERİ:
ANTAKYA OVAKENT ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mehmet DUMAN

Tez Danışmanı

Dr.Öğretim Üyesi Soner AKIN

Hatay-2019

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**GÖÇÜN SOSYAL VE MEKÂNSAL ETKİLERİ:
ANTAKYA OVAKENT ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mehmet DUMAN

Tez Danışmanı

Dr.Öğretim Üyesi Soner AKIN

Hatay-2019

ONAY

Mehmet DUMAN tarafından hazırlanan “**GÖÇÜN SOSYAL VE MEKÂNSAL ETKİLERİ: ANTAKYA OVAKENT ÖRNEĞİ**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oy birliği/oyçokluğu ile **SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

06/08/2019

Jüri Üyeleri	İmza
Doktor Öğretim Üyesi Soner AKIN (Başkan) (Tez Danışmanı- Jüri Başkanı)	
Profesör Doktor Hacı KURT (Üye)	
Doçent Doktor Şafak KAYPAK (Üye)	

Mehmet DUMAN tarafından hazırlanan “*Göçün Sosyal ve Mekânsal Etkileri: Antakya Ovakent Örneği*” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Mustafa Onur KAN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplandı sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (06/08/2019)

Mehmet DUMAN

ÖNSÖZ

Çalışmamızın temel konusunu Hatay'a yerleştirilmiş olan Afganistanlı göçmenler oluşturmaktadır. Bu göç bağlamında yaşananlar, istihdam ve iskan politikasının uygulanması, süreç içerisinde yaşanan değişimler, kente entegrasyon, toplumsal yapının genel durumu çalışmada irdelenecektir.

Çalışmamız giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, yöntemi, kaynak değerlendirmesi yapılmıştır. İlk bölümde göç kavramının kavramsal boyutunun izahı, göç türleri ifade edilmiş, ikinci bölümünde de göçe vesile olan coğrafyanın tarihine yer verilmiş, Afgan göçmenlerin göç süreçleri izah edilmiştir. Dördüncü bölümde Türkiye'ye geliş süreci ve bölgede göçmenlerin iskân ve istihdam süreçlerine yer verilmiştir. Son bölümde 37 yıllık sürecin ardından göçmenlerin dünüyle bugünü karşılaştırılarak bugünün panoraması yapılan mülakatlar doğrultusunda çizilmeye çalışılacaktır.

Çalışmamızda, araştırma konumuzla ilgili, araştırma ve inceleme eserlerinden yararlanılmıştır. Bu konuda yapılmış olan tezler incelenmiş, bölge insanı ile yapılan mülakatlar tamamlayıcı bilgiler edinilmesinde yardımcı olmuştur. Tezimizin temel verileri ise TÜİK üzerinden alınmış veriler ve de kendi derlediğimiz verilerdir.

Konumuz, güncel olan mülteci sorununun ilk örneklerinden biri olması açısından önem arz etmekte, göçün sonrasındaki iskân sürecini kolaylaştırıcı özel yasalarla desteklenmiş olması açısından farklılık göstermektedir.

Bu çalışma boyunca veri elde etmem konusunda bana yardımcı olan, kurumlara, Ovakent halkına, eğitim sürecimde katkı sağlayan tüm hocalarıma ve özellikle aileme teşekkür ederim.

Hatay-2019

Mehmet Duman

GÖÇÜN SOSYAL VE MEKÂNSAL ETKİLERİ: ANTAKYA OVAKENT ÖRNEĞİ

Mehmet DUMAN

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi 2019

Danışman: Doktor Öğretim Üyesi Soner AKIN

ÖZET

Afgan göçleri sonrası bölge insanı ile yapılan mülakatlar ile göç sonrası kente adaptasyon sürecinin araştırıldığı bu tez çalışmasında, mülteci sorununun nasıl çözüldüğü ve yurtdışından gelen yeni yerleşimcilerin ülkeye iskan politikasıyla nasıl adaptasyonunun gerçekleştirildiği Antakya ilçesi özelinde aydınlatılmak istenmiştir. Çalışmamız giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, yöntemi ve kaynak değerlendirmesi yapılmıştır. Konunun önemi güncel olan mülteci sorununun ilk örneklerinden biri olması açısından önem arz ettiği, göçün sonrasındaki iskân sürecini kolaylaştırıcı özel yasalarla entegrasyon döneminin başlatıldığı ilk bölümde anlatılmıştır. Sürecin Afgan mülteciler özelinde yönetilmiş olması açısından farklılık gösterdiği kavramsal ve kuramsal çerçevenin ele alındığı bu bölümde vurgulanmıştır. İkinci bölümde göç tanımlamaları ve farklı göç kuramları ifade edilmiş, Hatay özelinde hangilerinin siyasal pratiklerde ön plana çıkartılmış olduğu gösterilmek istenmiştir. Üçüncü bölümde Afgan göçmenlerin göçe vesile olan süreçlerine, göçe neden tarihsel olaylara, çıkarılan yasalara, iskân ve istihdam süreçlerine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde göçmenlerin Türkiye'ye gelme süreçleri, göçmenlere ait çeşitli sayısal veriler gösterilmek istenmiş bu bağlamda Afgan göçmenlerin durumu da bütün içerisindeki konumuyla anlatılmak istenmiştir. Beşinci bölümde ise 37 yıllık sürecin ardından göçmenlerin dünüyle bugünü karşılaştırılarak entegrasyonun sonucunu veren bugünün panoraması çıkarılmaya çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER

Afgan Göçleri, Şehre Entegrasyon, Göçün Etkileri

SOCIAL AND SPATIAL EFFECTS OF MIGRATION: ANTAKYA OVAKENT EXAMPLE

Mehmet DUMAN

Political Science and Public Administration, Master Thesis 2019

Supervisor: Doktor Öğretim Üyesi Soner AKIN

ABSTRACT

In this master thesis' dissertation, thanks to the brief interviews with the people of the Antakya region after the Afghan immigration, the adaptation process to the city, the how the refugee problem is solved and the adaptation of the new settlers coming from abroad with the resettlement policy are aimed to be enlightened. In the introduction chapter; the aim of the study, method and resource evaluation endeavors were explained. Afterwards, it is explained in the first chapter that how the importance of the issue in terms of being one of the first examples of the current refugee problem and then the period of integration with special laws facilitating the resettlement process after the migration is unique and critical for today's agenda. It is emphasized in this section that the conceptual and theoretical framework is needed to be discussed for a case in which the process differs in terms of governance for Afghan refugees. In the second part, the definitions of migration and different migration theories were expressed and it was aimed to show which ones have been brought to the forefront in political practices in Hatay. In the third part, the processes of immigration by Afghan immigrants, the historical events that caused the migration, the laws enacted, the settlement and employment processes' patterns were presented. In the fourth chapter, immigrants having come to Turkey and the situation of immigrants in the context of various data were also wanted to be shown in the location described in the whole. In the fifth chapter, after 37 years, the panorama of today which has given the result of today's integration was tried to be compared with the past of the immigrants

KEY WORDS

Afghan Migrations, Integration to the City, Effects of Migration

TABLolar LİSTESİ

	<u>Syf</u>
Tablo 1: İlk Afgan Göçmenlerin İskân Yeri ve Sayıları	33
Tablo 2: Yıllara Göre Ovakent Nüfusu HATAY/Antakya.....	37
Tablo 3: Yıllara Göre Kadın Erkek Dağılımı (31 Aralık 2018 Tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Oluşturulmuş TÜİK Verileri).....	38
Tablo 4: 2013-2018 Yılları arası TÜİK Verilerine Göre Ovakent Nüfus Değişikliği.....	38
Tablo 5: TÜİK Verilerine Göre Ovakent 2017 ve 2016 Yılı Nüfus Yaş Grupları Sınıflandırması	39
Tablo 6: Türkiye’ de Göç Tarihi.....	48
Tablo 7: 2000 Yılı TÜİK Verilerine Göre Ovakent Okuma Yazma Verileri.....	50
Tablo 8: 2000 Yılı TÜİK Verilerine Göre (Kadın Erkek Dağılımında) Eğitim Durumları	51
Tablo 9: 2017 Yılı TÜİK Verilerine Göre Okuma Yazma Bilme Durumları	51
Tablo 10: 2017 Yılı TÜİK Verilerine Göre Eğitim Durumları.....	51
Tablo 11: 2017 Yılı TÜİK Verilerine Göre Ovakent’te Eğitim Durumu.....	52

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Ravenstein'e Göre Göç Yönü	13
Resim 2: Lee' ye göre Göç Modeli	15
Resim 3: Ovakent Mahallesinde konfeksiyon atölyesinde çalışan Özbek kadınlar..	40
Resim 4: Ovakent Mahallesinde geleneksel kıyafetleri ile yaşlı bir Özbek	41
Resim 5: Geleneksel kıyafetleriyle cami önünde sohbet eden Ovakentliler	43
Resim 6: Evinin altındaki konfeksiyon atölyesinde yelek üreten bir Özbek	56
Resim 7: Ovakent Mahallesinde TÜRKYAD açılış toplantısı	58
Resim 8: Ovakent Mahallesinde derme çatma bir ev	63
Resim 9: Ovakent Mahallesi meydanında sohbet eden yaşlı Özbekler.....	67
Resim 10: Ovakent'te üretilen deri ceket ve yeleklere örnek numuneler	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:2018 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler	34
Şekil 2: Yıllara göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı	35
Şekil 3:Yıllara göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısının Uyruk Dağılımı.....	36
Şekil 4:Anket Verilerine Göre Ovakent Cinsiyet Durumu.....	40
Şekil 5:Anket Verilerine Göre Göçmenlerin Afganistan’la İlişkileri.....	42
Şekil 6: Özbek Göçmenlerin Doğum Yerleri	46
Şekil 7: Özbek Göçmenlerin Göç Öncesi Yaşam Alanları	46
Şekil 8: Özbek Göçmenleri Göçe Yönelten Nedenler	48
Şekil 9: Göçmenlerin Eğitim Durumları	49
Şekil 10: Afganistan’daki mesleğiniz? Sorusuna verilen cevaplar	53
Şekil 11: Afganistan’daki iş tecrübeniz burada iş bulmanıza yardımcı oluyor mu? Sorusuna verilen cevaplar.....	54
Şekil 12: Türkiye’ deki mesleğiniz nedir? Sorusuna verilen cevaplar	54
Şekil 13: Türkiye’ deki mesleğinizi yapıyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar.....	55
Şekil 14: Ovakentliler ile yapılan görüşmelere göre; Sosyal Güvence durumu.....	56
Şekil 15: Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; problemler?.....	57
Şekil 16: Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; Türkçe bilme durumu?.....	58
Şekil 17: Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; bireylerin kendilerini tanımlaması.....	59
Şekil 18: Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; bireylerin kendini yabancı hissedip/hissetmeme durumu	60
Şekil 19: Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanma durumları.....	60
Şekil 20: Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; bireylerin göç sonrası aldıkları yardım durumları	61
Şekil 21: Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; mesken sahibi olup/olmama durumları	62
Şekil 22: Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; vatandaşlık durumları.....	63
Şekil 23: Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; göç adına Türkiye’ yi seçme gerekçeleri.....	64

KISALTMALAR

- AB** :Avrupa Birliği
- OHAL** :Olağanüstü Hal
- TBMM** :Türkiye Büyük Millet Meclisi
- BİO** :Bağımsız İdari Otorite
- DDK** : Devlet Denetleme Kurulu
- YİKOB** : Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı
- BKA** :Bölgesel Kalkınma Ajansları
- APK** : Araştırma Planlama ve Koordinasyon
- İPK** :İl Planlama ve Koordinasyon
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- UKOME** : Ulaşım Koordinasyon Merkezi
- BMMYK** : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
- SSCB** :Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- TUİK** :Türkiye Ulusal İstatistik Kurumu
- UNHCR** : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu
- TÜRKYAD**:Afganistan Özbek Türkleri Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- SODES** : Sosyal Destek Programı
- ADHP** : Afganistan Demokrat Halk Partisi

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TABLolar LİSTESİ.....	iii
RESİMLER LİSTESİ.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR	vii
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, ARAŞIRMANIN AMAÇ, YÖNTEM VE KAPSAMI

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
1.1. Temel Kavramlar	3
1.1.1. Göç ve Sosyal Etkisi	3
1.1.2. Göçün Mekansal Etkisi	4
2. ARAŞIRMANIN SINIRLILIKLARI	5
3. ÇALIŞMANIN TEMEL AMACI	5
4. YÖNTEM.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ TANIMLARI VE KURAMLARI

1. GÖÇ VE GÖÇ TÜRLERİ.....	9
1.1. Zorunlu Göç	10
1.2. Gönüllü Göç.....	10
1.3. Düzensiz Göç	11
1.4. Düzenli Göç	11

1.5. İç/Dış Göç	11
2. GÖÇ KURAMLARI	12
2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	12
2.2. İtme Çekme Teorisi	14
2.3. Petersen'in Göç Tipleri	16
2.3.1. İlkel Göçler	16
2.3.2.Zorunlu ve Yönlendirilmiş Göçler	16
2.3.3. Serbest Göç	17
2.3.4. Kitlesele Göç	17
2.4. Merkez Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı	17
2.5. Parekh'in Göç Teorisi	18
2.5.1. Liberal Görüş	18
2.5.2.Toplumcu Görüş	18
2.5.3. Etnik ya da Milliyetçi Görüş	18
2.6. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	19
2.7. Göç Sistemleri Kuramı	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇE TABİ OLAN AFGANLARIN TARİHSEL KÖKENLERİ VE GÖÇÜN NEDENLERİ

1. COĞRAFİ YAPI	21
2.AFGANİSTAN NÜFUSU VE ETNİK YAPISI	22
2.1. Peştunlar	23
2.1. Türkler	23
2.3. Tacikler	24
2.4. Hazaralar	24
3. AFGANİSTAN TARİHİ	24
3.1. Başlangıçtan Dürani Hükümlranlığına Afganistan	24
3.2. Düraniler Dönemi	25
3.3. Bağımsızlıktan Sovyet İşgaline Afganistan Tarihi	26
3.3.1.Emanullah Han Dönemi	26
3.3.2.Muhammed Nadir Şah Dönemi (1929-1933)	27

3.3.3.Muhammed Zahir Şah Dönemi (1933-1973).....	27
3.3.4.Muhammet Davut Han Dönemi.....	28
3.3.5.Nur Muhammed Teraki Dönemi.....	28
3.3.6.Sovyet İşgali Dönemi.....	29
3.3.7.İç Çatışma Dönemi ve Ülkeden Kaçış.....	29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇMENLERİN TÜRKİYE'YE GELME SÜRECİ

1. GÖÇMENLER İÇİN ÇIKARILAN YASALAR VE “SOYDAŞ GÖÇÜ”	32
2. İLK GELEN GÖÇMENLERİN SAYISAL VERİLERİ	33
3. DÜZENSİZ GÖÇMENLERLE BÜYÜYEN “OVAKENT”	34
4. AFGAN GÖÇMENLERİN TÜİK'E GÖRE NÜFUS VERİLERİ	37

BEŞİNCİ BÖLÜM

GÖÇMENLERİN YERLEŞİMİ VE KENTE ENTEGRASYONU: OVAKENT ARAŞTIRMASI

1. AFGAN GÖÇMENLERİN “KİMLİK” TANIMLAMALARI.....	44
2. GÖÇMENLERİN EĞİTİM DURUMU	49
3. ANKET VERİLERİ DOĞRULTUSUNDA GÖÇMENLERİN SOSYO- EKONOMİK VE KÜLTÜREL DURUMLARI	53
4.GÖÇÜN KÜLTÜREL YAŞAMA YANSIMALARI.....	65
4.1. Göçmenlerin Kente Etkisi	66
4.2. Göçlerle Büyüyen Bir Kent “Antakya”	69
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	74
KAYNAKÇA	86
EK.1. ANKET FORMU ÖRNEĞİ	91
EK.2.GÖRÜŞME SORULARI FORMU ÖRNEĞİ.....	95
EK.3.ETİK KURUL İZİN BELGESİ SURETİ	96
EK.4.AFGAN ASILLI YERLEŞİMCİLERDEN MÜLAKAT SONUNDA ALINAN YANITLAR.....	97

**EK.5. 2641 AFGANİSTAN'DAN PAKİSTAN'A SIĞINAN TÜRK SOYLU
GÖÇMENLERİN TÜRKİYE'YE KABÜLÜ VE İSKANINA DAİR
KANUN.....102**

GİRİŞ

Toplumsal ve siyasal çatışmaların yol açtığı olağanüstü durumlar - savaşlar, salgınlar-doğal afetler-krizler vs., insanları sosyal ve psikolojik yönden etkilediği gibi onları yaşadıkları mekânlardan hemen her yönüyle farklı mekânlara ve ülkelere göç etmeye zorlamaktadır. Afgan göçü bu bağlamda bahsi geçen koşulların ortaya çıkışıyla beraber Pakistan üzerinden Hatay Ovakent'e doğru gerçekleşmiştir.

Araştırma konumuzun temelini oluşturan, Afgan mülteciler, 1979 yılında SSCB'nin Afganistan'ı işgale başlaması ile Pakistan'a sığınmışlardır. Daha sonraki süreçte; iskân edilmek ve insanca yaşayabilmek için Türkiye'den iltica talebinde bulunmuşlardır. Yürürlükteki 2510 sayılı iskân yasası ve ekleri, göçmenlerin iskânlı olarak Türkiye'ye getirilmesine müsaade etmediği için, 1982 yılında özel bir yasa çıkarılmıştır; çıkarılan 2641 sayılı yasa, Türk asıllı Afgan göçmenlerinin iskânını ve istihdamını sağlamıştır (Öztürk,2014).

Hatay, sosyo-kültürel yapısı ve farklı etnik yapıları barındırması, zengin bir tarihi geçmişe sahip, Türkiye'ye katılan son vatan parçası olması açısından önem arzeden bir alandır.(Duman, 2017: 91 Üç semavi dinin temsil edildiği, Anadolu'nun ilk camisi, Hristiyanlar açısından Hac yeri olarak kabul edilen Sen Piyer ile, Dünyanın en büyük arkeolojik müzesi, Türkiye'nin tek Ermeni Köyü ile ve daha birçok özelliği ile adından söz ettirmektedir. Hatay özelde Ovakent bu manada bu kültürel çeşitliliğe katkı sağlayan bir alan olarak Özbekler'in yerleşim alanı olarak bu mozaığe katkı sağlamaktadır.

Araştırmamızda, daha önce ifade edildiği üzere; Afgan mültecilerinin 1982 yılında özel bir yasa ile Türkiye'ye getirilmesi ve bu kapsamda, Türkiye'nin bu mültecilere uyguladığı iskân ve istihdam politikası konu edilmiştir.

Araştırma, giriş haricinde beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, göç ile ilgili tanımlar ve bu tanımlar arasındaki farklılara değinilmiş, göçün sosyal ve makansal etkilerine dair açıklamalarda bulunulmuştur. Araştırmanın sınırlılıkları ifade edilmiş olup, araştırmamızın temel amacı, araştırmamızın yöntemi ve konuyla ilgili cevap aranan sorular irdelenmiştir.

İkinci bölümde göç kuramları hakkında bilgilere yer verilmiş, farklı göç tanımlamaları ve göç türleri (gönüllü, zorunlu, düzenli, düzensiz, iç-dış) açıklanmıştır. Göç türleri tanımlandıktan sonra Ravenstein Göç Kanunları, İtme Çekme Teorisi,

Petersen' in Göç Tipleri, Merkez Çevre Kuramı, Parekh' in Göç Teorisi, İlişkileri Ağı (Network) Kuramı ve Göç Sistemleri Kuramı açıklanarak hipotezimiz ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, Türkiye'ye göç eden Türk asıllı Afganistan mültecilerinin tarihsel kökenleri incelenmiştir. Afganistan' ın coğrafi yapısı, nüfus ve etnik yapısı hakkında bilgiler aktarıldıktan sonra, bağımsızlıktan Sovyet işgaline kadar olan süreç ve Sovyet işgali sonrası iç çatışma dönemi ile ülkeden kaçış süreci aktarılmıştır.

Dördüncü bölümde göçmenlerin Türkiye'ye gelme süreçleri, göçmenler için çıkarılan yasalar anlatılmıştır. İlk gelen göçmenlere ait nüfus verileri ve daha sonrasında göç eden, göçmenlerin yıllar içinde ki nüfus verilerine yer verilmiştir. Ayrıca farklı yıllara ait yaş, cinsiyet durumları gibi temel veriler hakkındaki genel bilgilere yer verilmiş olup, yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayıları ve uyruk dağılımlarına ait veriler yer almıştır.

Son bölümde yaptığımız görüşmeler, anket çalışması, TÜİK verileri, Göç Genel Müdürlüğü' nden elde ettiğimiz verilere dayanarak çıkarımlarda bulunulmuştur. Göçmenleri kimlik tanımlamaları, eğitim durumları, okuma yazma bilme durumları, sosyo ekonomik ve kültürel durumları ifade edilmiştir.

Dil problemleri, kimlik tanımlamaları, Afganistan ve Türkiye' deki meslek karşılaştırmaları, konut sahipliği durumları, hangi alanlarda istihdam edildikleri, kent ekonomisine nasıl ve hangi alanlarda katkı sağladıkları, sağlık ve eğitim hizmetlerinde faydalanıp faydalanamadıkları, Ovakent' teki en önemli problemleri, göçmenlerin kültürel yaşama yansımaları, çeşitli grafik, tablo ve resimler ile aktarılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, İLGİLİ KAVRAMLAR VE TARİHSEL SÜREÇ

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçevede göç ile ilgili temel kavramlar başlığı altında göçün içeriği, varoluşu ve farklı tanımlamaları ele alınmıştır. Temel kavramlar başlığı altında ise, göçün çeşitleri tanımlanmıştır. Bununla birlikte göçün yarattığı, sosyal, siyasal ve ekonomik etkilerin, yararları ve zararları ile birlikte bir değerlendirme yapılması ihtiyacı duyulmuştur.

Afganistan'da yaşanan iç savaş nedeniyle 1982 yılında 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren' nin aldığı karar sonrasında Türkiye'ye gelmiş olan Afgan göçmenlerinin göç ve yerleşim süreçleri, kente mekânsal ve toplumsal uyum yönünden entegrasyonları ve yaşadıkları sosyal sorunlar; önemli bir probleme işaret etmektedir. Bu probleme yerel yönetim ve sosyal entegrasyon stratejileri ile cevap verilebilir olması gerekir. Söz konusu problemin çözümüne cevap arayan bu araştırma; kamu yönetimi bilim dalı ve disiplinin alanına uygun olarak yürütülecektir. Kısaca; bu araştırma bahsi geçen göçün sosyal ve mekânsal etkilerini kuramsal açıdan ve de Antakya Ovakent örneği ile saha çalışması üzerinden araştırmak hedefli olup, göç ve yerleşimden kaynaklı sosyal ve mekânsal sorunların da çözümü adına önerilerinden oluşan bir araştırma olarak tanımlanabilir.

1.1. Temel Kavramlar

Göç, insanların çeşitli nedenlerle yaşanan coğrafik alanı değiştirme sürecidir. Kısaca, ekonomik, toplumsal veya siyasal nedenlerle bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2001: 59).

Bazen doğal bir afet, bazen daha iyiye ulaşma çabası ya da bir savaş neticesinde ortaya çıkabilen zorunlu ya da gönüllü bir süreç olabilmektedir. Konumuz gereği göç, göç süreçleri ve çeşitleri sırasıyla incelenmektedir.

1.1.1. Göç ve Sosyal Etkisi

Göçün sosyal etkileri pek çok çalışmada geleneksel olarak göç politikası ile

ilgili tartışmaların merkezindedir. Yerli sakinler, yani kenti on yıllarca mesken edinmiş yerleşikler veya yüzyıllar öncesinden yerleşmiş olan bireylerin torunları, yeni gelenlere büyük ölçüde tepkisel davranabilmektedir. Bazı kentlerde bu tavır içerisinde mevcut yerleşimciler, göç edenlere düşmanca davranabilirler. Çünkü kent sakinleri; onları işgücü piyasasında artan stres ve sosyal altyapı üzerindeki daha büyük yükler olarak görebilir. Günümüzde, suç ve etno kültürel çatışmaların artması ve yerel halkın yaşam ve çalışma koşullarında ortaya çıkan bozulmalar bu yüklerle ilişkilendirilen, göçün negatif yöndeki etkisi olarak adlandırılmaktadır. Yoğun oranda göç dalgalarına maruz kalan birçok gelişmiş ülkede, sosyal süreçlerin algısını yansıtan yaşam doyumu bir diğer tehdit altındaki alan olarak da görülebilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde olumlu etkilerinin de yaşandığı iddia edildiğinde, sermaye akışıyla gelen üretim kabiliyetlerine de bağlı olarak iş bulma imkanlarının artması, bölgeye yapılan devlet eliyle gelen yatırımlardan gelen pozitif kazanımlar ve entegrasyonun gücüne göre değişen yine yaşam doyumunu çeşitlendiren gelişmeler ilk akla gelen örneklerdir. Göçün yerlilerin refahını nasıl etkilediği ve nesnel konumlarını ve öznel bakış açılarını nasıl anlattıklarını tespit eden çalışmaların geneli göçün sosyal etkilerine odaklı olmaktadır.

1.1.2.Göç ve Mekânsal Etkisi

Göçün mekânsal etkisine dair çalışmalar, olağan mekânsal dinamikleri irdeleyerek; göç ve göçle gelen sosyal çeşitliliğin kent yaşamına ve hatta kentin fiziksel ortamına olan etkisi ile bağlantısını incelemektedir. Geleneksel küresel ortalamaların aksine, sosyal çeşitlilikle gelen yeni tipteki mahalle özelliklerinin mahalle alanı üzerindeki etkilerinde mekânsal bir heterojeni unsurunun yakalanıp yakalanmadığı bu çalışmalarda ilk sorgulanan unsur olmuştur. Sosyal çeşitlenme süreci olarak yeni tipte yerleşimin ve iskanın değiştiğine dair temel gerekçeler bu etkiyi analiz etmede başvurulmaktadır. Göç ile gelen mekânsal etki heterojeni yaratma ve mevcut heterojeni iyileştirme biçimlerinde olmak üzere genelde iki türlü gerçekleşmektedir. Mevcut heterojen yapıyı tedavi etkisi gibi sıradan bir iskan veyahut mekânsal yayılmadan farklı olarak, kentte geliştirilen komşuluk özelliklerinin göç akımlarının bulunduğu çağa ve ilişkin sosyal politikalara bağlı olarak değiştiğine ve bazı durumlarda da mekânsal konuma bağlı olarak telafi edici etkileri arttırıcı etki gösterdiği bilinen bir diğer gerçektir. Genel olarak, göçmen konsantrasyonu ve kentte

heterojeni kültürel bağların varlığı ile ters orantılı iken, kültürel ayırım, din farklılıkları, dil çeşitliliği gibi unsurlar ile doğru orantılı olmaktadır. Farklı kültürlerden gelen göçmenler dahil oldukları kentlerde birbirlerinden farklı mahallelere yerleşerek köken yerleşimlerinin özelliklerini yansıtmaya daha meyillidir. Öte yandan entegrasyon kabiliyeti yüksek göçmenlerin mevcut kent yaşamını benimseme ve farklılık yaratma eğiliminden feragat etme oranları ise daha yüksek gözükmektedir. Böylelikle mekânsal tabakalı metropollerin oluşumu entegrasyon gücü yüksek göçmenlerin bulunduğu kentlerde yavaş gelişirken, diğer tiplerdeki mega kentlerde daha hızlı ve görünür bir biçimde gerçekleşmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmamız, 1979 yılında Rusya'nın Afganistan'ı işgal etmesi ile oluşan savaş ortamından kaçarak, Pakistan'a mülteci statüsü ile sığınan, 1982 yılında da özel bir yasa ile Türkiye'ye getirilen Özbek Türklerinden, Hatay İli Ovakent Beldesi'nde iskân edilen göçmen Özbekler içermektedir.

Bölgenin göçmen alımına dair yasal hazırlıkları, yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik süreçler araştırmamızın konusuna dahil edilmiştir. Ayrıca ilk yerleşenlerin ardından devam eden göç sürecinde aynı bölgeye yerleşen göçmenlerde konumuza dahil edilmiştir. Türkiye'nin Ovakent dışında yer alan Afganistan Türkleri ve Özbekler araştırma alanımıza dahil edilmemiştir.

Daha önce ifade edildiği üzere; 1979 yılında Afganistan topraklarının Sovyetler tarafından işgal edilmesinden sonra, önce Pakistan'a oradan da Anadolu'ya yönelen büyük bir göç dalgası başlamıştır. Bu göç dalgası özel yasalarla desteklenmesi açısından farklılık göstermektedir. Çalışmamızın temel konusunu oluşturan göçmenlerin bir kısmı da Hatay'ın Antakya ilçesine Ovakent beldesine yerleştirilmişlerdir. Bu ilçede aynı zamanda kendi imkânlarıyla gelip buraya yerleşen Afganistan Özbekleri de yaşamaktadırlar (Öztürk;2014).

3. ÇALIŞMANIN TEMEL AMACI

Çalışmamızın temel amacı siyasal kararlar sonucunda gerçekleşen bir göçle gelen nüfusun kente entegrasyonu sırasında yaşadığı sorunları irdelemek, sağlanan olanakları değerlendirmektir. Ayrıca 1980'li yılların başından itibaren göçmenlerin diğer bir deyişle mültecilerin kentin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına katkılarını,

demografik anlamdaki gelişimlerini, taleplerini belirlemektir. Siyasi kararlarla kent yapılanmasına katılan Afgan göçmenlerinin kent siyasetindeki yerleri de irdelenmeye çalışılacaktır.

Son dönemlerde göç olgusunu inceleyen çalışmaların sayısında bir artış olmasının yanında özelde Hatay'a yerleşen Afgan Göçmenlerin yaşam alanı olan Ovakent'i ele alan çalışmalar da yapılmıştır. Fakat çalışmamız bölge insanı ile direk yapılan görüşmeleri ve devam eden göçü içermesi açısından farklılık göstermektedir. Ayrıca son sekiz yılda yeni bir göç dalgasıyla yüz yüze kalan Hatay'ın yaşayabileceği olası sorunlara dikkat çekmesi, belki de bir örnek teşkil etmesi açısından önem arz etmektedir

4. YÖNTEM

Araştırma, planlı ve sistemli bir şekilde verilerin toplanması, çözümlenmesi ve son aşamada yorumlanarak değerlendirilmesi sürecidir. Bu süreçte araştırma metodolojisi olarak nitel (qualitative) ve nicel yöntemler bir arada kullanılmıştır.

Araştırma konumuzla ilgili yapılmış, bir kısmı kaynakçada belirtilmiş olan, elektronik ve basılı kaynaklar taranmıştır. Saha çalışması bağlamında görüşme ve anketler uygulanmış, elde edilen bilgiler veri toplama tekniğinde kullanılarak yöntemlere uygun olarak tasnif edilmiştir. Bu aşamada, elde edilen belgeler tek tek okunarak içerik analizi yöntemiyle tahlil ve tenkit edilecektir. Son aşamada konu hakkında varılan sonuç belirtilmiştir.

Araştırmamızın kapsamına giren konunun 1980'li yılların başından bugüne kadar olan zamanı kapsamı nedeniyle kullanılacak yöntem "tarihsel yöntem" olacaktır. Tarihsel bir araştırma, "ne idi?" sorusuna cevap aramaya yöneliktir.

Saha araştırmasına öncelikli olarak yer verecek çalışmamızda göçle gelen nüfusun sayısal verilerine ulaşılabilecek, sahada kişilerle yapılacak görüşmelerle çalışmamız desteklenecektir.

Çalışma sürecinde daha önce ifade edildiği üzere veri toplamada yazılı kaynak taraması yapılarak konunun kavramsal olarak ele alınması sağlanacak, bunun yanında göçe dair kaynaklar kullanılacaktır.

Araştırma kapsamında, Ovakent göçmenlerine, bölgenin mülki amirlerine ulaşılabilecek alan araştırması sırasında, veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Yüz yüze görüşme metodu ve kullanılan anket yöntemi dâhilinde bir alan araştırması

gerçekleştirilmiş olup 15 göçmen ile görüşme yapılmıştır. Araştırma problemimiz etrafında elde ettiğimiz ve edeceğimiz dokümanlar, doküman ve içerik analizi çerçevesinde öncelikle doküman analizi yapılarak belirlenen konu başlıklarına göre tasnif edilmiştir. Böylelikle araştırma verileri toplanmış ve analiz edilerek bulgulara dönüştürülmesi işlemi gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca göçmenlerin gelecekteki durumu ve mevcut sorunlara çözüm önerilerini anlamada kamuoyu fikrini temsil eden rastgele seçilen katılımcılar ile birlikte değerlendirme yoluna da başvurulmuş; anket çalışması uygulanmıştır. Rastgele (gelişigüzel) örneklem seçme yolu ile rastgele seçilen 70 katılımcıya da anket uygulanmıştır.

Bir diğer verimiz ise kayıtlı resmi göçmenlerin sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda değerlendirmeleri sağlıklı bir şekilde yapmamıza olanak sağlayan TÜİK verileridir. İki aşamada alınan veriler, göçmenlerin yaş, cinsiyet, eğitim verilerini resmi rakamlarla bizlere sunmaktadır.

Çalışmamız boyunca hazırlanan hipotezler ışığında; aşağıdaki sorulara cevap bulunmaya çalışılacaktır.

- Göçün nedenleri nelerdir?
- Göçle gelen Afganların yerleşim alanları nasıl belirlenmiştir, bu alanların belirlenmesinde ne gibi kıstaslar uygulanmıştır.
- Mülteci olarak tanımlanan göçmenlerin diğer bölgelerde yaşayan mültecilerle olan benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- Göçle gelen Afganlara tanınan konut v.b. olanaklar nedir?
- Göçle gelen kitlenin, entegrasyonu nasıl sağlanmaya çalışılmıştır, uyum sürecinde ne gibi sorunlar yaşanmıştır?
- Göçün yarattığı sosyo-ekonomik sorunlar nelerdir?
- Göç eden kitlenin kentin toplam nüfusu içindeki oranı nedir?
- Göçün yaşandığı 1982 yılından bugüne nüfus verileri nasıl bir seyir izlemiştir? Demografik yapının özellikleri nelerdir?
- Eğitim-öğretim durumları nedir?
- Göç eden kitlenin yaşamsal faaliyetlerini sürdürme sürecinde ekonomik anlamda hangi alanlarda varlık göstermektedirler?
- Ovakent bölgesinde yaşayan mültecilerin kimlik sorunları nelerdir, aidiyet sorunları var mıdır, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçiş

süreçleri nasıl gelişmiştir?

Sorularına cevap aranmaya çalışılacaktır. Bu soruların cevapları ile birlikte kent mozağine katkı sağlayan Özbek göçmenlerin kent açısından önemi ve entegrasyon süreçleri hakkında bir panoroma oluşturulmuş olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ TANIMLARI VE KURAMLARI

1. GÖÇ VE GÖÇ TÜRLERİ

Göç, farklı disiplinlerde, farklı kuramlara bağlı olarak farklı ifade şekilleri ile tanımlansa da en basit haliyle bir yer değişikliğidir. Yaşanmasına vesile olan, farklı nedenlere göre değişik tanımlamalarla ifade edilen göç olgusu kısaca, insanların belli bir zaman dilimi içerisinde yer değiştirmesi, farklı biçimleri ve nedenleri olan karmaşık bir süreçtir (Tufan, 2002: 10). Farklı coğrafyalara dönük, bireysel ya da kitlesel olabilen göç olgusu; özellikle savaş durumlarında kitlesel düzeyde de olabilmektedir. Göç, kısaca, ekonomik, toplumsal veya siyasal nedenlerle bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2001: 59). Daha geniş anlamıyla, “*Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle bir yerden başka bir yere yapılan kısa, orta veya uzun vadeli, geri dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.*” (Yalçın, 2004: 13). İnsanlık tarihinde hep var olan göç olgusu, her zaman bir zorunluluk ve/veya zoru, şiddet ve korkuyu ifade eder (Çandar, 2005: 30).

Ülkemiz coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin nihai durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır (http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380: 2018).

Göç; sürekli bir değişim içerisinde dinamik, karmaşık ve çok boyutlu bir konudur. Farklı durumlarda farklı şekillerde değişerek gelişen göç aynı zamanda, içinde geliştiği şartlardan da etkilenir (Öner, 2015: 13). Bu bağlamda yaşanan göçün niteliği yaratacağı etkiyi de belirlemektedir. Bu bazen bir kaçış, bazen bir kurtuluş, bazen daha büyük bir soruna doğru hareket etmektir. Göç olgusunun özünü oluşturan bu “bir yerden bir yere hareket” eylemi, göç olgusunun politik, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan incelenmesini adeta bir zorunluluk haline dönüştürmüştür (Taşçı, 2009: 178).

1.1. Zorunlu Göç

Zorla göç, doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketini tanımlamak için kullanılan genel terimdir (Çiçekli, 2009: 69). Açlık, doğal afet, ya da savaş v.b. durumlardan kaynaklı yer değiştirme durumları bu çerçevede değerlendirilebilmektedir.

Küresel ölçekte de ele alındığında ülkesinde yerinden edilmiş kişiler genellikle mülteci olma durumuna maruz kalıyorlar ise bu tip bir göç hareketinin ortada olduğu söylenebilmektedir (Çiçekli, 2009: 69).

Zorunlu göç kategorisinde değerlendirilen mültecilik ve sığınmacılık, çeşitli nedenlerle insanları, ülkelerinde baskı görmeleri nedeniyle ülkeyi terk etmek zorunda bırakan bir olgudur. “Sığınmacı”ve “mülteci” sözcükleri aynı anlamda kullanılmaktadır. İlki Türkçe, ikincisi Arapça sözcük olup, her ikisi de “sığınan kişi” demektir (Kömürcü vd., 2011: 111).

Bugün yoğun olarak karşı karşıya kaldığımız göçler ve göç hareketleri genellikle zorla yaşanan göçlerdir. Bu çalışmanın temel konusunu oluşturan Afgan/Özbek’ler zorunlu bir dış göç yaşamışlardır. Afgan/Özbek göçmenlerin bu bağlamda yaşadıkları ve yarattıkları etki çalışmamızın temel konusunu oluşturmaktadır.

1.2.Gönüllü Göç

İnsanların buldukları alanı kendi iradeleri ile terk etmeleridir. Bu göçlerin oluşumunda çekici faktörlerin etkisi vardır.

- Daha iyi eğitim alma isteği
 - Sağlık alışveriş gibi sosyal hizmetlerden daha iyi yararlanma isteği
 - Kariyer yapma isteği
 - Daha yüksek ücretli bir iş bulma isteği
 - Kişisel özgürlük ve inançları daha iyi yaşama isteği
 - Arkadaş, aile, akraba ve aynı kültürdeki insanlarla birlikte olma isteği
 - İnsanların içinde bulunduğu standartları yükseltme isteği
- (<http://www.calismaizinleri.net/goc-cesitleri>, 2018)

1.3.Düzensiz Göç

Düzensiz göç; bir ülkeye yasadışı giriş yapmak, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde çıkmamak anlamına gelmektedir (<http://www.goc.gov.tr>, 2019).

Düzensiz göç; hedef ülkeler için ülkelerine yasadışı yollardan gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken; kaynak ülke için ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Transit ülkeler içinse; kaynak ülkelerden hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke sınırını terk eden kişilerdir.

Gönderen, transit ve alıcı ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen hareketlerin çoğunluğu düzensiz göç olarak adlandırılmaktadır. Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeleri açısından, bir ülkeye yasadışı giriş yapmak veya bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir (IOM Uluslararası Göç Örgütü-Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: s.26).

Başka bir deyişle, göçmen, belirli bir ülkeye girmek, orada ikamet etmek veya çalışmak için göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip değildir. Gönderen ülke açısından ise, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur (IOM Uluslararası Göç Örgütü-Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: s.26).

1.4. Düzenli Göç

Kişilerin kendi ülkeleri dışındaki herhangi bir ülkede, kendi ülkelerinin, topraklarından transit geçiş yaptıkları ülkenin ve gittikleri ülkenin yasal prosedürü çerçevesinde kısa süreli veya süreli konaklaması durumu "*Düzenli Göç*" olarak tanımlanmaktadır (<http://www.calismaizinleri.net/duzenli-goc>, 2018).

1.5. İç/Dış Göç

İç göç bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belirli bir bölgeden bir başka bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir (Sağlam, 2006: 34). Göçler iç ve dış göçler şeklinde iki şekilde ele alınmaktadır. İç göç bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belirli

bir bölgeden bir başka bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir. Dış göçten ise bir ülkeden bir başka ülkeye yapılan göç anlaşılmalıdır (Sağlam, 2006: 33-44).

Ülke içindeki ekonomik ve sosyal nedenlere bağlı olarak gelişen iç göçler, aslında insanın rasyonel davranışı ile kendisi için daha iyi bir yaşam ortamını seçmesine yani göç etmesine neden olmuştur. Benzer şekilde, ülkeler arasında da bu tür bir nüfus hareketliliği tarihin çeşitli dönemlerinde yaşanmış ve bu hareketliliğe de genel olarak dış göç adı verilmiştir (Güreşçi, 2016: 1058).

Göç her şeyden önce bir mekân değiştirme durumudur. Yer değiştirme durumu geçici olabileceği gibi, her yıl düzenli aralıklarla da olabilmektedir. Mevsimlik göç yılın belirli zamanlarda iki veya daha fazlamekân da yer değişikliği şeklinde olabilmektedir. Bu nedenle; mevsimlik göç yaşayan gruplar birden fazla sosyo-ekonomik ve kültürel yapıyı iç içe yaşamaktadırlar.

2. GÖÇ KURAMLARI

Göçün tek bir tanımı olmadığı gibi kuramsal olarak da farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi mümkündür.

2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Göç üzerine ilk sistematik çalışmaları yapan 19. Yüzyıl coğrafyacısı Ravenstein'dir. 1885'te yazdığı "Göç Kanunları" (The Laws of Migration) adlı makalesiyle, ardıl göç kuramcılarını etkileyen, onların kuramlarına zemin hazırlaması açısından son derece önemli bir çalışma ortaya koymuştur. Göçün nedenleri olarak insanları doğdukları yerden ayrılmaya zorlayan itici faktörleri ve onları göç alan belirli ülkelere çeken çekici faktörleri ortaya koyar. İtici faktörler demografik büyümeyi, düşük yaşam standartlarını, ekonomik fırsat yoksunluğunu ve siyasal baskıları içerirken, çekici faktörler emeğe olan talep, boş araziler, cazip ekonomik fırsatlar ve siyasal özgürlüklerdir (Castles ve Miller; 2008: 31). Ravenstein, endüstrinin, sanayinin gelişmesi, kentleşme, iletişim ağlarının artması ve benzeri etkenlerin göçü tetiklediğini ifade eder. 19. yüzyıl İngiltere'si üzerinden yaptığı araştırmalarda insanların yaşam standartlarını yükseltme çabasının göç etme eğilimini olumlu yönde etkilediğini, göç edilen mesafenin artmasının ise göç etme eğilimini olumsuz etkilediğini ileri sürer.

Ravenstein'in çabası, göç olgusunun genel geçer kanunlarını bulmak içindir. Ravenstein çalışmasını, 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin verileri

üzerine kurmuş ve bu verilerden hareketle yedi göç kanunu belirlemiştir (Çağlayan, 2006: 68) Bunlar;

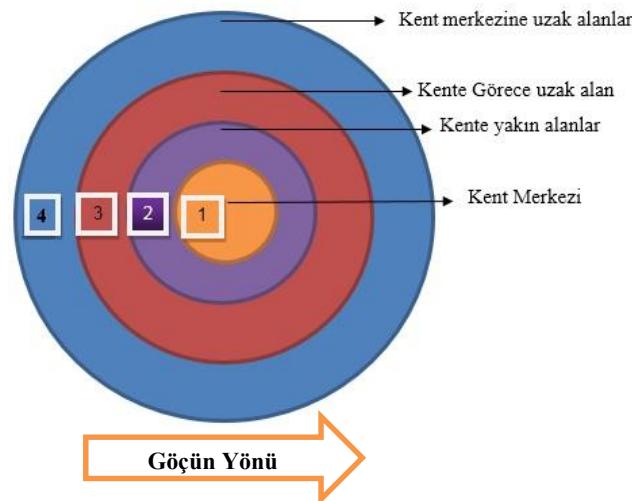
1)Ravenstein'e göre göç edenlerin büyük bir kısmı kısa mesafeli göç eğilimindedir. Sanayileşme ve endüstrinin gelişmesiyle beraber göç, iş olanaklarının daha fazla olduğu kentsel alanlara doğru yönelir. Bu yönelim bir göç dalgası oluşturur.

2)Ravenstein'a göre göç olgusunun bir boyutu, basamaklı bir şekilde seyreden ve boşalan yerlerin yakın bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmasıyla oluşan dalgalardır. Ravenstein'in ikinci kanunu, birincisinin destekçisi ya da açıklayıcısı gibi görünmektedir (Çağlayan, 2006: 69). Kentsel alanların yakın çevresinden ticaret merkezlerine doğru yönelen göçlerin basamaklı bir yapıya sahip olduğunu açıklamaya çalışan Ravenstein, yakın çevreden gelenlerin oluşturdukları boşlukların daha uzak kırsal yerlerden gelen göçlerle doldurulduğunu ve bu yayılmanın giderek arttığını ifade eder.

3) Göç edenlerin ana amacı kentin yarattığı olanaklardan yararlanmaktır. Göç sonucunda oluşan yayılma süreci ile yayılmayı yutan süreç, birbiriyle uyum içindedir. Kentin yarattığı değerler sonucu göç edenler yeni, cazip iş imkânlarından yararlanırken, gelişen ekonomi için gerekli işgücü göç yoluyla karşılanmış olur.

4) Ravenstein kentin yarattığı imkanlar sonucu oluşan göçün bir zincir şeklinde yeni göçlere sebep olduğunu, bu göç zincirinin oluşması için göç alan mekanların da göç vermesi gerektiğini ifade eder. Bu göç dalgaları birbirini tetikledikleri gibi birbirlerini besler.

Resim 1
Ravenstein'e Göre Göç Yönü

Ravenstein' e göre göç yönü yukarıda verilmiştir. Kent merkezine doğru yönelen bu göç dalgası, basamaklı ve zincirleme bir şekilde sürer.

5) Ravenstein bu kanununda uzun mesafeli göçleri konu alır. Diğer kanunlarda ifade ettiğinin aksine uzun mesafeli göçlerde basamaklı, zincirleme bir göç söz konusu değildir. Buna göre uzun mesafeli göçler doğrudan ticaretin, endüstrinin geliştiği kent merkezlerini hedef alır.

6) Kıy ve kent yerleşimcilerinin göç etme eğilimini değerlendirdiği bu kanunda Ravenstein kent yerleşiklerinin göç eğiliminin kırsal alan yerleşiklerinin göç etme eğilimlerinden daha az olduğunu ifade eder.

7) Ravenstein cinsiyetin göç eğilimleri üzerine etkisini de değerlendirmiştir. Kısa mesafeli göçlere kadınların; uzun ve yurtdışı mesafeli göçlere erkeklerin daha yatkın olduğunu savunmaktadır (Yalçın, 2004, 25).

Ravenstein 19. Yüzyıl İngilteresini temel alarak göç olgusunu endüstri ve ticaretin gelişmesiyle ortaya çıkan ve kent merkezine yönelen hareket olarak açıklar. Göçün her anlamıyla açıklanabilmesi için yeterli olduğu düşünülmesi de Ravenstein bu çalışması ardıl göç teorileri ve modellerine zemin hazırlaması açısından son derece önemlidir.

2.2. İtme Çekme Teorisi

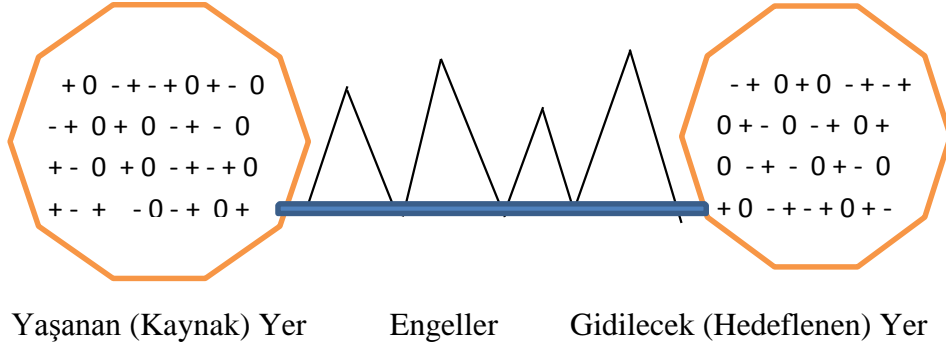
İlk olarak Everett Lee'nin 1965 tarihli Göç Teorisi (A Theory of Migration) isimli çalışmasında ortaya atılan bu kurama daha sonra birçok kişi katkı sağlamıştır. Göç hareketlerini göç edilen yer ile mevcut yerdeki itici ve çekici faktörlere dayandırarak açıklayan Lee' ye göre göç etme eğilimine çıkış ve varış bölgelerindeki olumlu ve olumsuz faktörlerin yanı sıra araya giren engeller ve bireysel faktörler de etki eder (Aksoy, 2012: 295).

Everett Lee'nin Göç Teorisine itme-çekme kuramına göre göçün oluşmasına neden olan etmenler 4 başlık altında toplanmaktadır. Bunlar:

- 1) Yaşanılan yerle ilgili etmenler,
- 2) Gidilmesi düşünülen yerle ilgili etmenler,
- 3) Engeller,
- 4) Bireysel etmenlerdir (Çağlayan, 2006: 72).

Resim 2

Lee' ye göre Göç Modeli

Lee' nin Göç Modeli tabloda görülmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere Lee'ye göre göçe etki eden pozitif (+) ve negatif (-) faktörler ile göçe etki etmeyen nötr (0) faktörler hem mevcut yaşanan yerde hem de gidilecek olan yerde bulunmaktadır. Göçe olumlu katkı sağlayan faktörler çekmeyi, göçe olumsuz etki eden faktörler itmeyi ifade eder. Göç etme eğiliminde bir farklılık yaratmayan faktörlere ise nötr etkenler denmektedir. Lee kuramında çekmeye neden olan pozitif ve itmeye neden olan negatif faktörlerin bireyden bireye değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedir.

Özellikle tarımda makineleşmeyle kırsal alanlarda istihdam sorunu yaşayan kitleler kırsal iticiliğinin yanı sıra ve kentin çekiciliği ve sunduğu imkânlarından faydalanmak amacıyla kente yönelir. Kırsal iticiliği ve kentin çekiciliğinin göçe yönlendirdiği kırsal nüfus kapitalist ekonominin ihtiyaç duyduğu iş gücünü karşılar. Daha iyi şartlarda istihdam imkânı, eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerden yararlanma isteği, sosyal ve kültürel olanakların varlığı kitleleri göçe yönlendiren çekici faktörler olarak ifade edilebilir. Tarımda yeni teknolojilerin yaygınlaşmasıyla insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması, kırsal alanlarda oluşan işsizlik, yoksulluk, düşük ücretler, doğal afetler, savaş, çatışma ortamı gibi etkenler göç hareketine neden olan itici faktörlerdendir (Çelik, 2006: 151-156). Bu itici ve çekici faktörlerin yarattığı göç hareketi bazen iradi bazen de gayri iradi şekilde gerçekleşmektedir.

Kurama göre, birey ya da kitleleri göçe yönlendiren işsizlik, düşük ücretler, yoksulluk, gibi ekonomik sebepler, savaş, çatışma ortamının varlığı, siyasi baskılar gibi politik pek çok nedenden bahsetmek mümkündür. Bu doğrultuda 1979 yılında SSCB'nin Afganistan'ı işgali göç hareketlerine sebep olmuştur (Akçadağ, 2012: 6).

Çağlayan' a göre; engelleyici faktörler ise makro ve mikro faktörler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mikro faktörler, göçün beraberinde getireceği hukuksal ve

sosyal belirsizlik, göç mesafesi, ulaşım için ödenecek bedel ve ulaşım imkânları gibi çeşitli etmenleri oluşturur. Makro faktörler ise, katı göç kanunları, ırk ya da ulusal kimliğe gönderme yapan göç sistemleri, göç için fiziksel uygunluk ve sağlamlık kontrolleri gibi göçmenlerin karşılaşabileceği daha üst düzeydeki faktörlerdir (Çağlayan, 2006: 74).

İtme çekme kuramında, refah düzeyi yüksek, endüstrileşmiş ülkelerin; kendi ülkelerinde iş bulamayan ya da çok düşük ücretlerle sosyal güvenlikten yoksun olarak çalışan işçilere çekici geldiği savı kabul edilmektedir. İş gücü göçü açısından bakıldığında, yaşanan ülkenin çalışma koşulları itici etmenleri, göç edilecek ülkenin vaat ettiği çalışma koşulları çekici etmenleri oluşturmaktadır (Aksoy, 2012: 295).

2.3.Petersen'in Göç Tipleri

Göç üzerinde çalışmalar yapan bir diğer göç kuramcısı Willam Petersen, itme çekme faktörlerinin altında yatan asıl sebeplerin ne olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Petersen, ilkel göç, zorlama ile yapılan göç, yönlendirilmiş göç, serbest göç ve kitlesel göç olmak üzere beş çeşit göç olduğunu savunmaktadır (Ündücü, Erdoğan ve Işık, 2009: 162).

2.3.1.İlkel Göçler

Kuraklık, kötü hava koşulları gibi doğal çevrenin yarattığı baskının itme etkisiyle insanların bir yerden başka bir yere hareket etmelerini ifade eder. Petersen' e göre sanayi öncesi topluluklar doğa koşullarının etkisiyle göç etmek zorunda olduklarında, mevcut yaşam şekillerini sürdürebilecekleri bölgelere yönelirler

2.3.2.Zorunlu ve Yönlendirilmiş Göçler

Buna göre göçmenlerin göç kararında herhangi bir inisiyatife, başka bir deyişle sosyal baskı ve zorlama karşısında göçe karar verme mekanizmasını kullanma şansına sahip olmadıkları göç tipi zorunlu göçtür. Göç edip, etmemeyi tercih edebilme güçlerini kendi ellerinde bulundukları durum ise yönlendirilen göç olarak adlandırılmaktadır (Çağlayan,2006: 75-76). Hem zorunlu hem de yönlendirilmiş göçte birey ya da topluluklar üzerinde oluşturulan bir baskı, itici faktörden söz etmek mümkündür.

2.3.3. Serbest Göç

Göç kararını etkileyen zorlayıcı, baskı kurucu, itici bir faktör olmadan bireyin özgür iradesine dayanan kişisel göçleri tanımlar. İlk üç göç türünden farklı olarak göç eden kişilerin iradesine dayanan bir yer değiştirme hareketidir.

2.3.4. Kitlesele Göç

Petersen dünyadaki ulaşım yollarının, imkânlarının gelişmesiyle, göçün kitlesele bir duruma dönüştüğünü, teknoloji ve öncü göçmenleri yeni göçmenleri cesaretlendirip kitlesele göçü yaratığını ifade etmektedir (Çağlayan, 2006: 76).

2.4. Merkez Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı

Gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin konu edildiği bir kuramdır. Dünyanın, merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılmış ve bu ikili dünyanın birbirine ekonomik temelde bağımlı olduğunu ifade eder (Çağlayan, 2006: 78). Yalçın' a göre; bu bağıllık hiçbir zaman tek yönlü değildir. Çevre ülkeleri mevcut altyapıları, ekonomik durumları ve artan nüfusla ortaya çıkan istihdam sorunları nedeniyle merkez ülkeleri bir çözüm odağı olarak görürler. Çevre ülkelerinin, bütün gelişmemiş olma emarelerine rağmen hammadde ve ucuz işgücü bakımından merkez ülkelerin ekonomilerine sağlayacakları katkı nedeniyle merkez ülkeleri için bir bağıllık ortaya çıkarırlar (Yalçın, 2004: 35-36).

Bu bağımlılık ilişkisi içinde merkez ülkeler, çevre ülkeleri ucuz işgücü, hammadde ve üretilen malın pazarlanması için kullanır. Merkez ülkeler çevre ülkelerin sahip olduğu hammadde ve ucuz işgücünü kullanarak maliyetini düşürme çabası içine girer. Göç bağıllık içerse de merkez ülkeler için ucuz emek anlamına gelir. Göç yoluyla sağlanan ucuz emek, çevre ülkelerden elde edilen hammaddelerin işlenmesi ve nihai mal olarak tekrar bu ülkelere sunulması yoluyla göç yoksul ülkelerin kaynaklarının sömürülmesine neden olmaktadır. Gerek ucuz emek gerek hammadde ihtiyacının karşılanması gerekse de pazar ihtiyacının karşılanması açısından değerlendirecek olursak çevre ülkeler merkez ülkenin kapitalist gelişimi için olmazsa olmazdır (Aksoy, 2012: 295).

Bu durumda göç, sermaye için bir çeşit ucuz emek hareketi olarak görülüyordu. Zenginleri daha da zengin yapmak için eşitsiz kalkınmanın ve yoksul ülkelerin kaynaklarının sömürülmesinin devamlılığını sağlıyordu (Castles ve Miller; 2008: 34-

35).

Kapitalist ilişkiler üzerinden işgücü göçünü konu edinen bu kuramı günümüz dünyasında değerlendirdiğimizde bu kapitalist bağların küreselleşmeyle beraber farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Merkez ülkelerin yerini uluslararası şirketlerin aldığı, çevre ülkelere merkez ülkelere yönelen bir işgücünün yerine, uluslararası şirketlerin maliyetlerin daha düşük olduğu çevre ülkelere yöneldiğini söyleyebiliriz.

Kurama göre göç, göçmen işçi gönderen ülkelerdeki işgücü kaynaklarının gelişmiş ülkeler yararına kullanılmasına yarayan ve gelişmekte olan ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmelerini olumsuz bir biçimde etkileyen bir faktör olarak nitelenmektedir (Gülpınar, 2013: 67).

2.5. Parekh'in Göç Teorisi

Parekh; yaptığı sınıflandırmayla liberal, toplumcu ve etnik ya da milliyetçi görüş olmak üzere üç farklı göçten bahseder (Ündücü, Erdoğan ve Işık, 2009: 164).

2.5.1. Liberal Görüş

Ülke ekonomisinin gelişimi için, gereksinimleri karşılayabilecek potansiyele sahip bireylerin, din, ırk, etnik köken gibi faktörle dışında şart gözetmeksizin kolaylıkla göç ederek o toplumun bir üyesi haline gelebileceklerini ifade eder. Göçmenleri çarkın bir parçası olarak gören bu görüş, göçmenlere ihtiyaç kalmadığında ülkelerine geri döneceklerini savunmaktadır.

2.5.2. Toplumcu Görüş

Liberal görüşün aksine toplumcu görüş seçici davranarak, dışardan gelecek olanların göç alan ülkeye en çok uyum sağlayacak bireylerin tercih edilmesi gerektiğini savunur.

2.5.3. Etnik ya da Milliyetçi Görüş

Bir ülke birlikte yaşama alışkanlığına sahip, birbirlerine kan bağıyla bağlanmış, ortak tarih mirası devralmış insanlardan oluşmaktadır (Ündücü, Erdoğan ve Işık, 2009: 164). Buna göre; göç edecek kişilerin kabulü için kan bağıının varlığı gereklidir. Afgan göçmenleri bağlamında değerlendirdiğimizde Parekh' in etnik ya da milliyetçi görüşünün Özbek asıllı Afganların ülkemize kabulü örnek olarak verilebilir.

2.6. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

İlişkiler ağı kuramı göçmenlerin göç ettikleri ve göçmen oldukları ülke arasında kurdukları sosyal ağların ve bu ağların devam eden göçler üzerinde etkisini konu alır. Göç eden toplulukları kurdukları ağlar, ve geldikleri bölgede devam eden iletişimleri göçün sürekliliğine etki eden yeni göç dalgaları oluşturur. İlk göçmenlerin kurdukları ağlar sayesinde yeni gelenler adaptasyon problemi yaşamazlar. Kurulan bu ağlar daha sonraki göçlere zemin hazırlar. Yeni göç hareketiyle gelişen sosyal ağlar devreye girer ilk gelenlerin tecrübelerini aktarmasıyla devam eder (Unat, 2006:34).

Göç eden bireyler göç edecekleri yeri seçerken benzerlerinin yaşadığı bölgeleri seçmektedirler. Göçmenler yeni geldikleri ülkede ortak köken, soy ve dostluğa dayanan bağlantılar yoluyla yeni ağlar kurar ve geliştirirken, çıkış ülkelerindeki bağlantılarını da korur. Korudukları bu bağlantılar yoluyla uluslararası göçün sürekliliğini sağlarken aynı zamanda yeni gelenlerle beraber bu sosyal ağ büyür, gelişir ve güçlenir.

Sosyal uyum açısından değerlendirdiğimizde göçmen ağlarının bireyin uyumunu kolaylaştırdığı gibi, tam tersi bir duruma da sebebiyet verdiğini söylemek mümkündür. Bu durum bireylerin toplumdan kendilerini yalıtma ve kendi grubuna kapanma gibi durumlarla ifade edilebilir. Afganistandan ülkemize yönelik halen devam eden düzensiz göçe baktığımızda ülkemize yönelen göç hareketlerinde sosyal ağların etkili olduğunu görmekteyiz. İlk göç eden bireyler oluşturdukları ağlarla onlardan sonra gerçekleştirilecek göçlere zemin hazırlamışlardır. Afganistandan göç edenler sosyal ağlar vasıtasıyla elde ettikleri bilgiler doğrultusunda soydaşlarının yaşadığı bölgelere yerleşmektedirler. Bu sosyal ağlar göçmenleri ekonomik olarak destekler, uyumlarının hızlanmasını sağlarken, bir yandan da yeni geldikleri toplumdan yalıtılmalarına da neden olabilir. Bu durumda dil ve kültür açısından yabancı kalan bireyin toplumla bütünleşmesi mümkün olmayacaktır (Yalçın, 2004: 50-54). Gerek Almanya' da yaşayan Türkler gerek Ovakente yaşayan Afganların kendi dillerini konuşması ve bir kısmının yeni gelinen ülkedeki dili öğrenmemiş olmaları bu duruma örnek teşkil etmektedir

2.7. Göç Sistemleri Kuramı

Bu kuram, göçmen sirkülasyonunun gerçekleştiği iki ya da daha fazla ülke arasında daha önceden kurulan askeri, kültürel, ekonomik v.b. bağlar vasıtasıyla oluşan göç hareketleri üzerinde durur. Toksöz; uluslararası göçün sömürgecilik döneminde ülkeler arasındaki kültürel, idari, finansal, ulaşım ve iletişimi kapsayan bağlar vasıtasıyla kolaylaştığını ifade eder (Toksöz, 2006: 20).

Önceden var olan sömürgecilik, siyasal etkileşim, ticaret, yatırım veya kültürel bağlantılar yoluyla göç hareketlerinin ortaya çıktığını ifade eder. Dominik Cumhuriyeti'nden ABD' ye gerçekleşen göçleri Amerikan askeri işgali ile İngiltere' deki Hint, Pakistan ve Bangladeş göçünü İngiltere' nin bu coğrafyada ki sömürgecilik faaliyetleriyle açıklar. Aynı şekilde Cezayir'den Fransa'ya ve Surinam'dan Hollanda'ya yönelen göçlerde sömürgecilik faaliyetleriyle açıklanabilir (Castles, Miller, 2008: 36) Müttefiklik bağları açısından değerlendirdiğimizde Türkiye ve Almanya arasında var olan göçleri de bu kuramla açıklamak mümkündür. Göç sistemleri içerisinde yer alan ülkeler arasındaki fiziki mesafe önemli değildir. Burada önemli olan uzaklıktan öte ülkeler arasında kurulmuş siyasi ve ekonomik ilişkililerdir. Bu bağlamda mesafenin göçü engellediği ya da arttırdığını söylemek mümkün değildir (Abadan-Unat,2002: 38).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇE TABİ OLAN AFGANLARIN TARİHSEL KÖKENLERİ VE GÖÇÜN NEDENLERİ

1. COĞRAFİ YAPI

Afganistan, tarih boyunca jeopolitik konumuyla birçok farklı ülkenin işgaline uğrayan ve önemli bir Türk nüfusuna sahip olan ve resmi adı Afganistan İslam Cumhuriyeti olan Orta Asya ülkesidir. Doğuda Çin, Doğu ve Güneyinde Pakistan, Kuzeyinde Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan, Batısında İran bulunmaktadır. Yüzyıllar boyunca farklı ülkelerin hâkimiyet altına almaya çalıştığı Afganistan bunun sonucunda birçok etnik kökene ev sahipliği yapan bir coğrafyaya bürünmüştür.

Orta Asya'nın kalbi olarak nitelendirilebilen Afganistan, Hindistan ve İran'a, Orta Asya ve daha kuzeye bir geçiş olması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca Rusya için sıcak denizlere inen yol üzerinde olması sebebiyle stratejik önemini her zaman korumuştur. Bu coğrafik ve stratejik özellik Afganistan topraklarının, yüzyıllar boyunca İranlılar, Makedonyalılar, Araplar, Moğollar, İngilizler ve Sovyetler gibi birçok devletin istilasına uğramasına neden olmuştur.

Son derece engebeli bir araziye sahip olan Afganistan'ın Doğusundan ülkenin içlerine doğru uzanan Hindikuş Dağları, güneyinde Çağay Dağları ve kuzeydeki Pamir Dağları yer almaktadır (Raşid, 2007: 10).

Dünyanın en sert coğrafi koşullarından birine sahip olan Afganistan'ın üçte ikisi dağlarla kaplı. Yer yer 6 bin metre yüksekliğe çıkan dağlar ülkede ulaşım, iletişim ve ticareti zorlaştırıyor (<http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-afganistan>). Dağlar ülkenin hem yerleşim bölgelerinin doğal sınırlarını belirlemekte, hem de ülke topraklarının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Şöyle ki Hindikuş dağlarının güneyinde Peştunlar, kuzeyinde ise Türk ve Pers etnik grupları yaşamaktadır. Hindikuş'ta ise Hazariler ve Tacikler yaşamaktadır. Görüldüğü üzere dağların duruşuna göre coğrafi alanlara yerleşmiş farklı gruplar vardır. (Raşid, 2007: 10-11)

Coğrafi yapı nedeniyle her bölgenin, merkezden bağımsız olarak kendi kendine yeterlilik göstermek zorunda olduğu ülkede, ticaret bile uzun yıllar boyunca hep bölgesel düzeyde kaldı, ulusal düzeye yayılmadı

(<http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-afganistan.2018>).

Ülkenin verimli toprakları ise Hindkuş'un güneyinde yer alan Afganistan'ın başkenti Kabil'in hemen etrafında da yer almaktadır. Doğu Afganistan'da ise Hayber Afganistan'ı Pakistan'a bağladığından dolayı tarih boyunca stratejik önemini koruyan Hayber geçidini barındıran Süleyman dağları yer almaktadır. Afganistan topraklarının sadece %10-12'si işlenebilir durumdadır. Anayollar ve geçitlerin merkezinde yer alan, denize çıkışı olmayan bu topraklar, Asya'nın kavşak noktasıydı (Raşid, 2007).

Ülkenin kuzey ve güneybatısında ovalar yer almaktadır. Amu Derya Nehri boyunca uzanan geniş ova en önemli tarım alanıdır. Amu Derya Nehri, Kunduz, Kabil ve Heri-Rud Irmağı tarım alanlarının sulanması açısından son derece önemlidir. Herat, Heri-Rud Irmağı Ovası, Kabil Irmağı Vadisi ve Hilmand Suyu Havzası ülkenin önemli düzlükleridir.

Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk geçen ülkede sert karasal iklim hakimken, Güney bölümlerinde Muson yağmurlarının da etkisi görülür. Bir tarım memleketi olan Afganistan'da toprağın ancak onda biri işletilebilmektedir. Bunun en büyük sebebi kuraklıktır. Ülkede temel geçim tarım ve hayvancılık ile sağlanmaktadır (Saray, 2002: 10). Nüfusun %82'si kırsal alanlarda, %18'i ise kentlerde yaşayan Afganistan halkının büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır.

2. AFGANİSTAN NÜFUSU VE ETNİK YAPISI

Sağlıklı bir nüfus sayımı yapılamadığından Afganistan nüfusu için kesin bir rakam vermek mümkün değildir. Sağlıklı bir nüfus sayımı yapılamamasına rağmen kaynaklardan edinilen verilere göre; Afganistan nüfusu 36.020.000 (IMF Tahmin, 2018)'dür. Yüzölçümü (km² cinsinden) 652.100 dir (<http://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/afganistan/genel-bilgiler>, 2019). Afganistan nüfusunun çoğunluğunu yoğun olarak ülkenin güneyinde yaşayan Peştun kökenliler oluşturmaktadır (Mepanews, 2019).

Ülkenin başkenti Kabil, büyük şehirleri Kandahar, Jalalâbâd, Herat, Mezar-ı Şerif ve Kunduz'dur. Afganistan'da Hind-Aria ve Türk kökenli halklar yaşamakta olup nüfusunun %84'ü Sünni Müslüman ve %15 Şii Müslüman ayrıca diğer dinlerden ise Sihler ve Yahudiler nüfusun %1'i oluşturmaktadır (Hajiyaralı,2011:36).

Afganistan'ın etnik yapısını Peştunlar, Türkler, Tâcıklar, Hazaralar, Nuriler, Çaraymaklar, Beluçlar, Hindular, Araplar, Aymaklar oluşturmaktadır. Afganistan'da

Peştunlardan sonra en fazla nüfusa sahip millet Türklerdir. Afganistan Türklerinin en büyük grubunu Özbek Türkleri oluşturur. Özbeklerden sonra en kalabalık nüfusa sahip olan etnik grup Türkmenlerdir. Afganistan’da bu iki Türk boyundan başka Kızılbazlar, Kazaklar, Tatarlar, Karakalpaklar, Avşarlar, Halaçlar, Karluklar, Kırgızlar, Bayatlar, Kıpçaklar yaşamaktadır (Jarning,1939: 57-73). Türklerin tarih boyunca yaşadığı ve devlet kurduğu coğrafyalardan biridir Afganistan. Bu bağlamda, Afganistan tarihinde gelişen olaylar, bir şekilde Türk tarihi ile etkileşim içinde olmuş ve Türk tarihinin izlerini taşımıştır. (Merçil, 2014: 58) Etnik yapı içerisinde en kalabalık olan gruplar Peştunlar, Türkler, Tacikler, ve Hazaralar’dır.

2.1. Peştunlar

Afganistan nüfusunun en büyük grubunu oluşturan Peştunlar Afganlar olarak da nitelendirilirler. Farklı kaynaklara göre genel nüfusun %40-%50’ sini oluşturduğu iddia edilmektedir. IMF tahmini rakamlarında 36.020.000 nüfusa sahip olduğu düşünüldüğünde Peştunların 14-18 milyon nüfusa sahip olduğu söylenebilir. Bugün Peştunlar yoğun olarak Kandahar, Nengerahar, Paktiya, Ferah, Gazne ve Kâbil’de yaşamaktadır. Şehirlerde yaşayan eğitilmiş Peştunlar dışında, kabileler şeklinde çadırda yaşayan Peştun göçebeler de vardır. Peştunların %99’u Sünni Müslüman’dır, çok az bir kısmı Şii’dir (Hajiyarali, 2011: 44)

2.2. Türkler

Afganistan’da Peştunlardan sonra en kalabalık nüfusa sahiplerdir. Daha çok Afganistanın Kuzey bölgelerinde ya da ‘Güney Türkistan’ olarak adlandırılan bölgede yoğunluk gösterirler. Bölgede Özbekler, Türkmenler ve Aymaklar daha yoğun bir nüfusa sahipken Kırgızlar, Kazaklar, Karakalpaklar, Kıpçaklar ve Karluklar da bu coğrafyada yer alan Türklerdir.

Türkler içinde en kalabalık grup olan Özbekler, Türkçenin bir lehçesi olan Özbekçe konuşmaktadırlar. Tüccarlık, ziraatçilik ve zanaatkarlık yapar ve Afgan Türkistan’ı denilen bölgede yaşarlar. Özbeklerin çoğunlukta olduğu bölgeler Kunduz, Andhoy, Şibergan, Taş-Kurgan, Mezar-i Şerif, Belh, Meymene, Akça ve Bala Murgab ile Katagan ve Bedehşan bölgesindeki bazı köy ve kasabalardır (Saray,2002: 13).

2.3. Tacikler

Afganistan'ın üçüncü büyük etnik yapısını oluştururlar, Kabil Hindkuş dağlarının kuzey-doğu kısımlarında ve Herat çevresinde yaşamaktadırlar. Çeşitli kaynaklarda Arap olduğu iddiası olan bu etnik grup Saray'a göre; İran asıllı bir kavim olup ve Afganistan'da çok eskiden beri yaşamaktadır. Tacikler, Peştunlar ile beraber Afganistan'ın resmi dillerinden olan ve Farsça'nın bir lehçesi olan Darice konuşurlar (Saray, 2002: 13).

2.4. Hazaralar

Dördüncü büyük etnik grubu oluşturan Hazaralar hakkında etnik yönden net bir ortak fikir kabul görmese de Moğol kavminden oldukları düşünülmektedir. Geçimlerini tarım ve hayvancılıkla sağlayan Hazaralar, Şii'dirler.

3. AFGANİSTAN TARİHİ

3.1. Başlangıçtan Dürani Hükümlanlığına Afganistan

Merkezi Afganistan, coğrafi konumundan dolayı birçok devletin, istilasına ve yerleşmelerine sahne olmuştur. İlk istilayı M.Ö. 500'de İran hükümdarı Dara ile batıdan İran hâkimiyetini yıkan Makedonyalı İskender gerçekleştirmiştir (Kalafat, 1994).

İki asra yakın İranlılar'ın hâkimiyetinde kalan Afganistan, bu hâkimiyeti Makedon kralı Büyük İskender'in seferiyle son bulmuştur. M.S. 50' den M.S. 125' e kadar Türk asıllı oldukları tahmin edilen Sakalar (İskitler) , M.S. 125- 480 arasında da Kuşanlar Afganistan'ı hakimiyet altında tutmuşlardır. Kuşanlardan sonra Ak-Hunlar olarak da bilinen Halaçlar bir asır boyunca Afganistan'a hakim olmuş Göktürkler ile girdikleri mücadele sonucu VI. asrın sonlarına doğru hakimiyetlerini kaybetmiştir (Saray, 2002: 12-13).

İslamiyet'ten önce Zerdüştlük ve Budizm'in etkilerinin görüldüğü Afganistan coğrafyası M.S. 654 yılında Arap orduları ile İslamiyet'le tanışmıştır. İslamiyet hızla yayılırken bu coğrafyaya Türk Devletleri olan Samaniler, Gazneliler, Büyük Selçuklu ve Harzemşahlar hakim olmuştur. Özellikle Gazneliler döneminde İslamiyet İslamiyet'in yayılışı hızlanmış ve Hindistan' a kadar ulaşmıştır.

1220 den sonra Moğollar Afganistan'ı istila edip bir buçuk asra yakın ülkeye

hakim oldular. XIV. asrın sonlarında Moğol hâkimiyeti Timur tarafından yıkılmıştır. Onun torunlarından Babür, Afganistan’da yeni bir Türk devleti kurmayı başarmıştır (Kalafat, 1994: 1747).

XVIII. asrın başlarında, Babür Devleti’nin iktidarı elinden kaçırması neticesinde Afganistan’da kuvvetli kabileler müstakil hareket etmeye başlamıştır. Afgan kabilelerine dayanarak ilk Afganistan devletini kuran Peştun kökenli olan Ahmad Şah Durrani olmuştur (Kalafat, 1994: 1747).

3.2. Düraniler Dönemi

Türk mülki idare sisteminin karşı karşıya olduğu başka bir sorun ise sistemli bir örgütlenme yapısının kurulamamasından kaynaklanmaktadır. Belirli bir sistem ve düzenden yoksun olan örgütlenmeler ise beraberinde birtakım sorunları da getirmektedir. Afganistan Devleti’nin kuruluş süreciyle başlayan süreç biraz sancılı olmuş, XIX. Dost Muhammed’in iktidara gelmesiyle birlik tekrar sağlanmıştır. Ne var ki, Kuzey Hindistan’daki İngiliz varlığı Afganistan’ı zayıflatmaya başlamıştır (İslam Tarihi Ansiklopedisi, Dost Muhammed Hân <http://www.ehlisunnetbuyukleri.com/Islam-Tarihi-Ansiklopedisi/Detay/DOST-MUHAMMED-HAN> : 2018; Kalafat, 1994). Orta Asya’da sürekli genişleyen Rus İmparatorluğunun, Britanya’nın Hint sömürmesine karşı bir ileri kol olarak Afganistan’a göz dikebileceğinden korkulan 19. Yüzyılda Britanya Afganlıların savaşıyla alt edilmekten ziyade satın alınarak daha kolayca denetlenebileceklerini fark edene kadar, Afganistan’ı fethedip orada kalmak için üç ciddi girişimde bulunmuştur (Raşid, 2007: 15-16).

“Bağımsızlık Savaşı” olarak da adlandırılan üçüncü Afgan-İngiliz savaşı sonucunda “Ravalpindi Ateşkesi” (8 Ağustos 1919) ve “Kâbil Antlaşması” (22 Kasım 1921) imzalanması neticesinde Afganistan, tam bağımsızlığını ilân etmiştir. Emanullah Han Afganistan’ın istiklalinden sonra siyasi durumu geliştirmek için Rusya, İran ve Türkiye ile antlaşmalar imzalayarak dış politikayı geliştirmiştir (Hajıyaralı, 2015: 5).

1919 yılında İngilizlerle yapılan ve zaferle sonuçlanan savaşıyla bağımsızlığını ele geçiren Afganistan 1973’e kadar krallık ile yönetilmiştir. Bugün adını sıkça 1979’daki Sovyet işgali, 2001’deki ABD işgali ve Taliban tartışmaları ekseninde duyduğumuz Afganistan yaklaşık olarak 2 bin yıl boyunca Türklerin hâkimiyetinde

yönetilmiş, ancak son 250 yılda uygulanan siyasi ve kültürel politikalar nedeniyle Türkler ciddi sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmıştır (<https://guneyturkistan.wordpress.com/2013/08/06/dunden-bugune-afganistan-turkleri/>, 2019).

3.3. Bağımsızlıktan Sovyet İşgaline Afganistan Tarihi

3.3.1. Emanullah Han Dönemi

İngilizlerle mücadele sonrasında kazanılan bağımsızlıkla beraber Afganistan'ın modernleşme süreci başlamış oldu. 1919-1929 Emanullah Han iktidarını kapsayan bu dönemde Afganistan'ın diplomatik temas kurma çabalarıyla beraber yoğun bir reform sürecine girmiştir. Ruslar, Bolşevik ihtilali sonrasında denk gelen Afganistan'ın bağımsızlığını ilk tanıyan ülke olmuştur. SSCB'yi de ilk tanıyan ülke Afganistan olmuştur. (Eylül 1919) Afganistan, Türkiye Cumhuriyeti'ni de tanıyan ilk ülkedir (Seyanlıoğlu, 2008: 68).

Türkiye ve Afganistan Dostluk ve İş Birliği Anlaşması'nın 1 Mart 1921 tarihinde Moskova'da imzalanmasından sonra, 21 Temmuz 1921 tarihinde TBMM tarafından onaylanmış ve yürürlüğe giren bu anlaşmada karşılıklı iş birliği çerçevesinde yeni kurulan Türk Devleti ilk defa bir doğu ülkesine eğitim alanında yardım yapmayı, Afganistan'a öğretmen ve subay göndermeyi üstlenmiştir (Özlu, 2012: 31-46).

Afgan hükümdarı Emanullah da, Rıza Şah'ın İran'da yaptığı gibi, Atatürk'ü kendisine örnek alarak memleketi batılılaştırmak için 1923'den itibaren faaliyete geçti. Özellikle eğitim ve kültür reformlarına önem verdi. Bu reformlar için Almanya ve Türkiye'den uzmanlar getirtti (Armanoğlu, 2008: 112). Batılılaşma ve modernleşmede örnek aldığı Türkiye'yi 1928 yılı Nisan ayı sonlarında ziyarete gelen Emanullah Han Atatürk'ten çok yakın ilgi görmüş ve ikinci Türk-Afgan ittifakını imzalayarak tam bir işbirliğiyle Türkiye'den ayrılmıştır (Şeyhanlıoğlu, 2008: 68). Öte yandan bu dönem, bir nevi “*diplomatik seferberliğin*” ve Batı normlarına uygun modernleşme çalışmalarının başlatıldığı ancak tamamlanamadığı, tutucu çevrelerdeki hoşnutsuzluğun arttığı bir dönemi yaşatmıştır (Kubilay, 2012: 69-82).

Emanullah Han reformlarında yer alan eğitim, toprak reformu, medeni hukuk, kadınlara verilen haklar gibi birçok konuda yerel otoritelerle ters düşmüştü. Yerel otoritelerin güçlerini kaybetme korkuları, Mollaların eğitiminin devlet tarafından

verilmek istenmesi, çok eşliliğin yasaklanması gibi sorunlar reformların Afgan toplumunda yer bulmasına olanak tanımamıştır. En büyük güçlüğü, yapmak istediği yenilikler için gerekli para ile elamanı bulamayışından geliyordu (Saray, 2002: 147). Nitekim çok kısa bir süre içinde, bazı kabileler ve mollalar merkezi yönetime karşı isyan etti. İsyân, Emanullah Han'ın Ocak 1929'da tahttan feragat etmesi Afganistan eski Savunma Bakanı General Muhammed Nadir Beççe-i Saka'nın iktidarı ele geçirmesiyle son bulacaktır (Saray, 2002: 150).

3.3.2. Muhammed Nadir Şah Dönemi (1929-1933)

Nadir Şah, Saka'nın hâkimiyetine son vererek ülkede barışı sağlamıştı. Muhammed Nadir Şah tahta geçtikten sonra mollalar ve kabilelerin tepkisini çekmemek için reform hareketlerini yavaşlattı. Ülkenin sosyo-ekonomik şartları dikkatle takip edilip, içeride karışıklıklara yol açmayacak oranda reform yapılmaya çalışılır. Dış dünya ile de yeniden ekonomik ve diplomatik ilişkiler kurulmaya çalışılır (Köçer, 2008:562) 1933'te Muhammed Nadir Şah'ın öldürülmesiyle başa Zahir Şah geçmiştir.

3.3.3. Muhammed Zahir Şah Dönemi (1933-1973)

Muhammed Zahir Şah 1973 yılına dek 40 yıllık dönemde ülkeyi göreceli olarak daha tarafsız ve istikrarlı biçimde yönetmiştir (Arslan, 2015: 322) Bu dönemde Afganistan Türkiye'nin himayesinde Milletler Cemiyeti'ne katılım sağladı. Aynı yıl, ABD, resmî olarak bu ülkeyi tanıdı. 1937'de İran, Irak ve Türkiye ile yapılan Sadabad Paktı, Afganistan'ın komşu İslam ülkeleriyle ilişkilerini pekiştirdi (Hamşioğlu, 2006: 349).

Tarafsızlık politikasını 2. Dünya Savaşında da sürdüren Zahir Şah döneminde Pakistan ile yaşanan sınır problemleri ve İngiltere'nin Pakistan'ı silahlandırması, Afganistan'ın Ruslara yakınlaşmasına neden oldu. Rus etkisi ilk olarak ülkede yeni yolların, fabrikaların ve elektrik santrallerinin inşasıyla kendisini göstermeye başladı. 1964'de kabul edilen yeni anayasayla da demokratikleştirme süreci başladı (Ziyayı, 2005: 14). Soğuk savaş döneminde Ruslar Afganistan ile bir çok ekonomik ve kültürel anlaşmalar imzalandı. Bir çok Afgan genci eğitim için Rusya'ya giderken, özellikle Sovyet askeri eğitim uzmanları Afganistanda görev yapmaktaydılar. Sovyetler Birliğine giden ve orada tam bir Sovyet ve Marksist sempatisini olarak yetiştirilen ve

Afganistan'a dönmeye başlayan askeri ve sivil öğrenciler Sovyet propagandası yaparak taraftar bulmaya başladı(Saray, 2002: 179). Sol eğilimli ve Sovyetlerle yakın ilişkisi olan eski başbakanlardan Davud Han'ın 1973'te hükümet darbesi yaparak monarşiye son verip cumhuriyet ilan etti (Ziyayi, 2005: 14).

3.3.4.Muhammet Davut Han Dönemi

1953-1963 yılları arasında uyguladığı Sovyet taraftarı politikasından vazgeçerek tamamıyla tarafsız bir siyaset izledi. Bu siyaset kendisini destekleyen solcu çevrelerde tepkiyle karşılandı. Darbe esnasında kendisine destekçi olan ve uyguladığı politikaya muhalif olan General Abdülkadir, Nur Muhammed Teraki ve Babrak Karmal gibi solcu liderleri etkisiz hale getirdi (Saray, 2002: 185). Aynı zamanda Davut Han İslami yönelimleri ortadan kaldırmak için uyguladığı sert tedbirler ülkeyi çatışmalara sürüklüyordu. Muhammed Davut Han'ın komşularıyla ve Batıyla olan ilişkilerini düzeltme çabaları Sovyetleri endişelendirdi. Afganistan'daki etkinliğinin azalacağından endişelenen Sovyetler, halen ordu ve kilit yerlerde bulunan Marksist ideolojiyle yetiştirilen Afganlılara güvenerek yeni bir hükümet arayışına girdi (Saray, 2002: 185).

3.3.5.Nur Muhammed Teraki Dönemi

1973'te iktidara taşıdıkları Davut Han'ı 1978'de ordudaki Marksist sempatanlar darbe yaparak devirdi (Saray, 2002: 185). Davud Han ve yakınlarını öldürerek Afganistan Komünist Partisi liderlerinden Nur Muhammed Teraki'yi devlet başkanlığına getirdiler (Saray, 2002: 188). 1978 Aralığında Sovyetler Birliği ile '*Dostluk İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması*' imzalandıktan sonra Afganistan hızla Sovyet etkisi altına girmeye başladı (Büyükbaş, 2000: 44). Sayıları 5.000'i bulan her alandaki Sovyet uzmanları akın akın Afganistan'a gelirken, pek çok Afganlı da Sovyet Rusya'ya gönderildi. Zira bu maddeye göre, taraflar, karşılıklı olarak, ülkelerinin güvenliğini, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumak için, birbirleriyle danışma içinde olacaklar ve karşılıklı muvafakat ile gerekli tedbirleri alacaklardı (Armaoğlu, 1995: 384).

Davud ailesi ve muhafızlarıyla birlikte katledilirken, komünistler de '*Halk*' ve '*Perçem*' grupları arasında keskin bir bölünme içindeydi. Mollalar ve hanlar kâfir komünistlere karşı cihat ilan ederken, komünist yönetici eliti, kendi kendini yok eden

bir şiddet ortamına yakalanmıştı. Kısa zamanda Afganistan'da binlerce insan silahlanarak dağlara çıktı (Saray, 2002: 188).

Milli direnişin ilk işaretleri, 1978 Eylülünden itibaren ülkenin doğu bölgelerinden gelmeye başladı. Halk, Teraki rejiminin memurlarını öldürmeye başladı. Hadiseler kısa sürede genişleyerek bir iç savaş halini aldı. 1979 Martı geldiğinde 28 vilayetten hemen yarısında Müslüman Milliyetçiler (Mücahidin grubu) hükümet kuvvetleri ile çarpışyordu (Armaoğlu, 1995: 384).

Afganistan'da rejime karşı iç isyan 1978'in yaz ve sonbaharında başladı. Halk hizbi tarafında Teraki ve Amin arasındaki şiddetli rekabet Teraki'nin ölümüyle hatta söylemek gerekirse öldürülmesiyle sonuçlandı (Hamşioğlu, 2006: 362).

Teraki'nin halefi Hafızullah Amin de Aralık 1979'da Sovyet birlikleri Afganistan'ı işgal ettiği zaman öldürüldü ve Cumhurbaşkanlığına Perçem lideri Babrak Karmal getirildi (Hamşioğlu, 2006:362).

3.3.6.Sovyet İşgali Dönemi

Sovyetler Afganistan'ın işgaline 25 Aralık 1979 yılında başladı. Amin'in öldürülmesiyle, ADHP'nın Perçem hizbinin sürgündeki lideri olan Babrak Karmal, Sovyetler tarafından Afganistan'ın yeni devlet başkanı olarak görevlendirildi (Hamşioğlu, 2006: 364).

120.000 kişilik Sovyet ordusuyla ile Babrak Karmal ülkeye giriş yapmıştır. Bu süreçte, Afganistan'da ayaklanmalar ve cihat dönemi olarak bilinen uzun bir direniş dönemi başlamıştır. Karmal yönetimi mücahitlerle mücadelede başarılı olamadı.

Hükümet ülkenin şehir merkezlerine hâkim olurken kırsal alanlar mücahitlerin hâkimiyetinde kaldı. Ordunun ve güvenlik güçlerinin büyük kısmı mücahitlerin saflarına geçmiş, kamu düzenini sağlama görevi Sovyet askerlerince yürütülmek zorunda kalmıştır (Hakbin, 2009: 15).

Komünist yönetime karşı savaşma imkânı bulamayan mücahitler ülkeyi terk edip oldukça olumsuz koşullarda hayatlarını sürdürmek zorunda kalmış, Afgan yönetimine ve işgal güçlerine karşı yürütülen silahlı mücadeleye de katılmışlardır (Hakbin, 2009: 15).

3.3.7.İç Çatışma Dönemi ve Ülkeden Kaçış

Göç olgusunun özünü oluşturan bu *“bir yerden bir yere hareket”* eylemi, göç

olgusunun politik, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan incelenmesini adeta bir zorunluluk haline dönüştürmüştür (Taşçı, 2009: 178).

Göç, ister ülke sınırları içerisinde ister siyasi sınırları aşmak suretiyle olsun, yaşanan bölgenin olumsuz koşullarından kaçmak veya gidilecek yerin avantajlarından yararlanmak amacıyla yapılmaktadır (Bayraklı, 2008: 28).

Türkiye'nin bugün karşı karşıya kaldığı göçün temel kaynağı güvenlik olsa da yaşanan göç süreçleri yer ve zamana göre farklılıklar gösterebilmektedir. İnsanlık tarihi boyunca yaşanan göçler bu anlamda refah arayışı, savaş veya şiddet ortamından kaçış, siyasi istikrarsızlıklar, aile birleştirme politikaları, siyasi sığınma talebi, daha iyi eğitim olanakları gibi pek çok nedenden dolayı bireysel veya kitlesel göçler yaşanmıştır ve yaşanmaktadır (Bayraklı, 2008: 28).

Bireylerin ait oldukları ülkeyi, toplumu ve kültürü bırakıp başka ülkelerde yaşama ve çalışma kararı almaları hem kendilerini, hem ait oldukları toplumu hem de göç etmeye karar verdikleri ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını etkileyecek ve değişmelere yol açacaktır. Çünkü *“göçler, toplumsal yapı ve kültür değişmeleri yanında göç veren ve kabul eden toplumlar içinde birçok türden yeni ilişkiler yarattığı gibi her iki tarafın insanların psikolojilerinde, davranış ve dünya görüşlerinde de köklü değişikliklere neden olmaktadır”* (Bostan, 2017: 1).

Uluslararası insan akımlarının ekonomik, demografik, sosyal ve siyasi nedenlerini Lee'nin yol gösterdiği ölçüde (1966) aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür. Everett Lee'nin 1966 tarihli A Theory of Migration adlı makalesinde ortaya koyduğu itme-çekme kuramına göre göçün oluşmasına neden olan etmenler 4 başlık altında toplanmaktadır. Bunlar:

- 1) Yaşanılan yerle ilgili etmenler,
- 2) Gidilmesi düşünülen yerle ilgili etmenler,
- 3) Engeller,
- 4) Bireysel etmenlerdir (Çağlayan, 2006).

Çağlayan, Teoriye değerlendirdiği makalesinde, hem yaşanan yerin hem de gidilecek yerin itici ve çekici unsurları bulunduğunu, bireysel koşulların etkisiyle, bu unsurlar arasında seçim yapılması göç kararında etkili olduğunu ifade etmektedir (Çağlayan, 2006: 59).

Teoriye göre, endüstrileşmiş ve gelir düzeyi yüksek olan ülkelerin göçmen işçilere çekici geldiği ve bu olgunun kendi ekonomik durumlarını geliştirmek amacına yönelik olduğu kabul edilmektedir (Çağlayan, 2006: 59).

Afgan göçü bu bağlamda değerlendirilse bile tam anlamıyla ekonomik gelir sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bir göç değildir. Afgan göçü zorunlu bir dış göç olarak tanımlanmaktadır.

1970'li yıllardan başlayarak, Afganistan'ın Rusya tarafından işgali, İran'daki rejim değişikliği, Orta Doğu'daki çalkantılar, savaşlar, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde komünist rejimlerin çöküşü Türkiye'yi düzensiz göç hareketleri için önemli bir varış noktası haline getirmiştir (İçduygu vd., 2014: 230).

Türkiye'de sığınmacı, mülteci, kaçak göçmen, transit göçmen ve hatta zaman zaman düzenli (yasal) göçmen statüsünde olan kişileri bir araya getiren karmaşık bir göç rejiminin oluşmasına neden olmuştur (İçduygu vd., 2014: 230). Türkiye, bir yandan göç alan, bir yandan ise gelen göçmenlere geçiş alanı yaratan bir ülke konumuna gelmiştir (İçduygu vd., 2014: 231).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇMENLERİN TÜRKİYE'YE GELME SÜRECİ

Afgan mültecilerin gelme sürecinin anlatılmak istendiği bu bölümde, ulusal istatistik verileri kadar saha çalışması için elde edilen birincil kaynak bilgilerden de yararlanılmıştır. Böylelikle beşinci bölümde ele alacağımız Ovakent incelemesi için *örneklem* tasviri ve Türkiye'deki Afgan mültecilerin genel durumu olarak nitelendirebileceğimiz *evren* tasviri bu bölümde gerçekleştirilmiştir. Mevzuat kaynaklarına başvurularak göçmenler için çıkarılan yasal düzenlemeler, Göç İdaresi ve Türkiye Ulusal İstatistik Kurumundan elde edilen ulusal veriler ve nihayet, mülakat tekniğinden yararlanılarak elde edilen veriler ışığında, göçmenlerin süreçle ilgili statüleri nicel tasvirler ışığında da ortaya konmak istenmiştir.

1. GÖÇMENLER İÇİN ÇIKARILAN YASALAR VE “SOYDAŞ GÖÇÜ”

Cumhuriyet Türkiye'sinin tüm zorluklara rağmen göç alanında "soydaş göçü" olarak tanımlanan, Balkanlar ve diğer coğrafyalardan Türk soyundan muhacirlerin gelişini kolaylaştırıcı siyasa benimsediği görülmektedir. (Çakırer, Özservet, 2013: 164).

1980'li yıllarda başlayan Türkiye'nin göç-alan ülke olma kimliğindeki değişim çok önemlidir. Ülkemiz tarihsel süreçte farklı göçlere tabi olmuş olsa da, bu dönemde göç “*Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olan göçmenlerin*” gelişi ile sınırlı idi (<https://mirekoc.ku.edu.tr>, 2019: 58).

Türk soyundan muhacirlerin gelişini kolaylaştırıcı devlet siyasalarının bir başka örneği Kırgız, Özbek ve Türkmen kökenli Afganistanlıların kabulüdür. Nisan 1978 sonrası Afganistan'daki gelişmeler nedeniyle ülkelerinden ayrılarak Pakistan'a sığınan aşiretler arasından Türk soyundan olanların Anavatana göç etmek istedikleri, ancak işlemlerin yavaş ilerlediği, nihayet 1982 yılında dönemin cumhurbaşkanının Pakistan ziyareti sırasında tekrarlanan talep üzerine Türkiye'ye gelişlerinin özel kanunla düzenlendiği görülmektedir. (Bkz. 19 Mart 1982 tarihli ve 17638 sayılı T.C. Resmî Gazete). Böylelikle, Afganistan'dan kaçan Türk soyluların Anavatana gelme müracaatı bir kaç yıllık tereddütten sonra nihayet bizzat cumhurbaşkanının talimatıyla sonuçlandırılabilmiştir.

3 Ağustos 1982 tarihinden itibaren bu şekilde ülkeye gelenlere ilişkin farklı

sayılar verilmektedir. Kapatılan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün kayıtlarına göre, 1982 yılında 1.006 ailede 4.163 Afgan iskânlı göçmen olarak gelmiştir (Bayraklı, 2007: 75).

BMMYK'nın 1982 yılı raporunda 3.815 mültecinin Pakistan'dan Türkiye'ye gelişine yardımcı olunduğu belirtilmiştir (UNHCR 17 August 1983, A/38/12). Afganistan'dan gelenler arasında "ilk büyük alt grubu Özbek muhacirler, ikinci büyük alt grubu ise Türkmen asıllı olanlar" oluşturmuştur. Afganistan'ın kuzeyindeki Pamir Yaylasında mukim olup Pakistan'a kaçtıktan sonra Türkiye'ye gelmek üzere müracaatta bulunan ve Hatay'ın bugünkü adıyla Ovakent beldesine yerleşen Kırgız Türkleri bunlar arasındadır.

2. İLK GELEN GÖÇMENLERİN SAYISAL VERİLERİ

Afganlı göçmenlerin gelişi 3 Ağustos 1982'de başlamış ve 25 Ağustos 1982 tarihine kadar 12 katile halinde devam ederek tamamlanmıştır. Afganistan'dan 1,006 ailede 4,163 nüfus iskânlı göçmen olarak gelmişler ve Adana'da belirli bir süre tutulduktan sonra geçici iskân yerlerine gönderilmişlerdir. 2641 sayılı Özel Yasa ile yurdumuza kabul edilen Afgan Göçmenlerinin Hatay'a gelenleri Reyhanlı-Horlak bölgesine yerleşmiştir. Tablo-1'de görüldüğü üzere; 171 aile ve 716 kişidir (B. Kurt, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018).

Tablo 1
İlk Afgan Göçmenlerin iskân yeri ve sayıları

İl	Aile Sayısı	Kişi Sayısı
Hatay	171	716

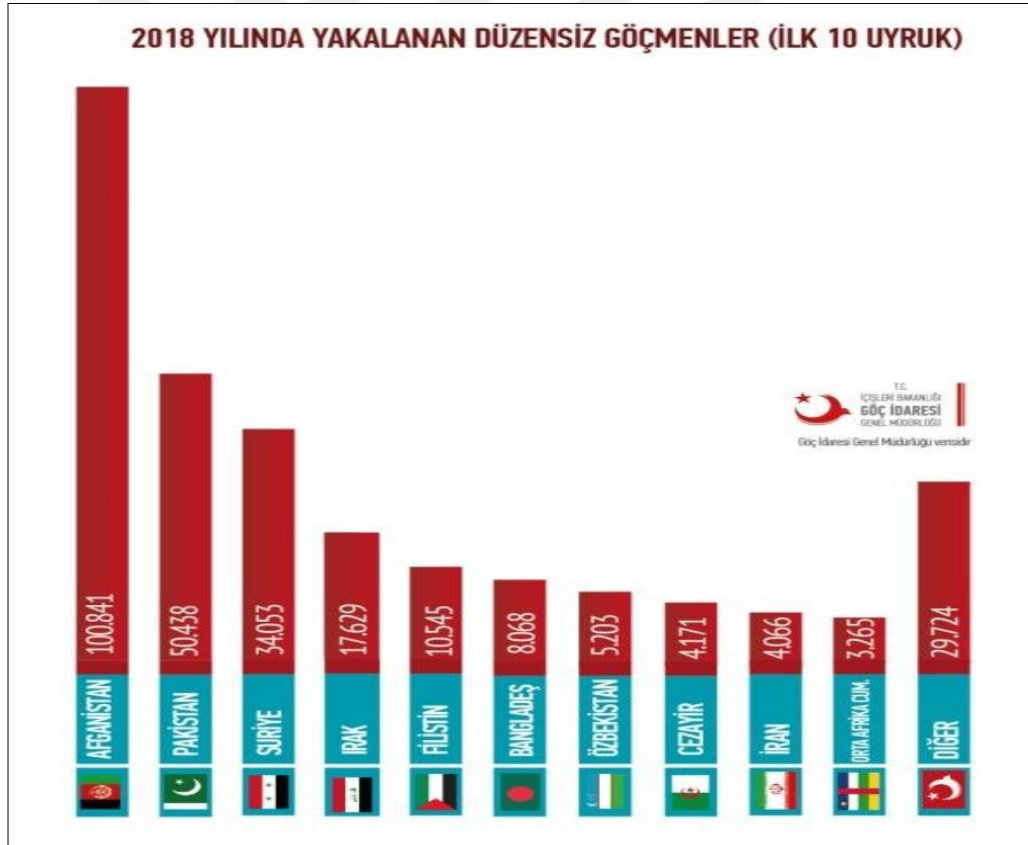
Tabloda sayısal verileri verilen ilk göçmenler, bölge insanıyla yaptığımız görüşmelere göre; başlangıçta Reyhanlı Horlak bölgesine yerleştirilmek istenmiştir. Fakat Reyhanlı Horlak'a yerleşmek istemeyen Afgan göçmenler bugün Ovakent beldesinin kurulu olduğu alanda, sel mağduriyeti yaşamış Kömürçukurlulara (Belen'e bağlı bir mahalle) yapılan konutlara yerleştirilmiştir (B. Kurt, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018).

3.DÜZENSİZ GÖÇMENLERLE BÜYÜYEN “OVAKENT”

Tez çalışması esnasında gerçekleştirilen görüşmeler sırasında çekinerek ifade edilen en önemli durumlardan biri nüfus verilerine dairdir. Zira nüfus Ovakentte resmi rakamların çok üstündedir, Türkiye’ye hatta Avrupa’ya geçiş yapacak olan bir çok kaçak göçmen için, Ovakentlilerin tanımlaması doğrultusunda bölge “istasyon” durumundadır (M.Çağatay, kişisel iletişim 18 Kasım 2018). Zira buraya gelen göçmenler burada bu coğrafyaya, kültüre aşına olup daha sonra diğer alanlara geçiş yapmaktadır (B. Kurt, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018).

Yapılan görüşmeler ve resmi veriler bize bu göçün süregeldiğini açıkça göstermektedir. Zira Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3’te ki veriler bu durumu destekleyen net verilerdir.

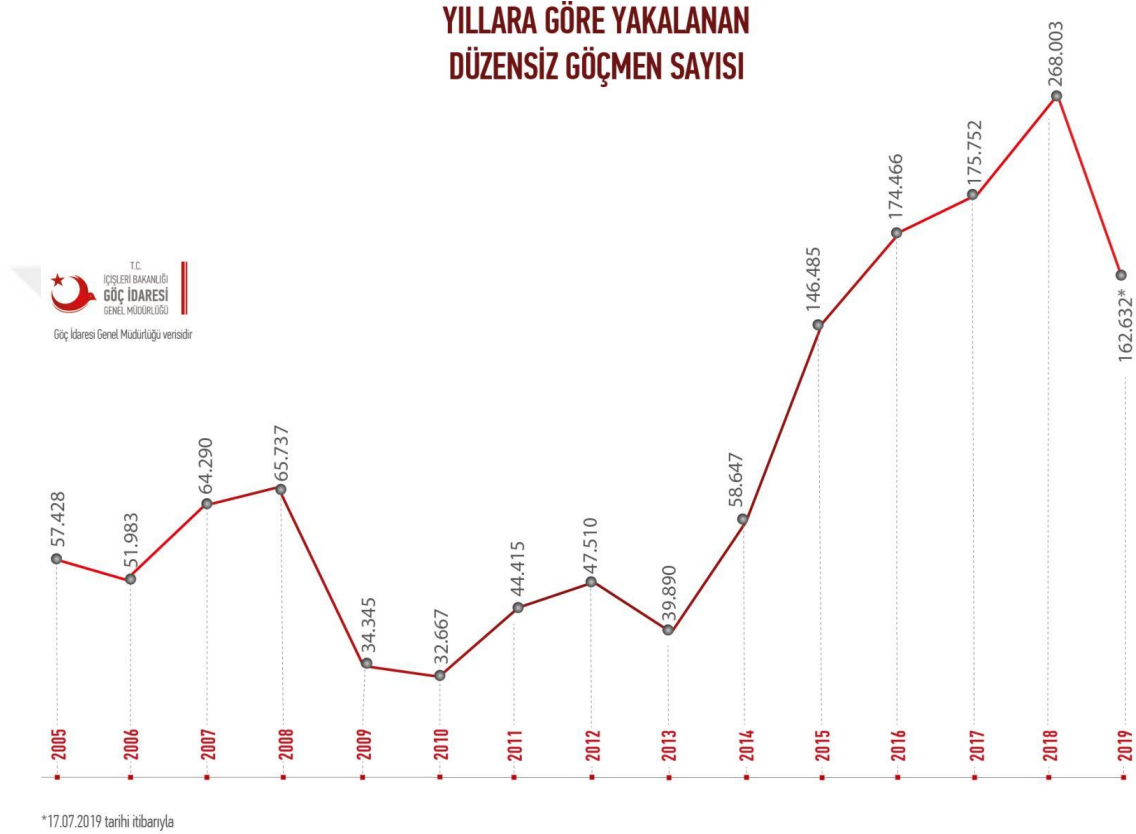
Şekil 1
2018 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ nün 2018 yılına ait yakalanan düzensiz göçmen sayısını gösteren verilerde, tabloda görüldüğü üzere Afganistan uyruklu düzensiz göçmenler 100.841 ile ilk sırada yer almaktadırlar. Gerek siyasi güvensizlik ortamı gerekse de artan işsizlik, geçim sıkıntısı ve benzeri ekonomik zorluklarla beraber daha

iyi yaşam şartlarına sahip olmak isteyen insanlar bu göç hareketlerini oluşturmaktadır. Düzensiz göçmen sayısına baktığımızda ikinci sırada 50.438 ile Pakistan uyruklular, üçüncü sırayı 34.053 ile Suriye uyruklular, dördüncü sırada 17.629 ile Irak uyruklular, beşinci sırayı ise 10545 ile Filistin uyruklular oluşturmaktadır.

Şekil 2
Yıllara göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

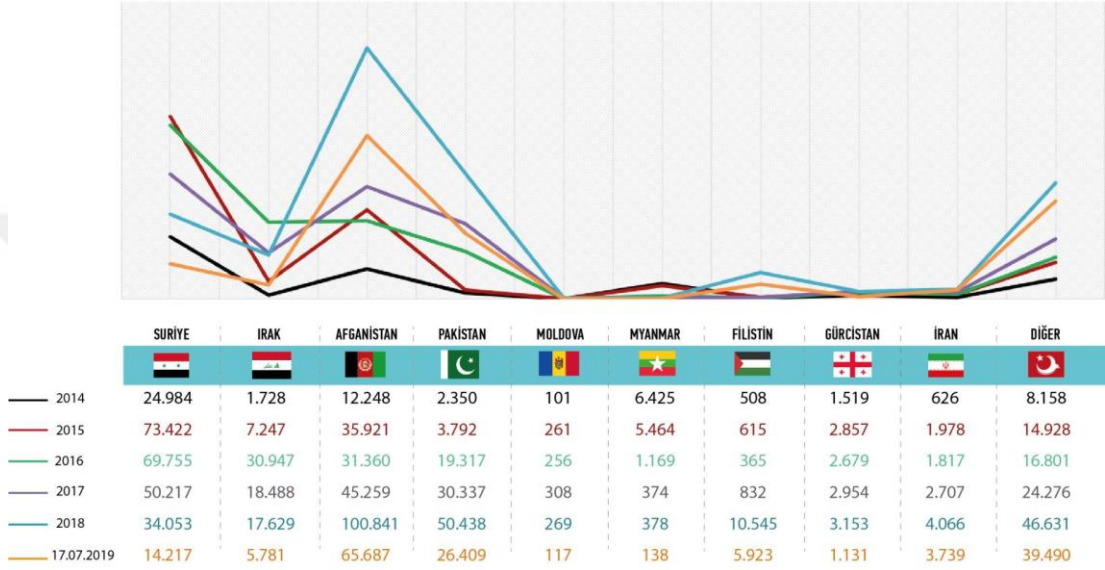
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayısına bakıldığında ise son yıllarda yakalanan düzensiz göçmen sayısının giderek arttığını görmekteyiz. Özellikle Suriye krizinin ortaya çıkması bu artışa doğrudan etki etmektedir. Suriye, Irak ve İran gibi bölge ülkelerinin yanı sıra Afganistan, Pakistan, Filistin, Mynmar gibi uzak bölgelerden de işgaller, iç karışıklıklar, savaşlar ve ağır ekonomik şartlar nedeniyle ülkemize yönelen göç hareketleri süregelmektedir. Özellikle Suriye'deki iç karışıklıklarla uluslararası bir probleme dönüşen göç hareketleri son yıllarda çeşitlenerek artış eğilimine girmiştir. Bu dönemdeki göç hareketleri özellikle Suriye üzerinde odaklanıldığı, medyada geniş yer aldığı, bu göç hareketlerine yönelik tedbirlerin alındığı görülmektedir. Fakat Afganistan ve Pakistan'dan ülkemize yönelen düzensiz göçmen sayısındaki artış son derece önemli

ve incelenmesi gereken bir durumdur. İran üzerinden Türkiye'ye yönelen bu göç hareketleri Van, Iğdır ve Ağrı illerimiz üzerinden gerçekleşmektedir.

Şekil 3

Yıllara göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısının Uyruk Dağılımı

YILLARA GÖRE YAKALANAN DÜZENSİZ GÖÇMENLERİN UYRUK DAĞILIMI

Ülkemizin kıtalar arasında köprü vazifesi gören coğrafik konumu, bölge ülkelerindeki iç karışıklıklar, ülkemizin hem hedef hem de transit ülke olarak değerlendirilmesine olanak vermiştir. Ülkemiz dünyanın birçok farklı ülkesinden savaşlar, işgaller, iç çatışmalar, ağır ekonomik zorluklar nedeniyle göç etmek durumunda kalan göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle Suriye'de 2011 yılında başlayan ve dış güçlerin desteğiyle büyüyen iç karışıklıklarla birlikte hem bölge ülkelerine hem de Türkiye'ye yönelen göç hareketleri önemli bir problem yaratmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerini değerlendirdiğimizde son dönemlerde de basında gündem olan Afgan göçmenlerin dikkat çeken artışını görmekteyiz.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün son 5 yılki verileri değerlendirildiğinde ülkemizde yakalanan düzensiz göçmenlerin çok büyük bir bölümünün Suriye, Irak, Afganistan ve Pakistan kaynaklı olduğu görülmektedir. 2014 yılı verilerinde ilk 3 sırada; Suriye'den 24.984, Afganistan'dan 12.248, Myanmar'dan 6.425 kişinin ülkemizde düzensiz göçmen olarak yakalandığı görülmektedir. 2015 verilerinde

Suriye'den 73.422, Afganistan'dan 35.921, Irak'tan 7.247 kişinin düzensiz göçmen olarak yakalandığı görülmektedir. 2016 verilerinde Suriye'den 69.755, Afganistan'dan 31.360 ve Irak'tan 30.947 kişi yakalanmıştır. 2017 verilerinde Suriye uyruklu 50.217, Afganistan uyruklu 45.259 ve Pakistan uyruklu 30.337 düzensiz göçmen yakalanmıştır. 2018 verilerinde diğer yıllardan farklı olarak Afganistan uyruklu düzensiz göçmenlerin sayısının ilk sıraya çıktığı görülmektedir. 2018 yılında yakalanan Afganistan uyruklu düzensiz göçmen sayısı 100.841' dir. Bu sayıyı 50.438 kişi ile Pakistan uyruklular ve 34.053 kişi ile Suriye uyruklu düzensiz göçmenler takip etmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2019 verilerine bakıldığında 17 Temmuz 2019 tarihi itibariyle 65.687 Afganistan uyruklu düzensiz göçmen yakalandığı görülmektedir. Bu sayıyı 26.409 ile Pakistan uyruklular ve 14.217 ile Suriyeli düzensiz göçmenler takip etmektedir.

4.AFGAN GÖÇMENLERİN TÜİK'E GÖRE NÜFUS VERİLERİ

Göçmen Özbekler, 171 aile ve toplamda 716 kişi olarak gelmekle birlikte, hızlı bir nüfus artışı ile beraber bölgede gittikçe önem arzeden bir sayıya ulaşmışlardır. TÜİK'ten alınan veriler doğrultusunda Tablo 2'de 2014-2018 yıllarına ait toplam nüfus verilmektedir.

Tablo 2

Yıllara Göre Ovakent Nüfusu Hatay/Antakya, Ovakent Mahallesi

Yıl	Mahalle Adı	Nüfus
2018	Ovakent Mahallesi	7939
2017	Ovakent Mahallesi	6665
2016	Ovakent Mahallesi	6736
2015	Ovakent Mahallesi	6849
2014	Ovakent Mahallesi	6730

Tablo 3 ise aynı tarih aralığında 31 Aralık 2018 tarihli adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre oluşturulmuş TÜİK verileri doğrultusunda kadın erkek yönünden nüfus verileri verilmiştir. Bu veriler hızlı nüfus artışını net olarak göstermekle birlikte, cinsiyet yönünden Ovakentin dengeli bir nüfus yapısına sahip olduğu gözlenmiştir.

Tablo 3.

Yıllara Göre Kadın Erkek Dağılımı (31 Aralık 2018 tarihli adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre oluşturulmuş TÜİK verileri)

Yıl	Mahalle Adı	Kadın	Erkek
2018	Ovakent Mahallesi	3870	4069
2017	Ovakent Mahallesi	3318	3347
2016	Ovakent Mahallesi	3336	3400
2015	Ovakent Mahallesi	3383	3466
2014	Ovakent Mahallesi	3316	3414

Aşağıdaki tabloda sunulan veriler yerleşimci kadın erkek nüfusu açısından dengeli bir artış olduğunu göstermektedir.

Tablo 4

2013-2018 Yılları arası TÜİK Verilerine Göre Ovakent Nüfus Değişikliği

Yıllar	Mahalle Adı	Toplam	Erkek	Kadın
2013	Ovakent	7.033	3.566	3.467
2014	Ovakent	6.730	3.414	3.316
2015	Ovakent	6.849	3.466	3.383
2016	Ovakent	6.736	3.400	3.336
2017	Ovakent	6.665	3.347	3.318
2018	Ovakent	7.939	4.069	3.870

Resmi verilere göre 2013-2018 yılı nüfus değişikliği tabloda görülmekle beraber Ovakent mahallesinde ikamet izinli olarak oturanlar ve kayıt dışı olarak Ovakent mahallesinde ikamet edenlerle beraber bu rakamın 10.000 sayısına yaklaştığı düşünülmektedir.

Tablo 5

TÜİK Verilerine Göre Ovakent 2017 ve 2016 Yılı Nüfus Yaş Grupları Sınıflandırması

2017 ve 2016 Yılı Nüfus Yaş Grupları Sınıflandırması		
Yaş Aralığı	2017	2016
0-4	975	1001
5-9	850	838
10-14	758	771
15-19	740	749
20-24	620	626
25-29	562	564
30-34	419	428
35-39	321	337
40-44	272	265
45-49	237	234
50-54	232	263
55-59	197	189
60-64	146	151
65+	336	320

Yaş gurubu dağılımlarına bakıldığında özellikle 4-19 yaş aralığında yaşayan Ovakent sakinlerinin resmi kayıtlarda görülen toplam nüfusa oranının %50'yi bulduğunu görmekteyiz. Geleneksel toplum yapısıyla açıklanabilecek bu durum nüfus artış hızının yüksekliğini ortaya koymaktadır. Özellikle tarımsal üretime dayalı gelişmemiş toplumlarda nüfus aynı zamanda emek gücü olarak algılandığından nüfusun çokluğu bir güç olarak kabul edilmektedir.

Şekil 4
Anket Verilerine Göre Ovakent Cinsiyet Dağılımı

Anket çalışmalarımızdaki zorluklardan biri kadınlarla gerek anket gerekse de mülakat yapma imkânımızın son derece kısıtlı olmasıydı. Ovakent sakinlerinden Kömürçukur asıllı İdris BAĞ'ın belirttiği gibi: “Özbeklerin bizden farkı yok, aynı kökten geliyoruz. Hem aynı kök hem de aynı dini paylaşıyoruz. Kadınlar sokağa çok az çıkar. Eskiden hiç çıkmazlardı. Bu durum yavaş yavaş değişti. Artık onları da dışarda görmek mümkün.” (İ. Bağ, kişisel iletişim, 27 Ekim 2018) şeklinde olmasına rağmen kadınların toplumsal görünürlüğü son derece kısıtlıdır. Devam eden göç söz konusu görünürlüğü azaltırken, ilk göç eden ailelerdeki bakış açısı değişime uğramaya başlamıştır. Cinsiyete göre dağılımda da görüldüğü gibi toplumsal yapı nedeniyle görünürlükleri çok az olan kadınlar iş hayatında da daha az var olabilmektedirler. Daha çok ev hanımı olarak toplumda yer alan kadınların iş hayatındaki kısmi katılımları konfeksiyon atölyelerinde olabilmektedir. Özellikle çocukların ekonomik katkı sağlaması gerekliliğinden çalıştırılıyor olması okullaşma oranını düşürmektedir. Bunun asıl nedeni tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonominin varlığıdır. Ekonomik faaliyetlerin tamamına yakınında erkeklerin hâkimiyeti görülmekle beraber konfeksiyon ve tarımsal üretimde az da olsa kadınların da yer aldığı görülmektedir.

Resim 3
Ovakent Mahallesinde konfeksiyon atölyesinde çalışan Özbek kadınlar

Özbek aileler küçük yaşta üretime katılmaktadır. Bu durum eğitim hayatlarını olumsuz etkilemekte; zorunlu eğitim dışında eğitim hayatlarının sınırlı kalmasına neden olmaktadır.

Ovakent sakinleri kültürlerini genel anlamda koruduklarını ifade etmektedir. “köklek” ve “ıştan” dedikleri geleneksel kıyafetleri ile özellikle yerleşim yerleri ve çevresinde kullansalar da Ovakent dışında çalışan bireylerin bu geleneksel kıyafetleri tercih etmediğini belirtmişlerdir. Modern kıyafetler kullanan bireylerle yapılan mülakatlarda da belirtildiği gibi Özbek kültürüne özgü kıyafetlerin tercih edildiği, fakat ‘önyargılı’ bakılmaması açısından modern kıyafetlerin dışarda tercih edildiği belirtilmektedir. Geleneksel giyim özelliklerinin devam etmesinin bir sebebi de süre gelen göçün kültürü muhafaza etme eğilimidir. Orta ve üzeri yaş gruplarında geleneksel kıyafetlerin hakim olduğu, genç yaş gurubundaki bireylerde ise sosyal uyumun ön planda olduğundan modern kıyafetler tercih edilmektedir.

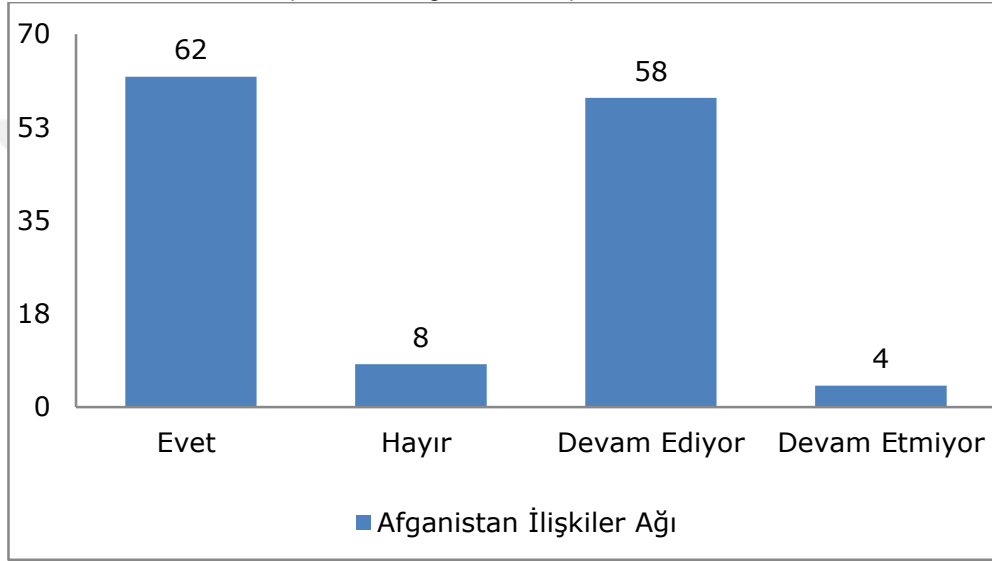
Resim 4

Ovakent Mahallesiinde geleneksel kıyafetleri ile yaşlı bir Özbek

‘Afganistan’da akrabalarınız var mı?’ sorusuna %88.57 evet %11.43 hayır cevabını vermiştir. Var olan ilişkiler ağı üzerinden akrabalık bağlarının devam ettiği görülmektedir. Afganistan’da akrabaları olan kişilere yöneltilen ilişkileriniz devam ediyor mu? Sorusuna %93.54 evet, %6.46 hayır cevabı alınmıştır. Görüşmeler ve anket sırasında bu sorular yöneltilirken, ‘Akrabalarınızın burada yani Ovakente yaşamasını arzu eder misiniz?’ sorusuna, Afganistan’da akrabası olan kişilerin tamamı istisnasız evet cevabı vermiştir.

Şekil 5
Anket Verilerine Göre Göçmenlerin Afganistanla İlişkileri

Günümüz göç hareketleri değerlendirilirken sınırötesi bağların varlığı süreklilik arz eden bu göç dalgasının yeni halkalarını oluşturmaktadır. Göç sürmekte, daha önce ifade edildiği üzere, Türkiye’nin dört bir yanında son dönemde sıkça görülen kaçak Afgan mülteci akını yaşanan dramı gözler önüne sermektedir. Sovyet Rusya ile yaşanan savaşın ardından ülkelerini terk etmek zorunda kalan on binlerce Afgan 40 yıl sonra bu kez DAESH tehdidi nedeniyle ülkelerinden yeniden göç ederek Avrupa’ya gitmeye çalışmaktadır. Devletimiz sayısı günden güne artan bu mülteci akını adına adımlar atmaya, tedbirler almaya çalışsa da süreç akıp gitmektedir. Cenevre Sözleşmesi doğrultusunda üzerine düşeni yapmaya çalışmaktadır. Bu göç sürecinin çözümü adına sorunun yerinde çözülmesi gerektiği yani savaşın, istikrarsızlığın sonlandırılması gerektiği konusunda herkes hemfikirdir (<http://www.milliyet.com.tr/afganlar-40-yil-sonra-2-buyuk-goc-dalgasi-trabzon-yerelhaber-2732772>, 2018)

Resim 5
Geleneksel kıyafetleriyle cami önünde sohbet eden Ovakentliler

BEŞİNCİ BÖLÜM

GÖÇMENLERİN YERLEŞİMİ VE KENTE ENTEGRASYONU: OVAKENT ARAŞTIRMASI

Araştırmamız, anket ve mülakat tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Anket verileri metin içerisinde değerlendirilmiş olup 40 soru sorularak 70 kişi ile gerçekleştirilmiş olup elde edilen veriler grafiklerle desteklenerek metin içerisinde yer almıştır. Araştırmamız 15 Afgan göçmenin katılımıyla, nitel araştırma yöntemi kullanılarak mülakat tekniğiyle desteklenmiştir. Mülakatlar gerçekleştirilirken, halkla iç içe olunmaya çalışılmış, bireyler günlük hayatın içerisindeyken görüşmelerin yapılmasına özen gösterilmiştir. Mülakat yoluyla yapılan görüşmelerde 12 soru sorulmuştur. Sorular yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirilmiş, gruplar halinde karşılıklı etkileşimin olacağı şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sorular dolaylı bir biçimde sorulmuş, zaman zaman araştırmacının müdahalesi ile bireylerin sorulara yanıt vermesi yönünde yönlendirmesi gerekmiştir.

Bireylerle gerçekleştirilen görüşmelerde, yaş, cinsiyet meslek, medeni durum gibi temel soruların yanı sıra, bireylerin göç süreçlerinde karşılaştıkları sorunlar, göçe zorlayan etmenler, göç edilen bölgeyle ilgili olumlu, olumsuz düşünceleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Ayrıca Afganistan'la ilişkileri ile ilgili sorular sorulmuştur. Yapılan görüşmeler zaman zaman bireysel zaman zaman gruplar halinde gerçekleştirilmiş olup, dil farklılığından dolayı bazen tercüman kullanılmak zorunda kalmıştır. Görüşme teklifini reddedenler olduğu gibi, kadınlarla ancak kadın araştırmacılar aracılığıyla görüşülebilmıştır. Araştırma, Afgan göçmenlerin devlet eliyle kendilerine yaşam alanı olarak belirlenmiş olan "Ovakentte" gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bulgularımız kentte bu coğrafyada yaşayan Afgan göçmenlerle sınırlı tutulmuştur. Görüşmeler aralıklarla yaklaşık bir yıl sürmüştür

1. AFGAN GÖÇMENLERİN "KİMLİK" TANIMLAMALARI

Göçmenlerle yapılan birebir görüşmelerde kendilerini Türk olarak tanımlamaktan mutluluk duydukları yönündeki ifadeleri çokça kullanmışlardır. Devletin bekası adına üzerlerine düşen görevi yerine getirme noktasında geridurmaktan imtina etmediklerini beyan etmişlerdir. Kardeşlik, din birliği, Türklük

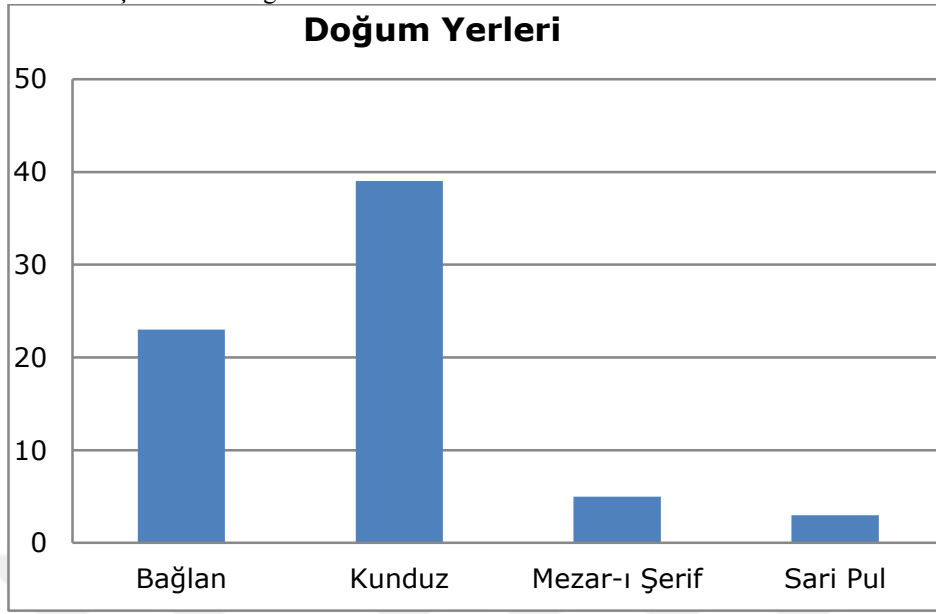
yapılan mülakatların neredeyse tamamında geçmiştir (B. Kurt, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018).

Göçün sonrasında yaşanan süreçlerle ilgili olarak sorduğumuz sorulara verilen cevaplar genellikle devletin gerektiği kadar yardım ettiği yönündedir. Göçmenler yaşam alanlarından memnun olduklarını, imkânları olsa dahi savaş koşullarının yarattığı sosyal, siyasal ve ekonomik problemlerden dolayı dönmek istemediklerini ifade etmektedirler. Ovakent, süren bir göç dalgası ile karşı karşıyadır, gayri resmi olan bu göç dalgası ile gelenlerin en büyük beklentisi kimlik edinimi ve iskân hakkıdır. Zira sosyal hiçbir haktan yararlanamayan yasadışı göçmenler, iş bulmada, seyahat etmede, eğitim, sağlık ve diğer sosyal olanaklardan yararlanamamaktadır. Kendi deyimleri ile “yok hükmünde” olarak ifade edilebilmektedir (M.Çağatay, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018). Varlığını sürdürmeye, yaşanabildiği kadar yaşamaya çalışmaktadırlar.

Sürekli bir mülteci akını ile karşı karşıya kalan Türkiye’de Afganlar, Suriyelilerden sonra kayıtlı resmi sayı olarak en büyük ikinci göçmen grubudur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre Mart ayı sonuna dek Türkiye’de UNHCR’a kayıt yaptıran Afgan sığınmacı ve mültecilerin sayısı 169,919’dur (Kasapoğlu, 2018: 1). Kayıtsız göçmen sayısının bunun yarısı kadar olduğu tahmin edilmektedir.

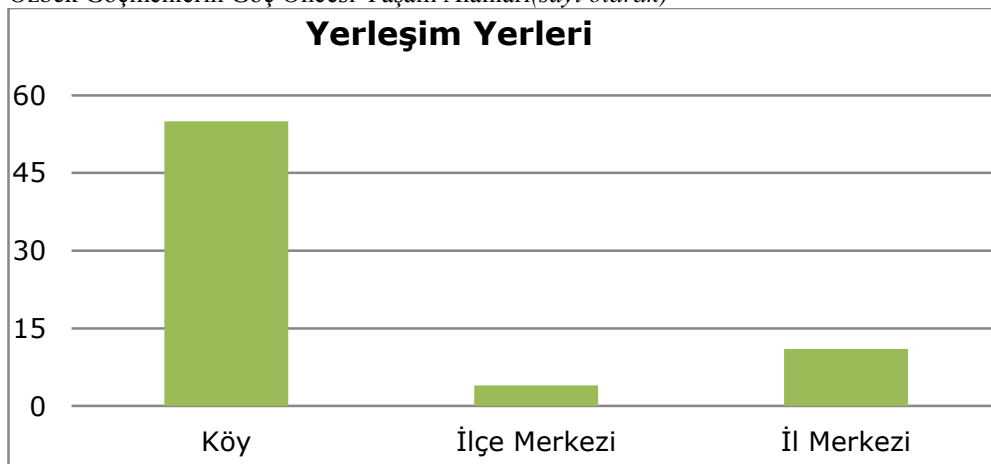
Son yıllarda Suriye’deki iç karışıklıktan kaynaklı yaşanan mülteci akını ile aralarında belirgin bir fark olduğunu beyan ederek, Suriyelilere dönük olumsuz bakış açısının kendilerine yansımadığını, çalışkan, üreten, eğitilen bir toplumsal yapıya sahip oldukları vurgusunu yapmışlardır. Toplum adına entegrasyon sürecinde sorun teşkil etmediklerini aksine topluma bazı alanlarda katkı sağladıklarını beyan etmişlerdir.

Şekil 6
Özbek Göçmenlerin Doğum Yerleri

Yaptığımız anket çalışmalarında elde ettiğimiz verilere göre doğum yerleri Kuzey Afganistan bölgesinde bulunan Bağlan, Kunduz, Mezar-ı Şerif ve Sari Pul kentleridir. Özellikle Kunduz ve Bağlan bölgelerinin ekonomik temeli tarıma dayalıdır. Bu bölgeler haşhaş, şeker pancarı ve pirinç üretimi açısından son derece önemlidir. Bu bölgeler Rus İşgali ve sonrasındaki iç savaş döneminde de çatışmaların yaşandığı ve günümüze kadar devam eden Taliban-Afgan Devleti mücadelesine sahne olan bölgelerdir. Bu bölgelerde güçlü olan Taliban kadınların eğitim görmesini yasaklamış, peçe takma zorunluluğu getirmiş ve şerr-i hükümleri uygulamıştır.

Şekil 7
Özbek Göçmenlerin Göç Öncesi Yaşam Alanları(*sayı olarak*)

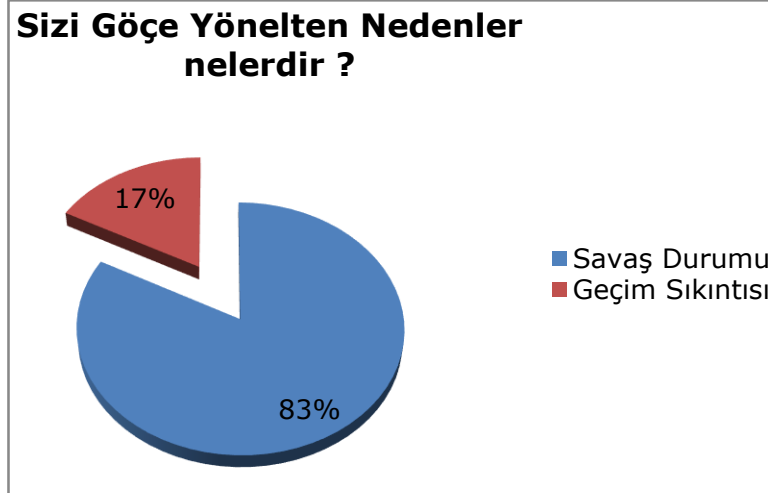
Afganistan'dan göçen Özbeklerin göç ettiği alanlara bakıldığında kırsal alanlardan göç edenlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Buna göre İl merkezinden

göç edenlerin oranı %15.7 iken ilçe merkezinden göç edenlerin oranı %5.7'dir. En büyük paya sahip olan köylerden gelenlerin oranı ise %78.6'dır. Güney Türkistan olarak adlandırılan Kuzey Afganistan bölgesinden göç eden Özbekler daha çok tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle geçimlerini sağlamaktadırlar. Kırsal alanlardan gelen göçmenler beraberlerinde kendi kültürlerini taşımış yeni alanlarda da özellikle ekonomik kültürlerini muhafaza etmeye çalışmışlardır. Afganistan'dan göç eden Türk kökenli göçmenler Türkiye'nin farklı yerlerinde iskân edilmiştir. Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Van, Kayseri ve Tokat'ta iskân edilen bu göçmenlerin iskân yerleri belirlenirken aile yapılarının bozulmamasına, sahip oldukları mesleki yeterliklere, daha önce yaşadıkları iklim koşullarının uygunluğuna, kesin iskân alanlarındaki uyumlarına ve ortak boydan ya da aynı kökenden olma gibi durumlar göz önüne alınmıştır.

Özbek göçmenlerin kesin iskan alanları Gaziantep, Şanlıurfa ve Hatay olmuştur. Tarıma dayalı iskâna tabi tutulan Özbek göçmenlerden 171 aileden oluşan 716 Özbek bugünkü Ovakent Mahallesinde önce geçici iskân, daha sonra da kesin iskân alanı olarak belirlenmiştir.

Özbek göçmenleri göçe yönelten nedenlere bakıldığında ankete katılan bireylerin %83'ü savaş durumunda olmalarının göç etmelerine neden olduğunu ifade etmektedir. Gerek Rus işgali gerekse de Rusların çekilmesiyle oluşan otorite boşluğundan yararlanan farklı grupların çatışmaları Özbekleri topraklarını bırakarak göç etmeye mecbur bırakmıştır. Günümüzdeki Afgan göç akınına bakıldığında ekonomik sebeplerle, daha iyi yaşam standartlarını hedefleyen mülteci hareketliliğinin süregeldiğini görebiliriz. Gerek dün, gerek bugün gerçekleşen bu hareketlerin temelinde çatışmalar ve bunun sonucunda ekonomik sıkıntılar, daha iyi çalışma ve yaşam koşulları yatmaktadır. Bugün Afgan hükümeti ile İŞİD Taliban ve benzeri örgütlerin çatışması bu göç hareketini hızlandırmaktadır. Özbek göçmenlerin %17' lik kısmı ise sadece ekonomik sebeplerle Türkiye' ye geldiklerini ifade etmişlerdir.

Şekil 8
Özbek Göçmenleri Göçe Yönelten Nedenler

Yukarıda da görüldüğü üzere Özbek göçmenleri savaş durumu ile göçe iten faktörlerin ağırlığı onlar için geçim sıkıntısı gibi ekonomik nedenlere nazaran daha ağırlıktadır.

Tablo 6
Türkiye' ye Göç Tarihi

Türkiye'ye hangi tarihte göç ettiniz?	
Yıllar	Sayı
1982-1984	18
1986-1990	10
1991-1995	5
1996-2000	16
2001-2009	9
2011-2019	12
TOPLAM	70

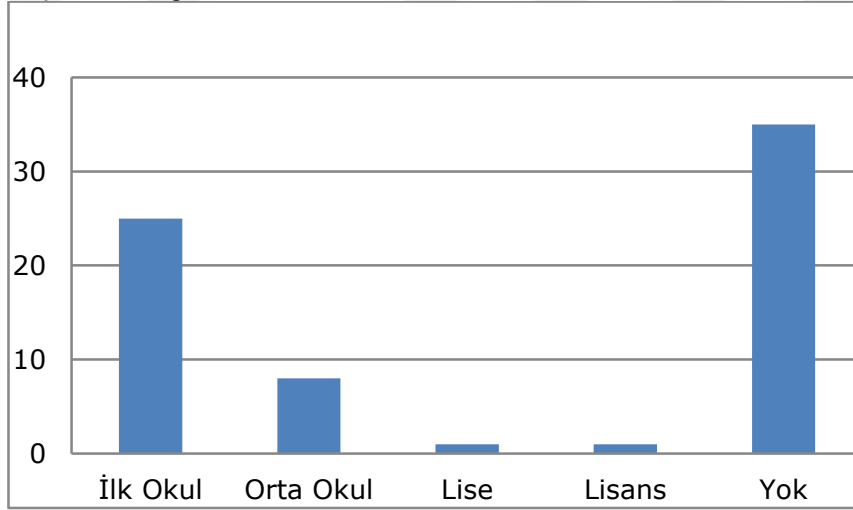
Yıllara göre göç hareketlerine bakıldığında çalışma grubumuzun %25.7'lik bölümünün 1982 yılında ülkemize ilk gelen kafilede yer aldığını görmekteyiz. Sovyetler Birliği'nin 1979'daki müdahalesi ile oluşan karışıklıklar, çatışmalar ve olağan üstü durum mülteci hareketliliğine neden olmuştur. Küresel bir problem olan mülteci krizi Sovyetlerin Afganistan'dan çekilmesi ile de son bulmamıştır. 1990-2000 arası döneme baktığımızda göç hareketlerinin artarak devam ettiğini görmekteyiz. Buna iç karışıklığın yani otorite kurma mücadelesi veren grupların etkisinin yanı sıra

bu dönemde meydana gelen kuraklık da mülteci akınlarının artmasına neden olmuştur. 2000 sonrası döneme baktığımızda sosyal ağlar, akrabalık ilişkileri ve ilk gelenlerin kurduğu ekonomik bağlar göç hareketlerini kolaylaştırmıştır.

2.GÖÇMENLERİN EĞİTİM DURUMU

Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere anket ve TÜİK verilerinde görülebileceği gibi Afgan asıllı Özbeklerin eğitim profili son derece düşüktür. İkinci kuşak olarak nitelendirilen grupta bu durum kırılmaya başlanmış gibi gözükse de özellikle kadınların eğitimlerine devam edemediğini görmekteyiz.

Şekil 9
Göçmenlerin Eğitim Durumları

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan'ın başlatmış olduğu okuma yazma seferberliği ile Özbek asıllı Türkler okuma yazma kurslarına ilgi göstermişlerdir. Bu proje kapsamında Ovakentli Özbekler ders başı yapmış, 8 hafta sürecek eğitime devam etmiştir. Bu proje kapsamında ilçe genelinde bin 135 kursiyerin okuma-yazma kurslarına başvuruda bulunmuş, kursa devam etmiştir. Kursiyerlerin memnuniyeti beyanlarına da yansımıştır. Gazetecilerle yapılan söyleşide, kursun açılmasından dolayı duydukları heyecanı, hayatlarına sağlayacakları katkıyı açıkça ifade etmişlerdir (<https://www.haberler.com/ozbek-kokenli-turkler-okuma-yazma-seferberliginde-10628762-haberi/>, 2019).

Zira 1982'de göç eden Özbeklerin Eğitim seferberliği çerçevesinde okuma yazma sürecine dahil edilmesi çok yerinde bir karardır. İlk gelenlerin durumu eğitim

açısından pek iç açıcı olmamakla birlikte, çıkarılan yasa taslağında bu durumun devlet eliyle çözülmesi gerektiği belirtilmiştir (https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM_/d02/c004/dm__02004065ss0099.pdf, 2019).

1982'deki eğitim durumu; komisyonun hazırladığı rapora göre mültecilerden kadınların tamamı, erkeklerin yüzde sekseni okuma-yazma bilmemektedir; okur-yazar olanlar ise Arap harfleri ile okuyup yazmaktaydı. Okul çağındaki 1450 çocuğun büyük bir çoğunluğu en az iki senedir, devam eden savaş ve göçmenlik hayatından dolayı okula devam edememiştir (İçişleri bakanlığından aktaran Göçmez, 2008).

2000 yılı verileri ele alındığında okuma yazma bilen Erkek sayısının 1.499 Kadın sayısının ise 1.175 olduğu göze çarpmaktadır. Okuma yazma bilmeyen Erkek sayısı 599, okuma yazma bilmeyen Kadın sayısının ise 1.021 gibi yüksek bir rakamın varlığı görülmektedir. Kadınlarda okuma yazma bilmeyenlerin oranı neredeyse iki kattır. Toplumun her alanında olduğu gibi eğitim alanında da kadınların görünürlüklerinin az olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7
2000 Yılı TÜİK Verilerine Göre Ovakent Okuma Yazma Verileri

Okuma Yazma Bilen		Okuma Yazma Bilmeyen	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1.499	1.175	599	1.021

Yukarda ifade edilen kadının sokaktan, işten, eğitimden izole yapısını destekleyen bir diğer veri de özellikle ilköğretim ve ortaokulda görülen ve daha sonraki eğitim kademelerinde de devam eden öğrencilerin cinsiyet dağılımında kadınların giderek azaldığı gerçeğidir. İlkokulda % 47'ler seviyesinde olan kız çocuklarının oranı İlköğretimde yaklaşık %30'lara, Lise ve yükseköğretim de ise % 25'lere gerilemektedir. Aşağıda görüldüğü gibi ilkokuldan ilköğretime geçişle yarı yarıya inen cinsiyet dağılımı farkı açılmaktadır. Okullaşma oranının çok düşük rakamlarda olduğu görülmekle beraber bu hem Özbeklerin eğitime bakış açılarını hem de kadınlara bakış açılarını göstermektedir.

Tablo 8

2000 Yılı TÜİK Verilerine Göre (Kadın Erkek Dağılımında) Eğitim Durumları

İlkokul		İlköğretim		Ortaokul ve Ortaokul Dengi Meslek Okulu		Lise ve Lise Dengi Meslek Okulu		Yüksekokul	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
548	493	60	26	55	9	54	19	35	2

2000 yılı TÜİK göstergelerine göre sadece ilkokulda erkek kadın okula gitme sayılarının yakın olduğu görülmekle beraber, ilerleyen eğitim yaşantısında kadınların eğitim hakkını kullanamadığı ifade edilebilir.

Tablo 9

2017 Yılı TÜİK Verilerine Göre Okuma Yazma Bilme Durumları

Okuma Yazma Bilmeyen	
Erkek	Kadın
139	277

2017 yılı TÜİK eğitim göstergelerine bakıldığında okuma yazma bilmeyen kişi sayısında azalmanın varlığı göze çarpmaktadır. Bu durum 1. kuşağın değişen bakış açısı, onlardan sonraki kuşağın eğitime önem vermesi ya da Ovakent mahallesinde açılan okulların varlığıyla açıklanabilmektedir. Buradaki veri okula gitmeden kendi imkânları ya da devletin sunduğu okul dışı kurslar aracılığıyla okuma yazma öğrenenleri içerdiğinden Tablo 12'deki verilerden farklı sonuçlar içermektedir.

Tablo 10

2017 Yılı TÜİK Verilerine Göre Eğitim Durumları

İlkokul		İlköğretim		Ortaokul ve Ortaokul ve Denge Meslek Okulu		Lise ve Lise Dengi Meslek Okulu		Yüksekokul Veya Fakültesi Mezunu	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
742	821	528	363	292	148	222	84	55	11

Bu veriler ışığında hem erkeklerin hem de kadınların okumasına daha fazla önem verildiğini söylemek mümkün olacaktır. Geçen 17 yıl içerisinde okuma yazma bilmeyenlerin sayısında azalış görülmektedir. Bunda açılan gece okulları ve okuma yazma seferberlikleri de önemli bir etkiye sahiptir. Gerek ortaokul, gerek lise, gerekse de yükseköğretim kurumlarındaki artış eğitime bakış açısının değiştiğini göstermektedir. Bu değişimin yeterli olduğunu söylemek yanlış olmakla beraber bu durumun geliştirilmesi gereken bir yön olduğunu ifade etmemiz gerekmektedir.

Tablo 11
2017 Yılı TÜİK Verilerine Göre Ovakente Eğitim Durumu

Yıl	Mahalle Adı	Eğitim Durumu	Nüfus
2017	Ovakent	Doktora Mezunu	0
2017	Ovakent	Yüksek Lisans Mezunu	0
2017	Ovakent	Yüksekokul Veya Fakülte Mezunu	66
2017	Ovakent	Bilinmeyen	129
2017	Ovakent	Lise veya Dengi Mezunu	306
2017	Ovakent	Okuryazar Değil	416
2017	Ovakent	Ortaokul veya Dengi Mezunu	440
2017	Ovakent	İlköğretim Mezunu	891
2017	Ovakent	Okuryazar Fakat Bir Okul Bitirmedi	1052
2017	Ovakent	İlkokul Mezunu	1563

TÜİK verileri incelendiğinde okullaşma oranlarının düşük olduğu, Okuma yazma bilmeyenlerin oranının % 6.2 olduğu, okul bitirmeyenlerin oranının %15.7 olduğu görülmektedir. Bu verilere eğitim durumu bilinmeyen 129 kişi eklenmemiştir. Yükseköğretim olarak nitelendirilen Yüksekokul ya da Fakülte mezunu sayısının toplam nüfusa oranı % 1'dir. TÜİK 2016 verilerine göre Hatay'da okuma yazma bilmeyenlerin oranı %2.39, iken 2017 nüfus verileri değerlendirildiğinde okuma yazma bilmeyenlerin oranının %2.21'e gerilediği görülmektedir.

Aradan geçen onca zamana, devletin fırsat eşitliği bağlamında sunduğu olanaklara rağmen TÜİK'ten alınan 2017 yılına ait veriler doğrultusunda oluşturulan Tablo 6'ya bakıldığında halen okuma yazma bilmeyen ve azımsanamayacak sayıda nüfusun olduğu açıkça görülmektedir. Bu anlamda okuma yazma seferberliği doğrultusunda sunulacak kurslar daha da anlamlı olmaktadır.

Ovakente yerleşen göçmenler geldikleri coğrafyanın kendilerine sunduğu

olanaklar nezdinde eğitim görebilmiş, çoğunlukla okuma yazmayı okula gitmeden dini mekanlarda öğrenmişlerdir. Özellikle kadınlar bu eğitim sürecinin neredeyse tamamen dışında kalmıştır (S. Seyren, kişisel iletişim, 11 Kasım 2018). İlk gelen göçmenlerin ifadelerinden de rahatlıkla anlaşılacağı üzere Ovakent bu anlamda kendilerine fırsat eşitliği sağlaması yönünden önem arz etmektedir. Tablo 6’da TÜİK’ten elde edilen veriler doğrultusunda 2017 yılı Ovakent Mahallesi Eğitim Durumu bu doğrultuda önemli bilgiler vermekte, bölge insanının eğitim süreçlerine katıldığı gözlenebilmektedir.

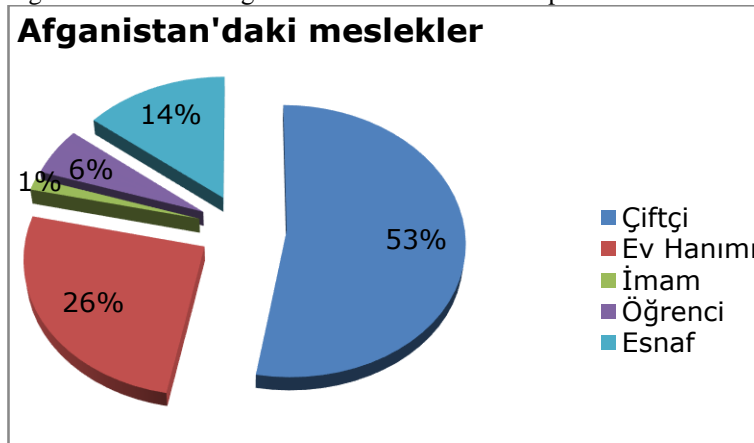
Elde edilen verilerin daha önceki yıllardaki verilerle kıyaslanması neticesinde, Hatay’da 2016 yılı okuma yazma bilmeyenlerin oranı %2.39 iken, 2017 yılı okuma yazma bilmeyenlerin oranı %2.21 dir. Ovakent nüfusunu (0-6 yaş hariç) kıyaslama (TÜK: Şubat 2019).

3. ANKET VERİLERİ DOĞRULTUSUNDA GÖÇMENLERİN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL DURUMLARI

Ağırlıklı olarak Güney Türkistan olarak adlandırılan bölgeden yani Kuzey Afganistan’dan göç eden Özbeklerin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Yapılan anket çalışmasında, “*Afganistan’daki mesleğiniz nedir?*” sorusuna verilen cevaplar, %53 oranında Çiftçilik yönündedir. Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere; anket çalışmasına katılanlardan %26’lık kısım bu soruya ev hanımı olarak cevap vermişlerdir. Anket verilerinde de görüldüğü gibi farklı meslek kolları olsa da yoğun olarak çiftçilik mesleği göze çarpmaktadır. Bunu ticaret ve esnafılık (Kasap, terzi, ayakkabı imalatı vb.) takip etmektedir.

Şekil 10

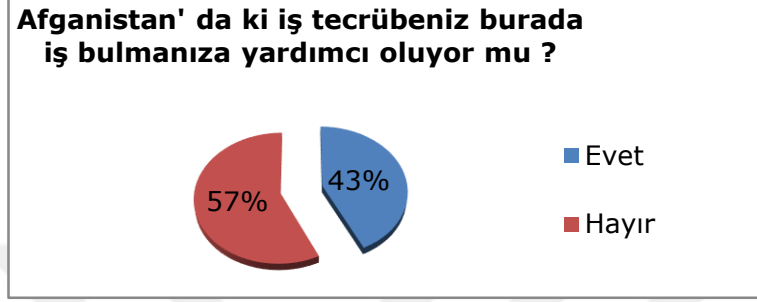
Afganistan’daki mesleğiniz? Sorusuna verilen cevaplar.

Türkiye'ye yerleşen özbekler Ovakent'e geldikleri dönemde kendilerine iş bulma konusunda yardımcı olduğunu, verilen arazi üzerinde tarım ve hayvancılık yaptıkları, bir kısmının meslek edindirme kurslarına devam ettikleri beyan edilmiştir (S. Seyren, kişisel iletişim, 11 Kasım 2018). Bu sorunun akabinde '*Afganistan'daki iş tecrübeniz burada iş bulmanıza yardımcı oluyor mu ?*' sorusu sorulmuştur.

Şekil 11

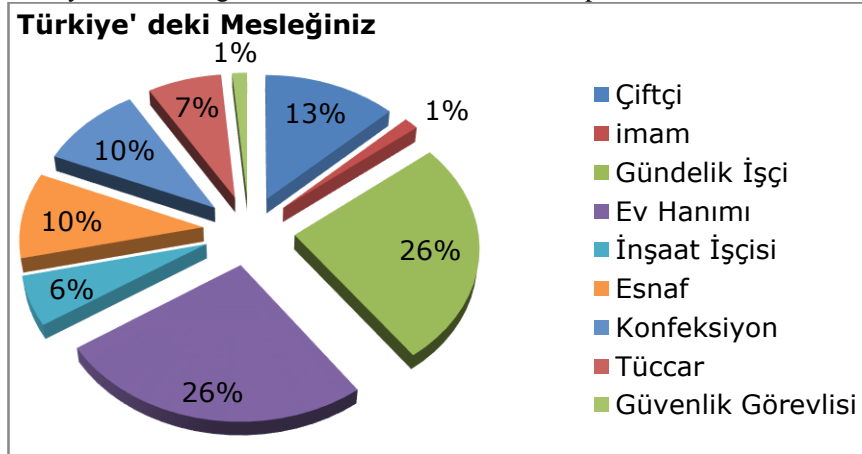
Afganistan'daki iş tecrübeniz burada iş bulmanıza yardımcı oluyor mu? Sorusuna verilen cevaplar.

İş tecrübesi açısından bakıldığında Afganistan'dan göçen Özbeklerin daha önce yapmış oldukları mesleklerin Ovakentte iş bulmalarına yardımcı olma oranları %43'tür. Daha çok tarım ve hayvancılıkla meşgul olan Özbekler kendilerine verilen 10'ar dönümlük arazilerde tarım yaparak geçimlerini sağlamışlardır. Süre gelen göçle gelen yeni Özbekler ise gerek ilk gelen Özbeklerin gerekse de çevredeki tarım arazilerinin ihtiyaç duyduğu emek gücünü karşılamışlardır. Daha çok enformel sektörde görülen Özbekler tarım işçisi, gündelik işçi, inşaat işçiliği gibi farklı alanlarda iş gücünü karşılamaktadırlar. Emek yoğun sektörlerde ucuz işgücü olarak geçimlerini sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. İşsizliğin en büyük problem olduğunu beyan eden göçmenler "*Türkiye'deki mesleğiniz nedir?*" sorusuna verdikleri cevaplarla açıklamalarını desteklemiştir.

Şekil 12

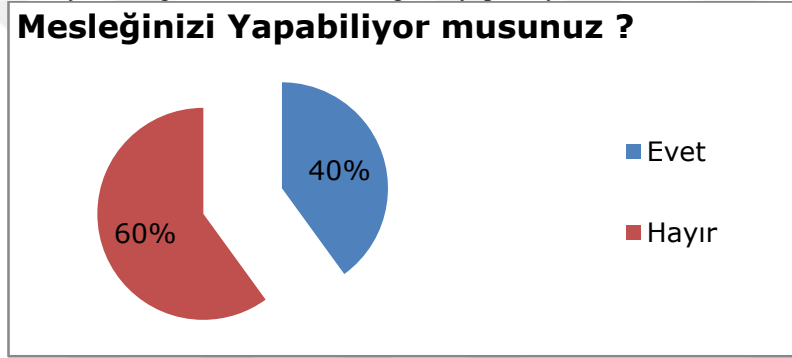
Türkiye'deki mesleğiniz nedir? Sorusuna verilen cevaplar.

Nitekim, şekilde görüldüğü üzere; Türkiye'deki meslek gruplarına baktığımızda %26'lık dilimle gündelik işçilik yaparak geçimini sağlayan Özbek göçmenlerin varlığı göze çarpmaktadır. Bir diğer %26'lık dilim ise ev hanımlarını oluşturmakta olup üretime katılmamaktadırlar. %13'lük dilimi oluşturan Ovakent sakinleri ise Afganistan'da olduğu gibi tarımsal üretimle Daha sonra % 10'luk dilimlerle konfeksiyon işçilerinin ve esnafın (kasap, bakkal, manav) oluşturduğunu görmekteyiz. %7'lik dilimi tüccar olarak geçimini sağlarken, % 6'lık dilimi ise inşaat işçiliği yapan Ovakentlilerden oluşmaktadır. Bunların yanı sıra imam ve güvenlik görevlisi çalışmamızda aldığımız cevaplar arasında yer almaktadır.

Şekil 13

Türkiye de Afganistan' da ki mesleğinizi yapabiliyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar.

Ovakent sakinleri ile yapılan anket çalışmasında kendi mesleklerini icra edip edemedikleri araştırılmıştır. Memleketlerindeki meslekleri yapabilenlerin oranı % 40 iken, mesleklerini Ovakente yapamayanların oranı % 60'tır. Mesleğini devam ettirebilen % 40 içinde çiftçilik yapan Afgan göçmenleri ve ev hanımları büyük payı oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi Afganistan'daki mesleklerini icra edemeyenlerin oranı daha fazladır. Mesleklerini icra edemeyen Afgan Özbekleri incelendiğinde yakın tarihte Türkiye'ye gelen Özbeklerde bu oranın daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Özbek göçmenlerin çalışma alanlarını tekrar irdeleyen bu sorunun cevaplarına bakıldığında göçmenlerin inşaat, tarım, tekstil gibi sektörlerde istihdam edildiği tekrardan görülmektedir.

Resim 6

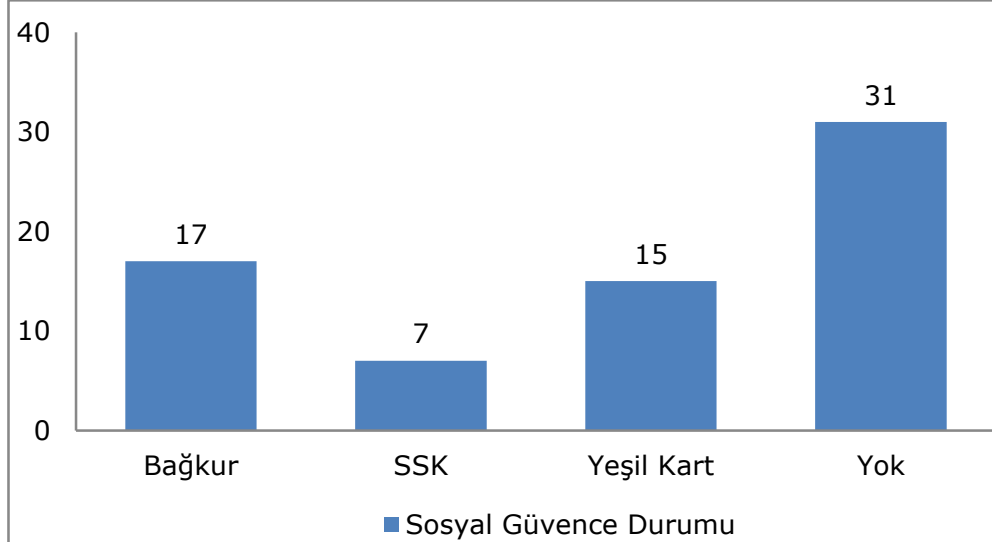
Evinin altındaki konfesyon atölyesinde yelek üreten bir Özbek

Ovakent sakinleriyle yapılan görüşmelerde Sosyal Güvence durumları hakkında elde edilen bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Şekil 14

Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; Sosyal Güvence durumu

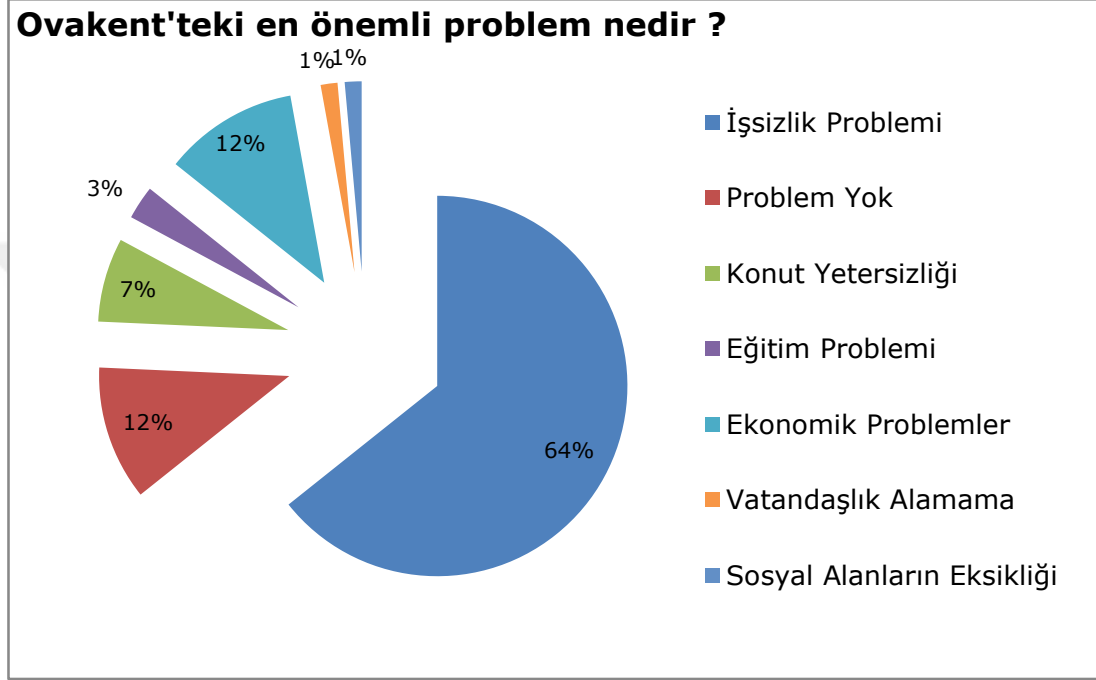
Sosyal güvence durumları araştırılan Ovakent göçmenleri ile ilgili elde edilen bilgilere göre %24.3 Bağkur, %21.4 Yeşil Kart, %10 SSK güvencesine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bunların arasında en fazla Tarım Bağkuru'ndan faydalanan göçmenler yer almaktadırlar. %44.3' lük dilimle en büyük oranı oluşturan payda ise herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmayan Ovakent sakinlerinden oluşmaktadır. Özbek göçmenler yoğun olarak güvencesiz bir şekilde kayıt dışı bir

işgücü olarak istihdam edilmektedirler. Bu durumun yaşanmasında devam eden, kayıtsız göçmenlerin varlığı da etkilidir. Nitekim Ovakent'te yaşayan resmi herhangi bir kaydı olmayan göçmenlerin doğal olarak sosyal güvencesi de olmamaktadır.

Ovakent sakinleriyle yapılan anket çalışmasında Ovakent'te sizce görülen en önemli problem nedir sorusuna verilen cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Şekil 15

Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre;Ovakent'teki problemler?

Yaptığımız anket çalışmasında yönelttiğimiz 'Ovakent'te en önemli problem nedir? ' sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 64 ile en yüksek cevap yüzdesine sahip olan işsizlik sorunun belirtildiğini görmekteyiz. Bu cevabı takip eden cevaplar ise % 12'lik dilimlerle bir problemin olmadığını dile getirenler ve yaşam pahalılığı, geçim sıkıntısı gibi cevapları içinde barındıran ekonomik problemler yer almaktadır. Konut yetersizliği, eğitim problemleri, vatandaşlık alamama ve sosyal alanların eksikliği dile getirilen diğer problemlerdir. Bir diğer önemli problem de görüşmeler sırasında birden fazla kez dile getirilen gençleri hedef alan uyuşturucu kullanımıdır. Ovakent'te gözle görülen problemleri çözmek adına devletin sunduğu imkânlar dışında henüz vatandaşlık alamamış geçici oturma hakkına sahip değilken, İmameddin Uçkun 1994 yılında TÜRKYAD adı altında Afganistan Özbek Türkleri Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'ni kurmuştur. 2008 yılında oturma izni alan İmameddin Bey, "Derneğin amacını dil ve kültüre uyumda yardımcı olmak ve

öğrencilerin eğitimlerini sürdürmelerini sağlamak” olarak ifade etmiştir (İ. Uçkun, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018).

Resim 7

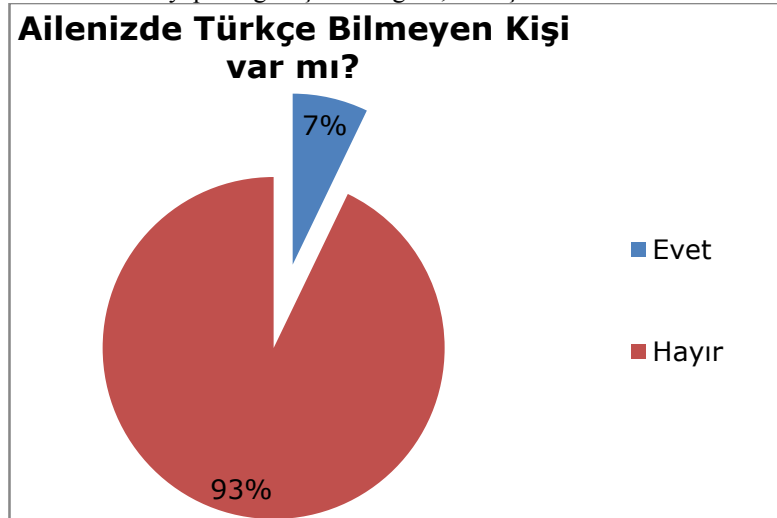
Ovakent Mahallesinde TÜRKYAD açılış toplantısı

Nitekim aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere; ‘Ailenizde Türkçe bilmeyen var mı?’ sorusuna verilen cevaplar her ne kadar bunu, derneğin katkı sağlamaya çalıştığı sorunları yok saymakta ise de, bölgede yapılan görüşmeler bunun tersini göstermektedir.

Şekil 16

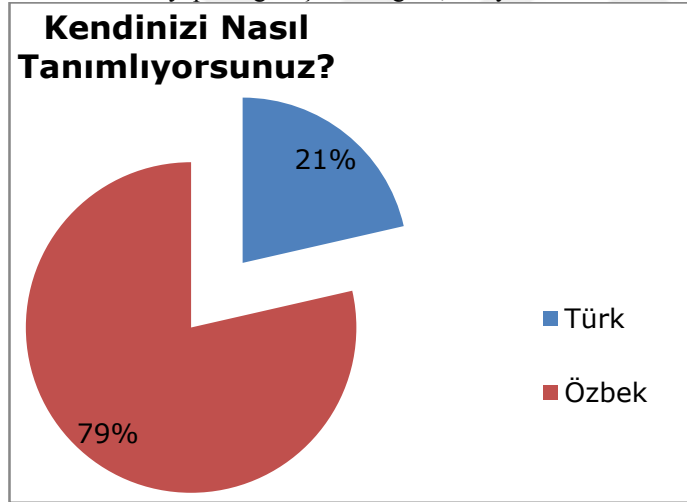
Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; Türkçe bilme durumu?

Nitekim göçmenlerle yapılan bazı görüşmelerde tercüman yardımı alınmıştır. Özellikle ilk kuşaktaki yaşlı Özbeklerde dil problemi yaşandığı gözlenmektedir. Her ne kadar anket sorularında sorulan ‘*Ailenizde Türkçe bilmeyen var mı?*’ sorusuna %93 hayır cevabı alsak da, sokakta, pazarda, ev ya da esnaf ziyaretlerinde Türkçe bilmediğini ifade eden pek çok kişinin varlığı göze çarpmaktadır. Sadece birinci kuşak Özbek göçmenlerden kaynaklı olmayan bu durum hali hazırda devam eden göç hareketleriyle her gün bir yenisi eklenen göçmenlerin varlığıyla da desteklenebilmektedir. Bu göçmenlerin uyum problemlerini atlatması için dil kurslarının açılması ve bireylerin teşviki gereklidir. Özellikle devam eden göç ile gelen Özbek göçmenler ve ilk kuşak Türkçe bilmeyen Özbeklere yönelik yaşam boyu öğrenme amaçlanarak dil kursları verilmelidir. Gerek görüşmelerde gerek anketlerde dil sorununun ne kadar önemli olduğu göçmenler tarafından ifade edilmiştir (A.Aslan, kişisel iletişim, 27 Ekim 2018).

Şekil 17

Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; bireylerin kendilerini tanımlaması

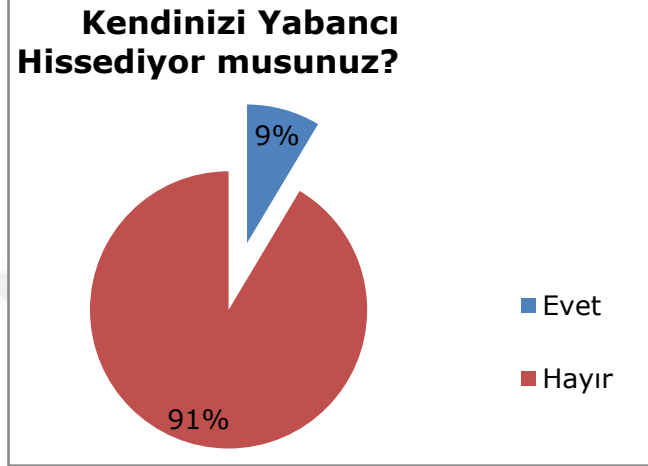

Bireylerle yapılan görüşmelerde “*Kendini Nasıl Tanımlıyorsunuz?*” sorusuna belirgin bir şekilde “*Türk*” olarak ifade ettikleri yönünde cevaplar verilmiştir. Verilen cevabın akabinde bireyler, kültürel anlamdaki ortaklığa vurgu yaparak, “*Türküz, özümüz, dinimiz bir*” (B. Kurt, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018) diyerek, kimlik tanımlamalarına dayanak oluşturacak cümlelerle devam etmişlerdir. Kendini tanımlama sürecinde ifade ettikleri önceliğin tarihsel dayanakları olduğu yönünde ifadeler de sık sık rastlanmıştır. Göçün yaşandığı coğrafyaya ait bir kimlikle bireyin kendi kendini ifade etmesi, yeni yaşam alanına ait olma düşüncesi ile bire bir ilgilidir.

Zira yapılan görüşmelerde bireyler kimlik tanımlamasındaki Türklük vurgusu dışında, sorulmasa da, vatan olarak Türkiye vurgusu yapmakta, ayrıca devlete, bayrağa bağlılığını ifade etmektedir. Bu durum “soydaş göçü” olarak değerlendirilen bu göç sürecinin doğru ifade edildiğini göstermektedir.

Şekil 18

Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; bireylerin kendini yabancı hissedip/hissetmeme durumu

Bireylerle yapılan görüşmelerde “*Kendinizi Yabancı Hissediyor musunuz?*” sorusuna verilen cevaplar yoğunluklu olarak hayır olmuştur. Daha önceki kimlik tanımlamalarına verilen cevaplara uygun olarak kendilerini “*Özbek*”, “*Türk*” ya da “*Özbek Türkü*” olarak ifade etmişlerdir. Kendilerini yabancı hissetmemelerinin bir nedeni çalışma amacı dışında yaşam alanlarından çok fazla ayrılmamalarıdır. Grup içi kapalı bir yapıya sahip Özbek göçmenlerde bu yapı süregelen göçle beraber güçlenmektedir.

Şekil 19

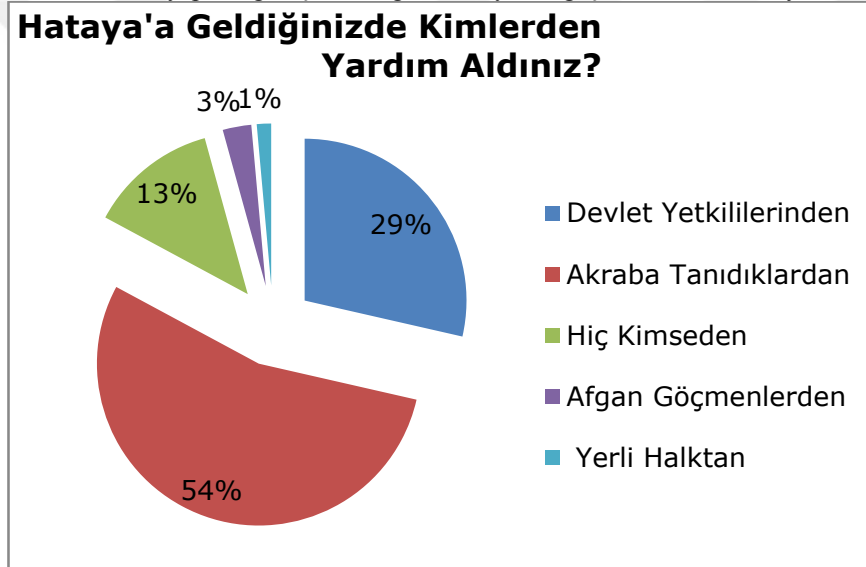
Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanma durumları

Sağlık ve Eğitim hizmetlerinden faydalanıp faydalanamadıklarına baktığımızda verilen cevapların çok büyük bir bölümü söz konusu hizmetlerden faydalanabildiklerini göstermektedir. Burada %9'luk söz konusu kitle ise Türkiyede ikamet izni (Çalışma, Aile, vb.) ile ikamet ediyor olup bu hizmetlerden faydalanmamaktadırlar. Bunun yanı sıra alan çalışması sırasında yapılan görüşmelerde bazı Özbeklerin çocuklarını vatandaşlık kazanamamalarından dolayı okula gönderemediklerini ifade etmektedirler. Söz konusu insanlar sağlık hizmetlerinden vatandaşlık sahibi Özbek akrabalarının kimlikleriyle faydalandıklarını ifade etmişlerdir (S. Hoca, kişisel iletişim, 25 Kasım 2018).

Şekil 20

Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; bireylerin göç sonrası aldıkları yardım durumları

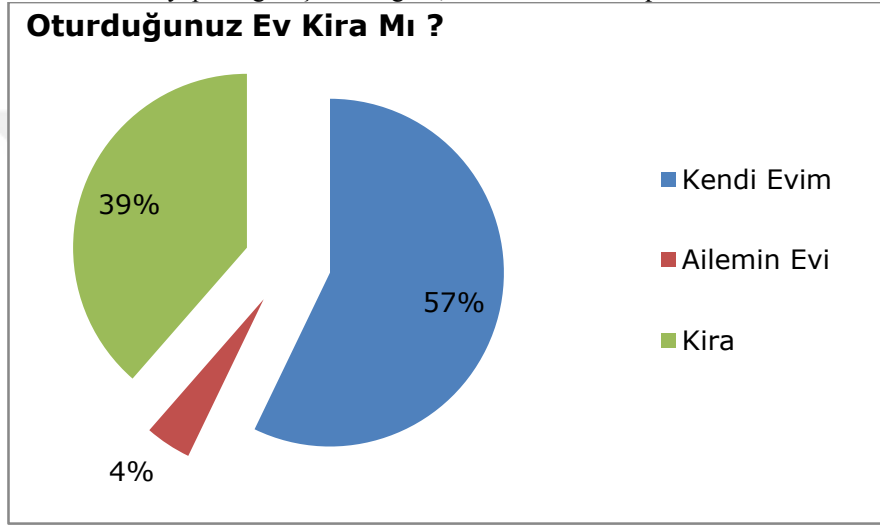
Anket çalışmamızda yönelttiğimiz 'Hatay'a geldiğinizde kimlerden yardım aldınız?' sorusuna verilen cevaplara baktığımızda Özbek göçmenlerin %54'lük oranla akraba tanıdıklardan yardım aldığını görmekteyiz. Hem göç öncesi hem de göç sonrası iletişimi sürdüren Özbek göçmenlerin en önemli destek grubunu akraba tanıdıklar oluşturmaktadır. Akraba tanıdıklar vasıtasıyla göçe yöneltilen göçmenler Türkiye'ye geldikten sonra gerek barınma gerekse iş bulma konusunda akraba tanıdıklarının yardımını aldıklarını ifade etmişlerdir. % 29'luk bir grup ise Hatay'a geldiklerinde doğrudan devletten yardım aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu yardımın çeşitleri barınma, yiyecek, dil ve meslek kursları olarak çeşitlenmektedir. Bu yardımlardan hiç birinden faydalanamadığını ifade eden % 13'lük bir kitlenin varlığı da bulunmaktadır. Verilen

diğer cevaplar % 3 ile diğer Afgan göçmenleri ve % 1 ile yerli halktan yardım aldığını ifade eden göçmenlerden oluşmaktadır.

Devlet yardımı aldığını beyan edenler ilk gelen göçmenlerken (Aslan, A. 2018, 27 Ekim), akabinde gelenler daha çok akraba ilişkileri sayesinde ayakta durabildiklerini ifade etmişlerdir (H. Kurt, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018). Oturum izni aldıktan sonra devletin sunduğu imkanlardan da yararlandıklarını beyan etmişlerdir (B. Kurt, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018).

Şekil 21

Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; mesken sahibi olup/olmama durumları

“*Oturduğunuz ev size mi ait?*” Sorusuna verilen cevaplara bakıldığında %57’ lik bölümün kendi evi olduğu görülmektedir.%57’ lik bölümü oluşturan 40 kişiden 18 kişisi doğrudan Devletin vermiş olduğu evlerde kalmaktadır. 22 kişi ise Afganistan’dan getirdikleri para ve Türkiye’deki birikimleri sonucu bu evlere sahip olduklarını ifade etmişlerdir. % 4’lük bir dilim ise ailesinin evinde kaldığını ifade etmişlerdir. En önemli ve problem alanı olarak değerlendirilmesi gereken kısım ise %39 ‘luk dilimi oluşturan ve kirada kaldığını ifade eden kısımdır.

Resim 8

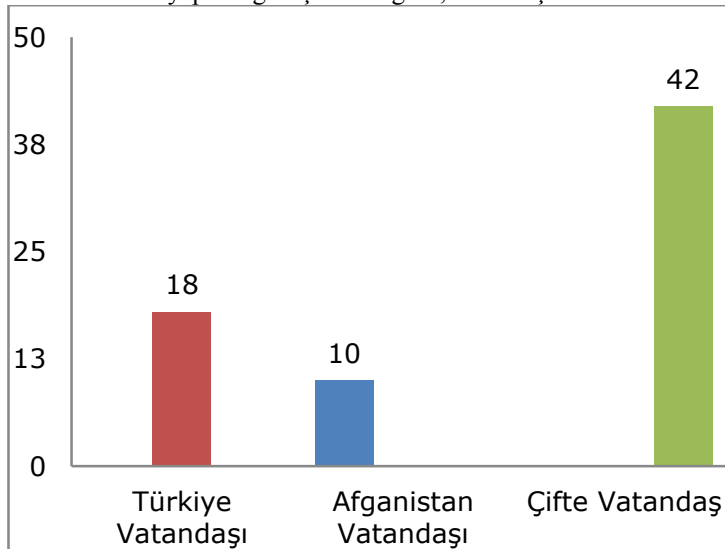
Ovakent Mahallesi'nde derme çatma bir ev

İlk göçmenlere sunulan barınma olanaklarından faydalanamayan bu grup zor bir yaşam sürmekte, dar ve kalabalık bir şekilde yaşam sürmek zorunda kalmıştır (A.Aslan, kişisel iletişim, 27 Ekim 2018). Gecekondu benzeri derme çatma yapılarda ikamet eden kalabalık ailelerin varlığı görülmektedir (İ. Uçkun, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018). Devam eden göç göze alındığında barınma ihtiyacının daha da önem arz eden bir problem olması öngörülmektedir. Vatandaşlık durumları aşağıda sunulmuştur.

Şekil 22

Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; vatandaşlık durumları

Anket çalışmamıza katılan Ovakent sakinlerinin vatandaşlık durumu araştırıldığında karşımıza %60'lık bir oranla çifte vatandaş olan Ovakentliler çıkmaktadır. Bu göçmenlerin Afganistan ile gerek aile bağları gerekse de ekonomik bağları nedeniyle ilişkileri devam etmekte ve her iki ülkenin vatandaşı konumundadırlar. Sadece Türkiye vatandaşlarının oranı ise % 25.7'dir. Sadece Afganistan vatandaşı olup Ovakente yaşayanların oranı %14.3' tür.

TÜİK verilerine göre 31/12/2018 tarihi itibari ile Hatay ilinde resmi olarak ikamet izni ile yaşayan yabancı uyruklu kişilerin sayısı 4.004 kişidir. Bunlar arasında yer alan 664 kişi Afganistan uyrukludur. Bu rakam TÜİK' in 31/12/2016 tarihi itibariyle 991, 31/12/2017 tarihinde ise 779'dur. Burada söz edilen rakamlar ülkemize resmi yollarla giriş yapan ve Hatay ilinde ikamet eden Afgan uyruklu kişileri ifade etmektedir. Bu sayıların azalış sebebi Afgan göçmenlerin vatandaşlığa alınması kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu resmi verilerin yanı sıra kaçak yollarla ülkemize gelip Ovakente yerleşik halde olan bir nüfusun varlığı da söz konusudur.

Şekil 23

Ovakentlilerle yapılan görüşmelere göre; göç adına Türkiye'yi seçme gerekçeleri

Yapılan anket ve görüşmelerde elde edilen veriler doğrultusunda, Türkiye'ye, özelde Ovakente yerleşen göçmenlerin, geliş nedenleri arasında gelinen bölgenin siyasal sosyal ve ekonomik istikrarsızlığı ilk sırada yer almaktadır (A. Aslan, kişisel iletişim, 27 Ekim 2018). Ayrıca devam eden göçün akrabalık ilişkileri, daha iyi bir hayat edinimi umuduyla gerçekleştiği görülmektedir. Ovakente yapılan görüşmelerde de ifade edildiği üzere Ovakent bir ara istasyon görevi görmekte; yeni, daha iyi bir hayat umuduyla atılan ilk adım olarak bu coğrafyada ülkeye adapte olunmaya, kültürel

edinimin ilk adımları atılmaya çalışılmaktadır. Türkiye geneline buradan yayılan Afgan göçmenlerin tabiriyle “*Gelen bir süre de burada kalıp gözü açılınca başka bölgelere ya da başka ülkeye gitmektedir*” (B. Kurt, kişisel iletişim 18 Kasım 2018).

Bölgede resmi kayıtlı göçmenlerin yanı sıra kimliksiz Afganlar da devam eden göçün yarattığı en büyük sorun olarak ifade edilmektedir. Zira Türkiye Cumhuriyeti kimliği edinemeyen göçmenler kaçak olarak yaşamaya mecbur kalmakta, sosyal devletin sağladığı olanaklardan yararlanamamaktadır. Bu da bireylerin kayıtsız işlerde çalışmasına, dolayısıyla yoksulluk sınırının altında yaşamalarına, sosyal, sağlık ve eğitim gibi olanaklardan resmi olarak yararlanamamasına neden olmaktadır (H. Kurt, kişisel iletişim 18 Kasım 2018).

4.GÖÇÜN KÜLTÜREL YAŞAMA YANSIMALARI

Yaşanılan coğrafyanın terki, daha iyiyi umarak yapılan yolculuk Özbekler açısından kültürel düzeyde değerlendirildiğinde, sosyo-kültürel öğeleri aynen taşımaya dönük bir çaba sarf ettikleri açıkça görülecektir. Nitekim Özbek göçmenlerin kültürlerine bağlılığı, yapılan mülakatlarda oldukça belirgindir.

Ölüm, kalım, evlilik ve dini bayramlar konusunda yaptığımız görüşmelerde, göçün yarattığı mekânsal farklılığın kültürel yapılarda oldukça az hissedildiğini göstermektedir. Bu bağlamda sorulan sorulara verilen cevaplar değerlendirildiğinde, evliliklerin büyük bir oranda kendi aralarında yaşandığı gözlenmiştir. Evlilik yöresel bir tanımla ağız yoklama yolu ile yapılmakta, bir nevi görücü usulü olarak ailelerin ve gençlerin bu evlilik adına gönüllü olup olmadıkları soldurularak süreç başlatılmaktadır. Her ne kadar başlık parası tanımlaması Ovakent sakinleri tarafından çeyiz parası olarak ifade edilse de, başlık parası uygulaması sürdürülmektedir (H. Kurt, kişisel iletişim 18 Kasım 2018).

Gelinin çeyizini hazırlamak adına alındığı ifade edilen başlık parası evlilik çağına gelmiş bireylerin bu masrafın altından kalkamamasına, bazen kaçarak evlilik sürecini tamamlamalarına neden olmaktadır. Ovakentli Afgan göçmenlerin genellikle Ovakentlilerle evlendiği, fakat mekânsal yakınlığı olan farklı kültürel yapılara mensup bireylerle de evliliklerin yapıldığı hem yapılan görüşmelerde hem de gözlemlerde belirlenmiştir. Ayrıca Ovakentli Afgan göçmenlerin başka kentlerde yaşayan Afganlarla da iletişim halinde oldukları, kız alış verişinde buldukları da Ovakent sakinlerince ifade edilmiştir (Z. İkizoğlu, kişisel iletişim, 27 Ekim 2018).

Düğünlerde yöresel kıyafetlerin giyildiği, kadın erkek ayrı toplandı, erkek tarafının getirdiği kurbanların kesilerek yemekler pişirilip sofralar kurulduğu, fakat son yıllarda kültürel bir etkileşimin neticesinde artık geleneksel düğünlerin yerine kadın erkek karışık açık havada çalgılı düğünlerin de yapıldığı ifade edilmiştir. Başlık parası verilir, gelinin çeyizi dizilir (S. Hoca, kişisel iletişim, 27 Ekim 2018 ; B. Kurt, kişisel iletişim, 27 Ekim 2018).

Genç yaşta çocuklarını evlendiren Özbeklerin, yeni doğan bebeklere genellikle kaynana ve kayın babanın isim koyduğunu, peygamber isimlerinin öncelikli tercih edildiğini beyan etmişlerdir (S. Seyren, kişisel iletişim 27 Ekim 2018).

Ritüelleri anlatırken sürekli Afganistan'da yaptıkları gibi diğer kültürel özellikleri aynen taşıdıklarını, sürdürdüklerini sık sık beyan etmişlerdir. Yeni doğan bebekler; göbeği düştüğü zaman tuzlu suda banyo yaptırılır, kurban kesilir buna "hakikat düğünü" ismi verilir. Toplu yemekten sonra, çocuğun kulağına ezan okunarak isim verildiği, ifade etmişlerdir (S. Hoca, kişisel iletişim, 27 Ekim 2018).

Varoluşun ilk adımı olan doğumun ritüelleri gibi ölümün de ritüelleri vardır, nitekim cenaze boyunca, cenaze evine yemek gider, erkekler ayrı kadınlar ayrı 3 gün toplanılır. Üç gün sonra üç dört kazan yemek yapıp herkes çağırılır hatim indirilir. Bu ritüel, kırkıncı gün ve yılında da yapılır (S. Seyren, kişisel iletişim, 27 Ekim 2018).

4.1. Göçmenlerin Kente Etkisi

Göçmenlerin sosyo-ekonomik durumları, iş kolları, yaşam kaliteleri, aile, akraba ve komşu ilişkileri, yaşamdan beklentileri ve yaşama kattıkları kente entegrasyon sürecinde lokomotif faktörler arasında yer almıştır. Göçe tabi olan Özbekler bu durumlar göz önünde bulundurularak Türkiye'de Van, Hatay, Urfa, Tokat illerine iskan edilmiştir.

Türkiye'nin mülteci politikasına ilişkin başlıca düzenlemelerinden biri 5543 Sayılı (Eski 2510 sayılı ve de yine 1934 tarihli) İskan Yasasıdır, bu yasadan yararlanan ve 1982 yılında 2641 sayılı Kanunla Afganistan'daki savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen 4163 adet Özbek Türkü genel olarak Türkiye toplumunda günümüzde bir sorun alanı olarak algılanmamaktadır. Afganistan'dan gelen etnik Türkler için, Türk hukuku özel bir statü vermektedir. Ovakent'te yerleşik Afganlar mülteciden ziyade göçmen olarak sayılmakta ve göçmenlere uygulanan muameleleri görmektedirler. Bu sebeple

kentli her bireyin faydalanabildiği her türlü olanaktan rahatça faydalanabilmektedirler. Ovakent'te Kongrat, Kavçun, Mangıt, Mardat, Dörmen, Çağtay, Talkani, Moğol, Karaca, Parkanaçi, Seyitler, Boyarap Naiman, Cumaali, Sarı Katağan, Tabanı Carık Naiman, Beyk Naiman, Çorak, Kuchi'ler başta olmak üzere çeşitli boylardan bireyler ve aileleri yer almaktadır. Toplamda 26 civarında Özbek boyunun yer aldığı tahmin edilmektedir (Eraslan, 2016: 302).

Resim 9

Ovakent mahallesi meydanında sohbet eden yaşlı Özbekler

Antakya'nın Ovakent Mahallesi'nden Türkiye'nin birçok iline, örneğin İstanbul, Ankara veya Gaziantep günümüzde iç göçler halen devam etmektedir. Özbekler, Ovakent'in yerlisi olan Kömürçukuru beldesi sakinleriyle ve de Antakya ve çevresinde yaşayan çeşitli etnik gruplar ile (örneğin; Türk, Ermeni, Yahudi, Kürt, Arap Hıristiyan, Alevi gruplarıyla) hiçbir sorun yaşamadan ekonomik ilişkiler kurabilmektedir. Bununla birlikte özellikle üretim ilişkilerinin Müslüman ve Türk asıllı gruplarla kurulduğu da dikkat çekmektedir (Eraslan, 2016:313).

Göçmenlerin ilk geldiği yıllarda belirli bir işleri olmadığından kent genelinde hamallık amelelik gibi alt düzey işgücüne ait uğraşlarda çalıştıkları bilinmektedir. Ayrıca tarımda gündelik işçi olarak çevre köylere ve Antakya'ya gitmişler ve buralarda da inşaat ve sanayiye yardımcı işkollarında ağır işçilik yapmışlardır

(Göçmez, 2008: 50). Bu süreç, Türkiye'ye uyum sağlama dönemidir. Dolayısıyla 2019 yılına değin geride bırakılan 37 yıl içerisinde kent ekonomisine orta vadede olumlu bir canlılık getirebilmiştir. Deri parçalarının birleştirilmesi işçiliği ile ilgilenen ve evlerine dokuma tezgahları kuran Afgan göçmenler ürettikleri ürünleri hem İstanbul gibi büyükşehirlerle hem de uluslararası pazarlara gönderebilmekteydi (Eraslan, 2016: 302).

1980'lerden 1990'ların sonlarına değin ilerletilen bu gelenek ile üretilen yeleklerin piyasada talep görmesi üzerine, daha fazla iş gücüne ihtiyaç duyulması bu uğraşların önce İstanbul'dan Antakya'ya sonra da bölge civarına aktarılmasına neden olmuştur. Atık derinin kazanımı ile önemli bir geri kazanım biçimli üretimin de gerçekleştirildiği bu pazarda beldeye neredeyse haftada 1 milyon dolarlık sermaye akışı gerçekleşmekteydi. Bununla birlikte pazarın sürdürülebilirliği Çin orjinli üreticiler sebebiyle sağlanamamış ve evlerdeki dokuma ve üretim tezgahlarının yarısından çoğu günümüzde atıl konumda kalmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bir-zamanlar-dericiydiler-11244561>, 2019).

Resim 10:

Ovakent'te üretilen deri ceket ve yeleklere örnek numuneler (Eraslan,2016)

1996 yılında kurulan Ovakent Beldesi, önceleri köy iken günümüzde Hatay İli merkez ilçe Antakya'ya bağlı bir mahalle halini almıştır. 2018 yılı itibariyle 7939 kişilik kayıtlı nüfusa sahip mahallede kendine ait bir belediye teşkilatlanması 2012 yılından günümüze değin artık bulunmamaktadır. Belde Antakya belediyesine bağlı hizmetler ile buluşmaktadır. Günümüzde de Ovakent sakinlerine imar izni verilmediğinden ve beldenin etrafı sular ile çevrili olduğundan genişleme imkanları oldukça sınırlıdır. Ovakent sakinleri özellikle kız çocuklarının lise öğrenimine devam

etmeleri yönünden isteksiz olmaları sebebiyle kültürel entegrasyonu sınırlı tutmaktadır. Benzer sınırlılık yine yöre dışında ve diğer Hatay sakinleri ile kurulacak evlilik ve akrabalık bağlarında da karşımıza çıkmaktadır. İskanın gerçekleştiği ilk yıllarda devletin yerleşimcilerin hayatını kolaylaştırıcı etkide olan yardımları civar bölgede yaşamlarını sürdüren Antakya halkı için bir huzursuzluk kaynağı olmuştur.

Günümüzde kentliler ile tam bir harmonizasyonun oluşmama nedenleri arasında bu döneme ait uygulamaların da payı vardır. Bunula birlikte artık vatandaşlık haklarından da yararlanıldığından dolayı kent içindeki siyasal ve sosyal faaliyetlere daha yoğun bir biçimde katılan ikinci ve üçüncü kuşak fertlerin de olduğu söylenebilmektedir. Öte yandan belde içerisinde lise öğrenim kurumlarının sayısının sınırlı olması ve devlet tarafından imar izninin kısıtlı olması gibi sebepler genel olarak mekânsal ve kültürel etkiyi Antakya geneli için de alt seviyelerde tutmuştur.

4.2. Göçlerle Büyüyen Bir Kent “Antakya”

Hatay (Antakya) , tarihi çok eski dönemlere dayanan bir şehir olup insanların ilk yerleşim sahalarındandır. Habibü'n-neccar Dağı'nın eteklerinde, Fırat havzasından Akdeniz'e, Akdeniz ve Suriye'den Anadolu'ya giden yolların kavşak noktasında kurulmuştur (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Antakya>: 2013).

Tarihi çok eskilere dayanan Antakya 1516'da Osmanlı egemenliğine girmiştir. Ardından Halep Eyaleti'nin sancaklarından biri olarak bu sancağın merkezi olmuştur. Merkez Kazası Antakya, Süveydiye Nahiyesi, Cebel-i Akra, Kuseyr Nahiyesi, Altınözü Nahiyesi, Ordu Nahiyesi ve bunlara bağlı köy ve mezralardan oluşan Sancak statüsü ile Halep Eyaleti'ne bağlanmıştır.

Osmanlı Devleti döneminde Antakya şehri önemli bir rol oynamıştır, ticaret ve Hac yolları üzerinde bulunması Antakya şehrinin gelişmesinde etkili olmuştur. Bölgeler arası ticaret ve bu nedenle yapı faaliyetleri ve kentleşmenin yüksek ve hızlı olması canlılığı da beraberinde getirmiştir (Kara, 2005: 3).

Uzun dönem Osmanlı egemenliğinde yaşayan bölgenin durumu I. Dünya Savaşı ile değişecektir. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'na İngiltere ve Fransa'nın başını çektiği İtilaf kuvvetlerine karşı Almanya'nın yanında yer alarak katılmış ve savaş sonunda yenilmiştir. Savaş haline son veren Mondros Ateşkes Antlaşması doğrultusunda, bölge 11 Kasım'dan itibaren İngiliz birliklerince işgal edilmiştir (Atay, 1980: 150).

Bölge transit geçiş yolları üzerinde yer alması nedeniyle canlı bir ticaret merkeziydi. Toroslar üzerinden Ortadoğu'ya ve Arap yarımadasına bağlanıyordu. Keşiflerle yeni yollar ve yeni ticaret alanları ortaya çıksa da '*Levant*' denilen bu bölge tarih boyunca ekonomik, siyasi ve stratejik konumunu korumuştur (Yorulmaz, 1998: 231).

İskenderun, 1856'da Süveyş Kanalı'nın açılışından önce doğunun Akdeniz'e açılan en önemli limanlarından biriydi. 1907'de Osmanlı İmparatorluğu toplam dış alımının % 5,4'ü İskenderun'dan yapılmaktaydı. Bu da limanın hinterlandı olarak Antakya açısından oldukça önemlidir. 1904–1912 arasında yapımı tamamlanan Bağdat- Berlin Demiryolu'ndan Toprakkale'den ayrılan bir hat, 1914'te İskenderun'a bağlanmıştı. İskenderun'u besleyen Antakya da ekonomik canlılığı sağlaması açısından önemlidir (Ada: 2005).

Zaman zaman duraklayan Antakya'nın gelişimi özellikle İskenderun limanının etkin olduğu dönemlerde hız kazanmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce İngiliz sonra Fransız kuvvetleri tarafından işgal edilen şehir, 1921'de Ankara Antlaşması ile özerk bir yönetim şeklinde Fransız mandası altında '*İskenderun Sancağı*' olarak isimlendirilmiştir (Tekin: 1999).

Fransız işgalinden sonra Antakya önemli ölçüde genişlemiştir. Kuzey güney yönünde şehri ikiye bölen büyük bir cadde yapılmıştır. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre; 1935 yılında Antakya'da 862 dükkân vardır. 1935 yılında nüfus önemli miktarda yükselerek 34.000'e ulaşmıştır (Yorulmaz, 1998: 241). 1936'ya gelindiğinde, nüfus bir kıyı kenti olarak İskenderun'da daha da artmıştı (Duman, 2008b: 121-144).

1938'e gelindiğinde bölge siyasal yapı olarak "Hatay Devleti" adını alacaktır. Hatay Devleti Millet Meclisi üyeleri ve Türkiye'nin karşılıklı olarak bölgenin Türkiye Cumhuriyeti'ne katılması yönünde çaba göstermişlerdir. 1939 yılında dönemin sosyal ve siyasal gelişmeleri neticesinde bölge Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmıştır. (Duman, 2008 agt)

Kentin bir yıllık özerk yönetimi sonrasında Türkiye'nin politikaları doğrultusunda Türkiye ile birleşmenin önünü açacak uygulamalar yapılmış, yapılan referandum ilk ayağı Türkiye'nin lehine olmayınca iptal edilmiş ardından tekrarlanarak Türkiye lehine bir sonuç alınması sağlanmıştır (Duman; 2008 agt).

2 Eylül 1938 tarihinde kurulan Hatay Devleti'nin meşruiyet göstergesi olan Hatay Millet Meclisi özellikle Hatay'ın Türkiye'ye katılımı sürecindeki rolünü başarıyla yerine getirmiş ve ardından 29 Haziran 1939'da oybirliği ile kendi kendini

fesheden bir meclis olarak tarihte yerini almıştır (Duman, 2008a: 154-158). Katılım yönündeki çalışmaların başladığı 1930'lu yılların ortasından itibaren bölgeden göçler başlamıştır. Bu durum nüfus verilerinin sürekli değişmesine neden olmuştur.

1939 tarihli bazı belgelere göre de bölgenin Türkiye'ye katılımı yönündeki çalışmalar sırasında Suriye'ye çeşitli kesimlerden bazı göçler olmuştur. Bu göçler doğal olarak sosyal, ekonomik ve siyasal yapıyı etkileyecektir (Duman, 2008b: 121-144).

Resmi rakamlar olmasa da, bazı kaynaklarda 50 bin civarında nüfusun Suriye'ye göç ettiği belirtilmiştir. Bugün Türkiye'nin tek Ermeni köyü olan "Vakıflı Köyü" kentin sınırları içerisinde. Yaşanan göçler sonrasında bugün köyde yaklaşık 200 kişi yaşamaktadır. Hiç şüphe yok ki göç, kırsal nüfusun yanında kentsel nüfusu da olumsuz etkilemiştir. Zira 1935'de 34 bin civarında tahmin edilen Antakya nüfusu, 1940 yılı sayımında 27 bin olarak tespit edilmiştir (Türkmen, 1937:96; Pamir, 2009: 258-288) Tarihi süreç Antakya'nın sürekli bir nüfus dalgalanması yaşadığını göstermektedir.

Hatay'ın 1939 yılında Türkiye'ye katılmasından sonraki süreçte Antakya'nın nüfusu hızlı bir şekilde artmıştır. Bilhassa sınır kenti olması nüfusun artışında önemli rol oynamıştır. Fakat tek neden bu değildir, Türkiye'den kente doğru bir göç başlamış, kentin sınırları genişletilerek buradaki nüfus oranları dengelenmeye çalışılmıştır. 1940 yılında 26939 olan nüfus 1990'da 123871'e, 1997'de 139046'ya ve 2000 yılında ise 144910'a ulaşmıştır. Bugün Hatay nüfusu 1.609.856'ya ulaşmıştır.

Antakya 1980 askeri darbesi ile beraber ülkede yaşanan sosyal-siyasal-ekonomik olumsuzluklardan etkilenmenin yanı sıra 1982 yılına gelindiğinde askeri darbenin mimarlarından Kenan Evrenin kararıyla yeni bir göç dalgası ile karşı karşıya kalacaktır. Hatay'ın Antakya ilçesine bağlı Ovakent beldesinde yaşayan Özbek ve Afgan göçmeleri, 1982 de devletin aldığı kararla bölgeye yerleştirilmiştir. Ev ve işlenecek 10 dönümlük arazi kendilerine tahsis edilmiştir (Destanhaber, 2013; Sondakika, 2013)

Bu süreç bölgenin hem sayısal hem de fonksiyonel anlamda belirgin bir dönüşüme geçmesine olanak sağlamıştır. Yaşam alanlarının inşasıyla, konut, eğitim sağlık ve ibadet yapılarının oluşturulduğu görülmüştür.

Başlangıçta, bölge insanının ihtiyaçları gözetilerek, tarım, ticaret ve sanayi gibi iş alanlarının oluşturulduğu, bunun da genel hizmetlerin gelişimine zemin hazırladığı gibi, gelecekte yeni kentsel yapıların oluşmasına da neden olduğu gözlenmiştir.

Geçmişten bugüne bakıldığında, Antakya çevresinde sanayi ve hizmetlerin dağılımında karayollarının etkinliği dikkat çekicidir. Bu durum Antakya-İskenderun karayolunun (D817) Antakya-Topboğazı arasındaki ilk 20-25 km'lik Antakya-Serinyol- Ovakent olumluluk doğuran bir süreci yaşatacaktır. Nitekim burada yer alan küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşları, ticarethaneler, ticarethanelerin yanında, alış-veriş merkezleri, il jandarma komutanlığı, gümrük, karayolları il müdürlükleri, gibi resmi kuruluşların varlığı ile Mustafa Kemal Üniversitesi'ne ait kampus alanları ve çok sayıda öğrenci yurdu, Antakya belediye sınırları dışındaki konumlarıyla, kent için çekim alanı olduğu gibi, kırsal nitelikli yerleşmelerin değişiminde de etkilidir (Çetin, 2013). Zira Ovakent'de bundan payını almaktadır.

Hatay, Akdeniz Bölgesi'nin 1950–1985 yılına kadar göç alan illeri arasında iken, son yıllarda göç veren bir il konumuna gelmiştir. Özellikle 1985 yıllarında önem kazanan bu göç olgusunun nedenleri olarak; toprak sahibi olamama, tarımda faal nüfus payının genişlemesi, ilin yeterli ekonomik imkândan yoksun oluşu, geçim zorluğu ve işsizlik olarak gösterilmektedir. Kırsal alanlardaki yoğunluk il genelinde ortalamanın üstündedir. İlin ulaşım olanaklarının elverişli olması ve köylerin kent merkezlerine yakın olması nüfusun çoğunluğunun köyde yaşamakla birlikte kentte kolaylıkla çalışabilmesine olanak oluşturmaktadır.

Göçe dayalı nüfus hareketleriyle hızlanan kentsel büyüme sadece Antakya merkezli olarak devam etmemiş, çevresindeki kırsal nitelikli yerleşmelerde de kendini göstermiştir. Kırsal nitelikli yerleşmelerin de gelişimine yol açmıştır. Böylece sanayi, turizm, eğitim ve sağlık gibi kentsel fonksiyon alanları, Odabaşı, Çekmece, Narlıca, Turunçlu, Güzelburç ve Serinyol gibi yerleşmelere doğru kayarak bunları da nüfuslandırmıştır (Çetin, 2013)

Nüfus artışı yerleşmelerde fiziki anlamda bir büyümeye yol açtığı gibi, fonksiyonel değişime de neden olmuştur. Hatta bazı yerleşmelerde tarım ve hayvancılığın hâkim fonksiyon olmaktan çıktığı, yerini ticari fonksiyonlara bıraktığı gözlenmektedir. Nitekim Mustafa Kemal Üniversitesi Tayfur Sökmen kampüsünün gelişimiyle birlikte Serinyol ve çevresindeki değişim buna örnek teşkil eder. 2000 yılından günümüze çok sayıda fakülte ile araştırma hastanesinin hizmete girmesi, öğrencilerin barınmasına dönük çok sayıda stüdyo daireyle birlikte ticari faaliyetlerin de artmasına yol açmıştır (Çetin, 2013).

Ovakent, coğrafi olarak kentsel gelişimin yaşandığı alanların tam ortasındadır. İl Jandarma Komutanlığı, Üniversite Hastanesi ve Kampüsü, Organize sanayi bölgesi

ile çevrili olan bölge bu anlamda, bu kurumların olumlu etkilerinden yararlanabilmektedir. Amik ovasının yanı başında yer alması tarımsal üretimde de etkin olarak yer alabilmelerine olanak sağlayan bir diğer durumdur. Bu bağlamda kent kültürüne adapte olmamaları ve yine kentlileşmenin yarattığı olanaklarından yararlanmamaları gibi bir durum söz konusu değildir. Süren göçle sayıları hızla artan Ovakent'lilerin bu avantajlarının yanı sıra, kent merkezine uzak oldukları yönünde sözleri, dezavantajları olduğu da ifade edilmektedir. Bu durumun da ulaşım ağının yakınlığıyla çözüldüğünü, devletin tüm olanaklarından buldukları alanda yararlanabildiklerini ifade etmişlerdir (B. Kurt, kişisel iletişim, 18 Kasım 2018).

Yaşanan göç sürecinde uygulanan kamu politikaları, bir anda oluşturulan ve uygulanan politikalardan ziyade, bir dizi faaliyeti kapsamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde kamu politikası ile *“devletin göç, güvenlik, adalet, sağlık, eğitim, ulaşım gibi birçok farklı uzmanlık alanı gerektiren faaliyet alanlarında bir dizi kararın alınması, bu alınan kararların işlevsel şeklini oluşturan kanunların çıkarılmasını ve uygulanmasını içeren bir sürecin”* anlaşılmasının daha doğru olduğu söylenebilir (Çevik, Demirci, 2012: 13-24).

Konut sektöründe 1984-1986 yıllarında önemli miktarda kamu yatırımı gözlenmektedir. Bu yatırımların içinde 1986 yılında *“Afganlı Göçmenlerin İskanı”* amacıyla yapılan yatırımların da önemli bir payı olduğu ortaya çıkmaktadır (Tek, 2009: 359).

Göçe tabi olan göçmenlerin yerleştirildiği konutlar, tahsis edilen araziler, yerleşim alanlarına dönük yapılan yollar, sulama kanalları, bölgede açılan istihdam amaçlı kurslar, eğitim ve öğretime dönük kurumlar, elektrik tesisatı gibi birçok yatırım devletin göçmenlere dönük uyguladığı kamu politikası olarak değerlendirilebilir. Nitekim bölge insanıyla yapılan anket ve görüşmelerde sürekli devletin yaşam alanlarına dönük uygulamalarından bahsedilmekte bu uygulamaların devletin büyüklüğünün ispatı olduğu ifade edilmektedir (K. Yıldız, kişisel iletişim, 18 Şubat 2019).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tez çalışmasının amacı Afganistan'dan göç eden göçmenlerin, göç süreci ve göç sonrası yaşadıklarını nasıl anlamlandırdıklarını tespit etmek olmuştur. Bu amaçla nitel araştırma yöntemi kullanılarak on beş göçmenle görüşülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre göç ve göçe neden olan faktörler arasında sosyo-ekonomik, güvenlik, aidiyet ilişkileri ve bireylerin beklentileri belirleyici olmuştur. Zorunlu ya da gönüllü olarak yaşanabilen göç, toplumsal bir olay olarak tarihsel süreç boyunca hep yaşanagelmıştır. Sebepleri ve sonuçları farklı olsa da göç bireyin yer değiştirme hareketidir. Araştırma kapsamında 1982 yılında Afganistan'dan Ovakent'e yaşanan göç konu edinilmiştir. Çalışmamızda ifade edildiği üzere bu göç zorunlu bir göç olarak yaşanmış olup, özel yasalarla desteklenerek gerçekleştirilmiştir. Göç eden göçmenlerin yolculuk boyunca yaşadıkları süreçler değerlendirilmiştir. Bu çalışmada göçmenlerin bireysel yaşamları, ekonomik durumları, yaşam biçimleri, aile, akrabalık, komşuluk ilişkileri, hayattan beklentileri mülakat tekniğinden yararlanılarak belirlenmeye çalışılmış, göçmenlerin süreçle ilgili değerlendirmeleri nitel çalışma bağlamında ele alınmıştır. Beşinci bölümde gerçekleştirilen saha araştırmasında da elde edilen bulgular anket ve mülakat tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Anket verileri 40 soru sorularak 70 kişi ile gerçekleştirilmiş, ayrıca araştırmamız 15 Afgan göçmenin katılımıyla, nitel araştırma yöntemi kullanılarak mülakat tekniğiyle desteklenmiştir. Mülakatlar gerçekleştirilirken, halkla iç içe olunmaya çalışılmış, bireyler günlük hayatın içerisindeyken görüşmelerin yapılmasına özen gösterilmiştir. Açık uçlu sorular ile gerçekleştirilen mülakat tekniği ile 12 soru sorulmuş ve alınan cevaplar çıkarım yapmak üzere bu bölümümüzde değerlendirilmiştir.

Yapılan görüşmeler neticesinde bireylerin sosyo-ekonomik, kültürel, aidiyet yaş cinsiyet ve meslek gibi amaç edinilen birçok verisine ulaşılmıştır. Bu bağlamda Afgan göçmenlerin büyük bir çoğunluğunun güvenlik gerekçesiyle göç ettiği, genellikle çiftçilik ve hayvancılık, az da olsa zanaatla uğraştıkları, eğitimlerinin zayıf olduğu belirlenmiştir. Göçmenler kültürel yakınlığın yaşanması muhtemel sorunların engellenmesinde belirleyici olduğunu, kendilerini Türkiye'de yabancı hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca yapılan görüşmelerde tespit edilen bir diğer durum açıkça göstermiştir ki göç; 1982 ile sınırlı kalmamış, sonrasında da gerek legal

gerek illegal yollarla devam etmiştir.

1966 doğumlu bir (1) numaralı katılımcımız 1982 yılında ilk göç edenlerin içerisinde yer alanlardan. Kunduz doğumlu. Onun deyimiyle ataları “Gavurlaşmamak için” Rus işgalinden sonra Afganistan’dan önce Pakistan’a sonra Türkiye’ye gelmişlerdir. Türkiye’ye göç bu anlamda Müslüman bir ülke olmasından dolayı önem arz etmekteydi. Geldiklerinde evleri hazır, her türlü yardım yapılmıştı. Meslek kursları, sağlık eğitim ve barınma ihtiyaçları temin edilmişti. Her göçmenin bahsettiği gibi sorun daha sonra gelenlere aynı hakların verilmemesi şeklinde ifade edilmektedir. İşsizliği en büyük problem olarak gören bir numaralı katılımcımız; Hatay’daki çok kültürlülüğün bir parçası olduklarını, kültürlerinde kısmi değişiklikler olsa da büyük oranda kültürlerine bağlı kaldıklarını beyan etmiştir.

İki (2) numaralı katılımcımız bölgede mülki amir olarak görev yapmaktadır. 1968 doğumludur. Afganistan’a yapılan saldırılar sırasında abisi yaralanmış ve aile bölgeden göç etme kararı almış, şu açıklamada bulunmuştur:

“ Rusların ve Afgan Devleti’nin halka ve özellikle mücahitlere karşı saldırıları oldukça huzursuzluk yarattı. Bu saldırılar sırasında abim yaralandı, daha fazla Afganistan’da kalamazdık. Pakistan’a geçtik, Pakistanlılar bize iyi davrandı ama koşullar iyi değildi. Bir ay sonra İran’a geçtik, ama sonra geri döndük, fakat göçmen olarak Pakistan’da kalmak istemiyorduk. Bu süreçte Türk asıllılar için bir heyet oluşturuldu, görüşmeler neticesinde Türkiye kapıları açıldı.”

Görüldüğü üzere, bu katılımcı Türkiye’ye geldikten sonra her şeyin kendileri adına düşünüldüğünü Müslüman bir ülkeye geldikleri için de mutlu olduğunu beyan etmiş, şöyle bir ifadeye yer vermiştir:

“Geldiğimizde kalacak yerimiz, yiyeceğimiz her şey düşünülmüştü. Gavurların yüzünden kaçmıştık. Geldiğimizde ön yargılarım vardı, farklı bir kültür olduğunu düşünüyorduk ama düşündüğümüz kadar fark olmadığını, kültürlerimizin yakın olduğunu gördük.(...) Biz geldiğimiz için hiç pişman değiliz.”

Yine, burada olmaktan duydukları memnuniyeti ifade eden katılımcı, bölge insanıyla uyum içinde yaşadıklarını, kız alışverişinde bulduklarını ifade etmiştir. “Siz biz yok biz varız” demiştir.

Üç (3) nolu katılımcı 1967 doğumlu bir kadın olup, 2008 yılında Türkiye’ye gelmiştir. Ev hanımı olan katılımcı gelme nedenini yoksulluk olarak ifade etmiştir.

Güvenlik sorunu olan, daha iyi bir dünya umuduyla yola çıkan katılımcının eşi inşaat işçisidir. Yoksulluk onun için süregelen bir sorun haline gelmiştir. Bu zor durumunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“ İlk geldiğimizde kalacak yerimiz yoktu, şu anda da evimiz yok, kirada oturuyoruz. (...) Burada da işsizlik sorunu olsa da Afganistan’dan daha rahatız. Hiçbir güvenlik sorunumuz yok. Afganistan’da güvenli bir yaşam sürdürmek çok zor”. Yaşanan tüm acılara ve sorunlara rağmen geldiklerine pişman olmadıklarını beyan eden katılımcı “Dönmeyi asla düşünmedik” demektedir.

Dört (4) nolu katılımcı 1968 Bağlan doğumlu, bir kadındır. Bu katılımcı ayrıca 1982 yılında Türkiye’ye gelen ilk kitlede yer almaktadır ve kendi deyimiyle “ ...savaş nedeniyle Afganistan’ı terketmek zorunda kaldık” ifadesine yer vermiştir. Katılımcı göçün Anavatana doğru olduğunu dolayısıyla özünü bulduğunu, yapılan görüşmeler neticesinde yaşanan göçün ardından Türkiye’de yaşadığı en büyük sorun olarak dil sorununu beyan etmiştir. Katılımcı şu ifadede bulunmuştur:

“Hatay’a geldiğimizde tek, aslında en büyük sorun dil bilmeme durumumuzdu.” demiştir. Meslek ve dil sorunu olanlar adına devletin kurslar açtığını ifade etmiştir. *“Kurslar açılmıştı, dil ve meslek kursları ama ben gidememişim.”*

Tıpkı diğer katılımcılar gibi geri dönmeyi düşünmeyen katılımcı, kültürel yakınlığın varlığından dolayı da oldukça memnun olduğunu söyleyerek, en büyük sorun olarak da işsizliği görmektedir.

Beş (5) nolu katılımcı Afganistan’ın 1979 işgali sırasında öğrenci olan katılımcı, 1966 yılında Bağlan’da doğmuştur. Savaş sürerken Pakistan’a geçip eğitimini tamamlama kararı almış, 1990’da tıp fakültesinden mezun olmuştur. İç savaşın kızıştığı bu dönemde cephe görev almış, fakat tutuklanmış, kısa süre sonra serbest bırakıldığını ifade etmiştir. Normal bir yaşamın sürdürülmesinin imkansız olduğu bu coğrafyada kalmanın mümkün olmadığı bu süreçte kendini Türkiye’de bulmuş. Serüvenini şu şekilde anlatmıştır:

“1993 yılında kaçak yollarla Türkiye’ye geldim. Denklik alamadığım için doktorluk yapamıyordum.(...) Her işte çalıştım.(...) hayat mücadelesi verdik aslında, TÜRKİYAD adıyla kurduğumuz dernek aracılığıyla eğitim alma süreçlerinde sorun yaşayanlara destek olduk, oluyoruz”

Katılımcı, en büyük sorun olarak devam eden göçle beraber yaşanan kimliksiz Afganların varlığından bahsetmektedir. Ayrıca işsizliğin de bu durumun devamında yaşanan temel sorunlardan biri olduğunu beyan etmiştir. Katılımcı,

“Gelen göçmenler çoğu zaman akrabalarında kalıyor, ama onların da konutları yetersiz , birkaç aile tek odalı evlerde yaşamak zorunda kalıyor. Bu insanlar zor koşullarda yaşam mücadelesi veriyor.(...) devam eden göçle gelen yeni Afganlar eğitim, sağlık haklarından yararlanamıyor”

ifadesiyle bu savını desteklemiştir. Katılımcımız tıpkı diğer katılımcılar gibi zaman zaman sorularımızın dışına çıkan açıklamalarda da bulunmuş, yönlendirmelerimizle sorularla ilişkili cevaplar vermiştir.

Altı (6) nolu katılımcımız 1978 Bağlan doğumlu, geliş nedenine dönük soruya güvensiz ortam ve ekonomik şartların kötü olması olarak cevap vermiştir. Ayrıca devam eden göçün yarattığı etkiyle göç ettiğini ifade etmiştir. *“Akrabalarım Türkiye’de idi ve mutluydular.(...) 2011 yılında Türkiye’ye geldim.”* ifadesinde bulunmuştur. Sorularımıza verdikleri cevaplarda en önemli sorun olarak işsizliği görmekte; kültürel yakınlıktan duydukları memnuniyetle kendilerini “öz vatanda” hissettiklerini beyan etmiştir. *“Geri dönmeyi düşündünüz mü?”* şeklindeki sorumuza *“Hiç düşünmedim.”* şeklinde cevap vermiştir.

Yedi (7) nolu katılımcı 1965 Bağlan doğumlu, geliş nedenine dönük soruya “Güvenlik” demiştir. Kaçak yollarla Türkiye’ye gelen katılımcı,

“Kaçak yollarla Türkiye’ye geldim.Türkiye’yi seçme nedenim akrabalarımın daha önceden buraya gelmiş olmalarıydı. Onlarla iletişim halindeydik ve buraya gelmemin iyi olacağını söylemişlerdi”

şeklinde beyanda bulunmuştur. 2012 yılında gelen katılımcı her işte çalışmış, Afganistan’da diğer katılımcıların çoğunun olduğu gibi çiftçilik ve hayvancılık yapmaktadır. *“Hatay’a geldiğinizde karşılaştığınız en büyük sorun nedir?”* şeklindeki sorumuza *“barınma”* demiştir. Kültürel benzerliklere dönük soruya *“Kültürümüzü koruyoruz, bayramlarımızı kutluyoruz. Afganistan’daki gibi gelenek görenekler hala var.”* şeklinde cevap vermiştir. *“Dönmeyi hiç düşündünüz mü?”* yönündeki sorumuza *“hiç düşünmedim”* şeklinde cevap vermiştir. Böylelikle bir katılımcı daha şahsı adına kültürel entegrasyonun gerçekleştiği yönünde bir açıklamada bulunmuştur.

Sekiz (8) nolu katılımcımız 1974 Saripul doğumludur. Geliş nedeni ile ilgili

soruya “Afganistan’da otel hizmetlerinde çalışıyordum.Geçim sıkıntısı nedeniyle Türkiye’ye gelmeye karar verdim.” şeklinde cevap vermiştir. Akrabalarına ait bir bakkalı işleten, en büyük problem olarak dil sorununu beyan eden katılımcı, akrabaları sayesinde iş bulduğunu, vatandaşlık alamadığını ifade etmiş, şu sözleri sarfetmiştir:

“Vatandaşlık alırsam ailemi buraya getirmek istiyorum. Bizler ortak soydan geliyoruz. Özbekler de Türk soyundan geliyor. Kültürlerimiz hemen hemen aynı.”

Katılımcı bu beyanıyla kültüre dönük sorumuzu da cevaplandırmıştır. Ovaknetteki en büyük probleme dönük sorumuza “Hayat pahalılığı” cevabını vermiştir. Bu katılımcımızın Afganistan ile ilişkilerinin devam ettiğini, fakat dönmeyi düşünmediğini ifade etmiştir..

Dokuz (9) nolu katılımcı 1991 Bağlan doğumludur. Geliş nedeni ile ilişkili soruya “çatışmalar ve güvensizlik” demiştir. Ekonomik koşulların yetersizliğini de ifade eden katılımcı, akrabalarının Türkiye’ye gelmesinde etkili olduğunu beyan etmiştir. Afganistan’da ne iş yapıyorsunuz sorusuna çiftçilik diyen katılımcı, burada her işi yaptığını beyan etmiştir. Kültüre, kendini tanımlama durumuna ve bölge insanına dönük sorulara “Bölge insanı ile bir sorunumuz yok. Kendimi Özbek olarak tanımlıyorum, kendimi buraya yabancı hissetmiyorum.” şeklinde cevap vermiştir. En önemli sorun olarak işsizliği görmekte, henüz vatandaşlık alamadığını, alırsa dönmeyi düşünmediğini beyan etmiştir.

On (10) nolu katılımcı 1964 Bağlan doğumludur, Afganistan’da çiftçilik yapmış, geliş nedeni olarak güvensizliği beyan eden katılımcı şu ifadelere yer vermiştir:

“Geçimimizi topraktan sağlıyorduk, (...) 1979 işgali sonrası artık topraklarımızı işleyemez olduk. Toprak reformu sonrası karışıklıklar oldu. Yeni toprak alan insanlar farklı gruplar tarafından öldürüldü. Kendimizi güvende hissetmiyorduk. Güvensizlik ortamı vardı, hırsızlık olayları yaşanmaya başladı. Bu iç karışıklıklar bizim topraklarımızdan ayrılmamıza neden oldu.”

1982 yılında gelen ilk grupta yer alan katılımcı, bölgede kendini hiç yabancı hissetmediğini, kültürlerini de aynen devam ettirdiklerini ifade ederek kültüre dönük sorumuza cevap vermiştir. Geldiğinizde ne gibi sorunlar yaşadınız, yardım alabildiniz mi gibi sorulara ise; “İlk geldiğimizde en önemli problem iletişimdi, Bunun yanı sıra işsizlik de önemli bir problemdi. Devletimizin bize çok yardımı oldu, Kızılay uzun süre

bize yemek verdi.” demiştir. Bugün gelinen noktada en büyük sorun olarak işsizliği gören katılımcı, dönmeyi asla düşünmediğini aksine akrabalarının gelişine vesile olduklarını ifade etmiştir.

Onbir (11) nolu katılımcı 1982 yılında Saripul’da doğmuştur. 1997 yılında Türkiye’ye gelmiş. Gelme nedenine dönük sorumuza *“iç çatışmalar”* diyen katılımcı, ailesinin ilk gelenler arasında yer aldığını fakat kendisinin bir tır dorsesinde kaçak yollarla İstanbul’a geldiğini beyan etmiştir. Afganistan’da ne iş yapıyordunuz sorusuna *“ayakkabıcılık”* şeklinde cevap veren katılımcı, önce İstanbul’da ikamet etmiş ardından Hatay’a gelmiştir. Türkiye’de başlangıçta *“seyyar kebabçılık”* yaptığını ardından kendi lokantasını açtığını ifade etmiştir.

“Çalışkan insan her zaman iş bulur, Biz Özbek Türkleri genel olarak çalışkanız. Ama eğitimsizlik ve cehalet ne yazıkki yaygın”

şeklinde beyanda bulunan katılımcı, en büyük sorun olarak *“işsizliği”* görmekte; geldiği süreçte ailesi dışında kimseden yardım göremediğini ifade etmiştir. Katılımcı ikamet izni olmayan süregelen göçmenlerin, eğitim ve sağlık olanaklarından yararlanamadığını, bunun da büyük bir sorun olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca buraya geldikten sonra dönmeyi asla düşünmediğini beyan etmiştir. İmkanınız olsa döner misiniz sorusuna *“Ben bir ay önce İngiltere’deydim yani imkanım var ama Türkiye’yi bırakıp başka bir ülkede yaşamayı düşünmüyorum.”* şeklinde cevap vermiştir.

Oniki (12) nolu katılımcı 1977 yılında Kunduzda doğmuştur. Afganistan’daki meslek sorusuna esnaflık cevabı veren katılımcı; akrabalarının 1982 yılında Türkiye’ye göç ettiğini kendisinin ailesiyle beraber 1998’de geldiğini beyan etmiştir. Geldikten sonra, deri işi yaptığını, ardından bir kasap dükkanı açtığını ifade eden katılımcı, şu ifadeleri kullanmıştır:

“İlk gelenlerden olmadığımız için yardım alamadık, (...) Ovakentte en önemli problem olarak işsizliği görüyorum. Bunu takip eden en önemli problem de konut yetersizliğidir.”

“Dönmek ister misiniz, Afganistan’la bağlarınız sürüyor mu?” şeklindeki sorularımıza: *“Hala akrabalarımızla bağlarımız devam ediyor. Onların da burada yaşamalarını elbette isterim, dönmeyi düşünmüyorum.”* şeklinde cevaplamıştır.

Onüçüncü (13) nolu katılımcı 1966 Bağlan doğumlu bir kadındır. 2013 yılında Türkiye’ye gelmiş olup, henüz vatandaşlığı olmayan bir ev hanımıdır. Geliş nedeni ile ilgili soruya *“Buraya Türkiye’de akrabalarımız olduğu için ve daha iyi bir yaşam için*

geldik.” demiştir. Ekonomik durumunun oldukça kötü olduğunu beyan eden katılımcı; çocuklarının ve eşinin gündelik işlerde çalıştığını, kültürel açıdan kendilerini yabancı hissetmediklerini, Afganistan’la ilişkilerinin devam ettiğini, ifade etmiş en büyük soruna dönük sorumuza da “*işsizlik*” ve “*vatandaşlık alamamak*” olarak ifade etmiştir.

On dört (14) nolu katılımcı 1952 Mezar-ı Şerif doğumlu olduğunu ifade etmiştir. Savaş durumu nedeniyle göç etmek durumunda kaldığını ifade eden katılımcı, Afganistan’da ne iş yapıyorsunuz sorusuna “*dericilik, ticaret*” demiştir. Türkiye’de karşılaştığı en büyük sorun olarak “*işsizlik*” demektedir. Kültüre dönük soruya, “*burada yaşamaktan memnunum zorlanmadım, Türkiye’yi vatan olarak görüyorum*” şeklinde ifade etmiştir. Dil problemi yaşadığını devletin dil kurslarıyla bu sorunu aştığını belirtmiştir. Buradan ülke vatandaşları ile ortak sorunları yaşadıkları ve devlet desteği ile entegrasyona yönelik bazı sorunların üstesinden gelinebildiği anlaşılmaktadır.

Onbeş (15) nolu katılımcı diğer katılımcılardan farklı olarak; 1954 Hatay doğumlu, 1980’de Ovakent’e yerleşmiştir. Bölge insanının Ovakentli’ye bakış açısını değerlendirmek açısından görüşülen katılımcıya, uygun olan sorular sorulmuştur. Kültürel yakınlığa dönük sorumuza şu şekilde cevap vermiştir:

“Özbek kardeşlerimizle aynı kökenden geliyoruz, biz Türk’üz onlar da Türk. Din kardeşiyiz. Dinimiz ırkımız bir. (...) ilk geldiklerinde onlar hakkında bilgimiz az, küçük ön yargılarımız vardı, zamanla yok oldu,yillardır kardeşçe yaşıyoruz”

En büyük sorun nedir, sorusuna “*işsizlik*” diyen katılımcı, devam eden göç kalabalık aileler şeklinde gecekondü yerleşimlerine neden olmaktadır demiştir.

Yapılan görüşmeler neticesinde, katılımcılar, bu göçün yaşattığı olumsuz süreçleri minimal düzeyde yaşadıklarını ifade edip, buldukları ülkeden, komşularından, yaşamlarından, devlet politikalarından memnun olduklarını beyan etmişlerdir. Sorun olarak ifade ettikleri en önemli olay işsizlik sorunudur. Ayrıca devam eden göçle gelen kimliksiz göçmenlerin kimlik edinimi konusunda politika geliştirilmesi konusunda fikir beyan etmiş, Suriyeli göçmenlerle karıştırılmamalarını özellikle talep etmişlerdir

Yapılan görüşmeler, anketler ve yasal süreçlerin verdiği haklar göz önüne alındığında 1982 yılında gelen Özbek göçmenlere konut hakkı verilmiş olmakla beraber daha sonra gelen Özbekler bu haklardan faydalanamamıştır. Daha sonra gelen

Özbekler' in büyük bir kısmı “*Düzensiz Göçmen*” olarak gelmiştir. Aynı yolla elde edilen veriler Özbek göçmenlerin kalabalık aileler olduğunu göstermektedir. Özellikle daha sonra gelen dezavantajlı grupların konut yetersizliği nedeniyle zor şartlar altında yaşadıkları, gecekondulu ya da tek odalı evlerde hayatlarını devam ettirmek zorunda oldukları görülmektedir. Kalabalık geleneksel aile yapısı içinde yaşayan Özbeklerin konut sorununun kentsel dönüşümlerle, toplu konutların inşası ile çözülebileceği düşünülmektedir. Bu amaçla hem yerel hem de merkez yönetimlerin bu problemin çözümüne yönelik projeler üretmesi, planlar hazırlaması gerekmektedir.

Özbek göçmenlerin eğitim durumu bir diğer problem alanını oluşturmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde okullaşma oranlarının düşük olduğu, okuma yazma bilmeyenlerin oranının % 6.2 olduğu, okul bitirmeyenlerin oranının %15.7 olduğu görülmektedir. Bu verilere eğitim durumu bilinmeyen 129 kişi eklenmemiştir. Yükseköğretim olarak nitelendirilen Yüksekokul ya da Fakülte mezunu sayısının toplam nüfusa oranı % 1' den azdır.

Eğitim seviyesinin artırılması yönünde çalışmalara öncelik verilmeli, ayrıca yükseköğretim devam ettirmeye teşvik edilmelidir. Kız çocuklarının okuması ve sosyal hayatta varlığının ve görünürlüğüne ortaya çıkarılması amaçlanmalıdır. 2019 Mart ayı itibari ile lise ve dengi mezun sayısı 306' dır. Bunların 222' si erkek 84 kişi ise kadındır. Aynı şekilde lise ve dengi okullardan yükseköğretime geçişte de yoğunluğun azaldığı görülmektedir. Erken yaşta evlilikler, ailenin ekonomisine katkı sağlama ihtiyacı burada da karşımıza çıkmakta olup, okullaşma oranını düşürmektedir. Yükseköğretimden mezun olanların sayısına bakıldığında Yüksekokul ya da Fakülte mezun sayısının 66 olduğu görülmektedir. Bunlardan 55'i erkek, 11'i ise kadınlardan oluşmaktadır. Bu son derece düşük bir rakam olmakla beraber, yükseköğretimi özendirici uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Yapılan bazı görüşmelerde büyük ölçüde tercüman yardımı alınmak zorunda kalınmıştır ki bu durum da dil probleminin henüz aşılamadığını belli etmektedir. Özellikle ilk kuşaktaki yaşlı Özbeklerde dil problemi yaşandığı gözlenmektedir. Her ne kadar anket sorularında sorulan ‘Ailenizde Türkçe bilmeyen var mı?’ sorusuna % 93 *Hayır* cevabı alsak ta, sokakta, pazarda, ev ya da esnaf ziyaretlerinde Türkçe bilmediğini ifade eden pek çok kişinin varlığı göze çarpmaktadır. Sadece birinci kuşak Özbek göçmenlerden kaynaklı olmayan bu durum hali hazırda devam eden göç hareketleriyle her gün bir yenisini eklenen göçmenlerin varlığıyla da desteklenebilmektedir. Bu göçmenlerin uyum problemlerini atlatması için dil

kurslarının açılması ve bireylerin bu kurslara teşviki gereklidir. Özellikle devam eden göç ile gelen Özbek göçmenler ve ilk kuşak Türkçe bilmeyen Özbeklere yönelik yaşam boyu öğrenme amaçlanarak dil kursları verilmelidir. Gerek görüşmelerde gerekse de anketlerde dil sorununun ne kadar önemli olduğu göçmenler tarafından ifade edilmiştir.

TÜİK verilerine göre Ovakentte okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 416'dır. Bunlardan 277'si kadın, 139'u erkektir. Bunların yanı sıra 139 kişinin eğitim durumu ile ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. Okuryazar olup bir okul bitirmeyenlerin sayısı ise 1052'dir. 2000 yılı TÜİK verilerine bakıldığında 5413 nüfus içinde erkeklerin sayısı 2685, kadınların sayısı 2728'dir. 2728 kadın arsından okuma yazma bilmeyen kişi sayısı 1021'dir. Son derece yüksek olan bu rakam bugün 277'ye düşmüştür. Bu önemli bir ilerleme olarak değerlendirilmekle beraber ortaokul, lise ve yükseköğretime yönelik ilerlemeler daha geride kalmıştır. Çeşitli projelerle desteklenen okuma yazma seferberlikleri son derece etkin olmuş yaşlı nüfus bu eğitimlere ilgi göstermiştir. Bu gibi projelerle hem birinci kuşak gelenler hem de yeni gelen göçmenlerin okuma yazma kurslarına, okullara yönlendirilmesi son derece önemli görülmektedir.

Yapılan görüşmeler ve anket çalışmalarında en çok ifade edilen problemlerden birisi işsizlik problemidir. Görüşmelerin tamamında dile getirilen bu problem anket çalışmasında yönlendirilen '*Ovakentteki en önemli problem nedir?*' sorusuna % 64 ile en çok tekrarlanan cevap olarak karşımızda yer almaktadır. Meslek kurslarının artırılması, böylece istihdama yönelik teşviklerin bölge ekonomisine katkı sağlayacak alanlara yönlendirilmesi sağlanmalı; geleneksel el sanatları, tarım ve hayvancılık gibi alanlara önem verilmelidir.

Süregelen göç kültürel uyumu, kente entegrasyonu yavaşlatmaktadır. Afganistan'da devam eden iç karışıklıklar ve güvensizlik ortamı Türkiye ile bağları devam eden Özbeklerin göç etme eğilimini arttırmaktadır. Daha iyi yaşam şartları, daha iyi eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşma imkanı, ekonomik refah, daha iyi şartlar altında istihdam imkanı ve en önemlisi güvenli bir alanda yaşama isteği göç hareketlerini tetiklemektedir.

Son beş yıllık periyoda bakıldığında Afganistan'dan ülkemize yönelen düzensiz göçmen sayısındaki artış göze çarpmaktadır. 2014-2018 yılları arasındaki dönemde düzensiz göçmen sayısı bakımından sürekli ilk ikide yer alan Afgan uyruklu göçmenlerin sayısı 2017 yılında 45.259, 2018 yılında 100.481'dir. 17 Temmuz tarihi

itibariyle 2019 yılı içinde ülkemize kaçak yollarla geçen Afgan uyruklu kişi sayısı ise 65.687 kişidir. Bu durum sürdürülebilir bir göç politikası, komşu ülkelerle yapılacak geri kabul anlaşmaları ve işbirliği ile ele alınarak çözülmesi gereken bir problemidir. Süregelen bu göç sosyo ekonomik yapıyı olumsuz yönde etkilemektedir. Gerek düzenli göçmen gerekse de düzensiz göçmenler için Türkiye hem hedef ülke hem de transit ülke konumunu taşımaktadır. Yasa dışı yollarla ülkeye girip burada kalma ya da başka bir ülkeye geçme amacıyla ülkemizi transit ülke olarak kullanan göçmenlere yönelik önleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Türkiye kıtalar arası geçiş konumunda yer aldığından hem hedef hem de transit ülke pozisyonundadır. Bölge ülkeleriyle göçmen geçişlerini önleme ve kaynak ülkeye geri gönderme adına gerekli hukuki anlaşmaların yapılması gerekmektedir.

Göçmenlerin daha çok emek yoğun sektörlerde ve kayıt dışı çalıştıkları görülmektedir. Tarım işçiliği, gündelik işçi, yevmiyeci olarak çalışma yaygın olan çalışma alanlarıdır. Çocuk emeğinin sömürü noktasına gelmemesi adına gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Mevsimlik tarım işçiliğinde çocuk emeğinin de kullanıldığı görülmektedir. Özellikle yeni gelen göçmenler ucuz ve güvencesiz çalışma ortamlarında kayıt dışı alanlarda istihdam edilmektedirler. Bu enformel sektöre yönelme yerine Özbek göçmenlere STK'lar, Valilik, Üniversite, Kalkınma Ajansları vb kanallar vasıtasıyla, sahip oldukları ve sürdürebilecekleri alanlarda mesleki eğitimler verilerek üretici bireyler haline getirilmesi gerekmektedir. Tarım, Hayvancılık ve Geleneksel El Sanatları gibi alanlarda bilgi sahibi bu göçmenler hayata geçirilecek projelerle hem hane halkına hem de kente önemli bir ekonomik katkı sağlayabilecektir.

Özbek göçmenlerin nüfus verileri incelendiğinde nüfus artış oranının yüksekliği göze çarpmaktadır. 0-19 yaş aralığı nüfusun toplam nüfusa oranı % 41.8' dir. Bu genç nüfusun okullara yönlendirilmesi gerekliliğinin yanı sıra bu nüfusa yönelik park, yüzme havuzları, futbol, basketbol, voleybol gibi spor alanlarına, kütüphane, tiyatro, sinema salonları gibi alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tür sosyal donatı alanlarının eksikliği Özbek'te göze çarpmaktadır. Sosyo kültürel alanların gerekliliği yapılan görüşmelerde de dile getirilmiş olup, özellikle gençlerin sigara, alkol, uyuşturucu gibi istenmedik alışkanlıklar yerine kültürel etkinliklere, spora yönlendirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında; niteliksel yöntem kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada daha önce de ifade edildiği üzere , talep edilen yaş,

cinsiyet, meslek, sosyo-ekonomik durumlara dönük göçmenlerin değerlendirmelerine yönelik verilere ulaşılmıştır. Araştırmaya ilişkin bulgularımız Türkiye’de benzer konularda yapılmış çalışmalarla paralellik göstermektedir. Göçmenlerle gerçekleştirilen bu çalışmada, göçün yaşattığı zorluklar, adaptasyon süreçlerinin nasıl yaşandığı, iş edinimi gibi bir çok süreç hakkında bilgiler edinilmiş, yasalarla desteklenen bu sürecin devlet kontrolünde devam eden politikalarla sürdürüldüğü net bir şekilde beyan edilmiştir. Görülen odur ki göçmenler, güvenlik sorununun yaşandığı Afganistan’dan Pakistan’a geçmiş ardından tahsis edilen ulaşım araçlarıyla, yine kendilerine tahsis edilen yaşam alanlarına getirilmiş, yerleşimleri sağlanmıştır. Bu da Hatay kenti özelinde heterojen bir mekânsal etki ortaya çıkarmıştır. Bu etki devlet planlaması ve desteği ile öngörülerek atılan adımların bir ürünü olmuş kendiliğinden gerçekleşmemiştir. Bu yerleşim sürecinin akabinde meslek edindirme kursları, okuma yazma kursları gibi toplumsal yaşama adaptasyonlarının sağlanmasına olanak verecek olanaklar sunulmuştur. Böylelikle Afgan göçlerinin bıraktığı kente dair sosyal etki düzeyi, entegrasyonu homojen düzeye çekmek için özenle planlanmıştır. Göç zorunlu bir göç olup yine araştırmamıza konu olan göçmenlerin beyanları ile desteklendiğinde aidiyet duygusunun geliştirilebildiği, kültürel bağların olduğu bir coğrafyaya doğru yaşandığından sürecin yaşatması muhtemel sorunlar minimize edilmiştir. Fakat göç 1982 ile sınırlı kalmamış, gelenlerin akrabalık ve hemşerilik ilişkisi doğrultusunda tarihsel süreç boyunca bugüne kadar devam etmiştir. Bu durum kimliksiz, doğal olarak sosyal güvenceden yoksun, bölgeye gelişi gibi yerleşimi de illegal olan geniş bir kitle de yaratmıştır. Başka bir deyişle kent ile tüm yönleriyle harmonize bir yaşam doyumunu yakalayamayan grup göçmenlerin kente dair patolojilere sebep olabileceği bir kez daha görülmüştür. Çalışmamız kapsamında hedef olarak belirlenmiş veriler dışında da bilgiler edinilmiştir, bu sebeple genellemelere varmaktan özenle kaçınılmıştır. Öte yandan, çalışmamız göç sürecinin yarattığı belirsizliklerin halen devam ettiğini ve süregelen bir göçün halen devam ettiğini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Ovakent örneğinde gerçekleşen göç hareketleri halen dinamik bir yapı sergilemektedir. Ülkemize gerçekleşen dış göçler ve bu göç dalgalarına dair geliştirilen politikalar birlikte ele alındığında, ayrı bir yerleşim bölgesinin yaratılması planlı bir mekânsal heterojeninin 37 yıl içerisindeki sonuçlarını gözler önüne sermesi yönünden ders çıkarıcı niteliktedir. Nitekim gelecek çalışmalarda, 2011 yılı sonrası Suriyeli mülteciler ile büyük yoğunluk kazanan ve çoğunlukla kente doğrudan entegre olma yolunda gerçekleşen diğer tipteki göç akımları ile birlikte karşılaştırmalı

analizlere olanak vermesi yönünden de bölgedeki saha çalışması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Yay.
- Ada, S. (2005). *Türk-Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu (1918-1939)* (Vol. 111). İstanbul: Bilgi
- Akçadağ, E. (2012). *Yasadışı Göç ve Türkiye, Bilge Adamlar Kurulu Raporu* (Rapor No:42). İstanbul: BİLGESAM
- Aksoy, Z. (2012). *Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim*. Journal Of International Social Research, 5(20).
- Armaoğlu, F. H. (1995). *Yirminci yüzyıl siyasî tarihi 1914-1995*. İstanbul: Timas Yay.
- Arslan, M. (2016). *Abdurrahman Han Reformlarından 2015'e Afgan Modernleşmesi- The Modernization Of Afghanistan From Abdurrahman Khan Reforms To 2015*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(13), 309-336.
- Atay, F. (1980). *Çankaya, (1881–1938)*, İstanbul.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış göçün sosyo-ekonomik etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) yaşayan Bulgaristan göçmenleri örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Adnan Menderes Üniversitesi/. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Büyükbaş, M. (2006) *Amerika Birleşik Devletleri' nin Afganistan' a Müdahalesi ve Afganistan' da Oluşturulan Yeni Yönetim Yapısı*. Süleyman Demirel Üniversitesi /Sosyal Bilimler Ens. Isparta,
- Castles, S., Miller, M. J., Bal, B. U., & Akbulut, İ. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (17)
- Çandar, C. (2005). *Dünyada Göç Olgusu. Uluslararası Göç Sempozyumu*, (SS. 30) İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.
- Çelik, F. (2006). “İç Göçlerin İtici Ve Çekici Güçler Yaklaşımı ile Analiz”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S.27, 151-156.
- Çetin, B. (2012). “Antakya ve İskenderun-Dörtüyol Çevresinde Suburbanizasyon (Banliyöleşme)”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28), 259-282.
- Çetin, B. (2012). “Hatay'da Kentleşmenin Seyri (1940-2009) ve Mekânsal Dağılışı”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28), 231-258.
- Çevik, H. ve Demirci, S. (2012). *Kamu Politikası*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Duman, Ç. (2008), “ *Fransız Manda Yönetiminde İskenderun*”, 3’üncü Tarih İçinde Mersin Kolokyumu, Akdeniz Dünyası ve Yirminci Yüzyıl Kesişen Yollar, 16-17 Ekim 2008, Mersin: Mersin Üniv. Yay.
- Duman,Ç.(2008), *Hatay Millet Meclisi(2 Eylül 1938-23 Temmuz 1939)*, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi):Mersin Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Mersin.
- Duman, Ç.(2017), *Asi Güllüşüm Ah Güzel Antakya, “ Hatay Devleti”*, İletişim Yayın, İstanbul, 2017.
- Eraslan A. (2016) *Hatay Tarihi ve Kültürü Üzerine Araştırmalar-1, Dr. Mehmet Tekin Armağanı*, Ed. Sacit Uğuz ve Bülent Arı. Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, N:59.
- Erman, K. (2012). *Sömürgecilik Kısacasında Afganistan*. History Studies, 4(3), 69-82.
- Erman, K.(2013). *Afganistan’da Sovyet Nüfuzu ve İşgali(Etkiler ve Sonuçları)*. Ankara Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Göçmez. E.(2008). *Afganistan’dan Gelen Göçmen Özbekler’in Sosyo-Kültürel ve Dini Hayatları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Hatay İli Ovakent Beldesi Örneği)*, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi):, Selçuk Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü.Konya
- Güreşçi, E. (2016). *Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler*. Journal Of International Social Research, 9(43).
- Güllüpnar F.(2013). *Göç Olgusu ve Uluslararası Göç Kuramları*, Eskişehir:Anadolu Üni.Yay.
- Hajiyarali, F. (2011). *Afganistan’ın Etnik Yapısı ve Kimlik Sorunu.*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Antalya Üniversitesi/. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Hakbin, H. (2009). *Afgan modernleşmesin’de Mahmut Tarzi’nin rolü ve Türkiye ile ilişkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi):, Selçuk Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü.Konya
- Hamşioğlu, O. (2006). *Afgan Modernleşmesi ve Türkiye (1880-1933)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi): Hacettepe Üniversitesi/ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara
- İçduygu, A., Erder, S. ve Ö. Faruk G. (2014). *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, (Rapor1)* İstanbul: MiReKoç Proje https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası%C4%B1-Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar%C4%B1-1923-2023_-.pdf
- Kalafat, Y. (1994). *Kuzey Afganistan Türkleri (Özbekler-Türkmenler -Hazaralar-Afşarlar-Kazaklar) ve Karşılaştırmalı Halk İnançları*.İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

- Kara, A. (2005). *XIX. Yüzyılda Bir Osmanlı Şehri: Antakya* (Vol. 102). IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Karpat, K. (2003). *Göçler ve Türkiye*. Diyalog Avrasya, 10, 8-17.
- Köçer, M. (2008). "Atatürk İnkılâbinin Nadir Sah Döneminde Afganistan'ın Modernleşme Çabasına Etkisi". *Electronic Turkish Studies*, 3(7).
- Kömürcü, Y., Özsoy, R., & Çobanoğlu, A. (2011). *Onlar Bizim Hemşehrimiz Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı: Kadın Sığınmacılar: Uluslararası Göçün Sessiz Tanıkları*. Ankara:Siyasal Kitabevi
- Öner, A. Ş. (2012). *Göç Çalışmasında Temel Kavramlar. Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*.İstanbul:İletişim.
- Özlu, H. (2012). "Türk-Afgan Dostluk ve İşbirliği Anlaşması" Kapsamında Atatürk Dönemi Türkiye-Afganistan İlişkilerine Bakış. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 2012(8), 31-46.
- Özservet, Y. Ç. (2013). İstanbul Zeytinburnu İlçesi'nde Afgan Türklerinin Ulusötesi Kentleşme Ağlarının Analizi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (2), 163-181.
- Öztürk E.(2014).*Türk Asıllı Afgan Mültecileri'nin 12 Eylül Dönemi'nde İskan ve İstihdamı*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi): Ankara Üniversitesi/. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Pamir, H. (2009). Alalakh'dan Antiokheia'ya Hatay'da Kentleşme Süreci/"Urbanization Process İn Hatay From Alalakh To Antioch. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12).
- Raşid, A. (2006): *Taliban: İslamiyet, Petrol ve Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun*. İstanbul:Agora Kitaplığı .
- Resmi Gazete (1982). Mülga 17/3/1982 tarihli ve 2641 sayılı Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun (19 Mart 1982 tarihli ve 17638 sayılı T.C. Resmî Gazete).
- Sağlam, S. (2006). *Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (5), 33-44.
- Saray, M. (2002). *Afganistan ve Türkler*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Şahin, C. (2014). "Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme". *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2).
- Şahin, S. (2016). "Afganistan'daki Türkmen Varlığı ve Kültürü Üzerine". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1144-1160
- Şeyhanlioğlu, H. (2008). *18. Yüzyıldan Günümüze Kadar Afganistan'ın Jeostratejik Önemi*. Avrasya Etüdleri, 34(2), 22-43.

- Taşcı, F. (2009). *Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç*. Kamu-İş, C, 10, 177-204.
- Tek, M. (2009). *1980 Sonrası Hatay İlinde Kamu Yatımları ve Kentleşmeye Etkisi: Nicel Bir Değerlendirme/The Public Investments and Its Effect On Urbanization in Hatay After 1980: An Quantative Assesment*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(12).
- Tekin, M. (1999) *Hatay Tarihi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları
- Toksöz, G. (2006) *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul: Bilgi Yay.
- Tufan, B. (2002). *Kente Göç ve Uyum. Kentleşme Sürecinde Sosyal Hizmet*. Ankara: HÜ SHYO Yayını.
- Ündücü, C., Erdoğan, M., & Özge, I. S. I. K. (2009). *Avrupa 'da Uluslararası Emeklilik Göçü ve Bütünleşme Kapsamında Yönetime Katılım Üzerine İnceleme (Costa Del Sol, Tuscany, Algarve ve Malta Örneği)*. Yönetim Bilimleri Dergisi, 7(1), 101-118.
- Yalçın, C. (2004), *Göç Sosyolojisi*, Ankara. Anı Yay.
- Yegin, A. (2015, July). *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*. SETA.
- Yorulmaz, Ş. (1998). *Fransız Manda Yönetimi Döneminde İskenderun Sancağı (Hatay) 'Nın Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Durumuna İlişkin Bazı Kayıtlar (1918-1939)*. Atatürk Yolu, 6(22), 231-259.
- Yurt Ansiklopedisi(1981). *Hatay Maddesi*. (C.5., s.3402-3403). İstanbul. Anadolu Yay,
- Ziyayi, N. (2005) *Afganistan Türklerinin Dini, İnanç ve Yaşayışları (Kuzey Afganistan Örneği)*, Süleyman Demirel Üniversitesi , Isparta .

İnternet Kaynakları

- <http://www.sondakika.com/haber-hatay-da-mutlu-ozbekler-2933638/> (Erişim Tarihi: 12.04.2013)
- <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-afganistan> (Erişim tarihi: 04.06.2018)
- <https://www.haberler.com/ozbek-kokenli-turkler-okuma-yazma-seferberliginde-10628762-haberi/> Erişim Tarihi:29/03/2019
- <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bir-zamanlar-dericiydiler-11244561>
- <http://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/afganistan/genel-bilgiler> (ErişimTarihi: 09/01/2019)

<https://www.unhcr.org/excom/unhcrannual/3ae68c350/report-united-nations-high-commissioner-refugees.html> *Commissioner for Refugees. 1983*(Erişim Tarihi: 05.01.2019)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Antakya> (Erişim Tarihi : 15.04.2013)

[http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay_\(il\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay_(il)) (Erişim Tarihi : 13.04.2013)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Vak%C4%B1fl%C4%B1,_Samanda%C4%9F (Erişim Tarihi:12.04.2013)

<http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-afganistan> (Erişim tarihi: 04.06.2018)

<http://www.calismaizinleri.net/duzenli-goc> (Erişim Tarihi: 09.06.2018)

<http://www.calismaizinleri.net/goc-cesitleri> (Erişim Tarihi: 09.06.2018)

<http://www.destanhaber.com/hatay-da-bir-gocmen-beldesi-ovakent.html> (Erişim Tarihi:12.04.2013)

http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_422_423_icerik (Erişim Tarihi: 09.06.2018)

<http://www.milliyet.com.tr/afganlar-40-yil-sonra-2-buyuk-goc-dalgasi-trabzon-yerelhaber-2732772>

<https://guneyturkistan.wordpress.com/2013/08/06/duyden-bugune-afganistan-turkleri/> (Erişim Tarihi: 09/01/2019)

İslam Tarihi Ansiklopedisi, Dost Muhammed Hân hanhttp://www.ehlisunnetbuyukleri.com/İslam-Tarihi-Ansiklopedisi/Detay/DOST-MUHAMMED-HAN/178 (Erişim Tarihi: 09.06.2018)

Kasapoğlu,Ç. İnan üzerinden Türkiye'ye geöen Afgan göömenlerin sayısı neden arttı?, BBC Türköe, 6 Nisan 2018, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43668567> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2018. Saat 10.30)

Örgütü, U. G. (2009). Göö terimleri sözlüğü. Bülent Öiçekli (edt.) [http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf).

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): Report of the United Nations High

T.C. İöişleri Bakanlığı Göö İdaresi Genel Müdürlüğü (2016). “Göö Tarihi” http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 Erişim Tarihi: 09.04.2018

EK.1. ANKET FORMU ÖRNEĞİ

Bu anket, Göçün Sosyal ve Mekânsal Etkileri: Antakya Ovakent Örneği adlı yüksek lisans tez için hazırlanmıştır. Afganistan'dan göç eden Özbeklere ait genel özellikleri belirlemeye yönelik olarak hazırlanan çalışmada elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Sorulara size en uygun şıkları işaretleyerek veya ilgili alana yazarak cevap veriniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

GÖÇÜN SOSYAL VE MEKÂNSAL ETKİLERİ: ANTAKYA OVA KENT ÖRNEĞİ ANKET SORULARI

<p>1)Cinsiyetiniz ()Erkek () Kadın</p> <p>2)Doğum Yeri, Tarihi ve Ovakent'e geliş tarihiniz nedir?/...../.....</p> <p>3) Eğitim Durumunuz? ()İlk Okul ()Orta Okul ()Lise ()Yüksek Okul () Lisans () Yüksek Lisans</p> <p>4) Mesleğiniz nedir ? a)Memur b) Esnaf c)Öğrenci d)Çiftçi e)Tüccar f) Ev kadını g)Tarım işçisi h)İşsiz ı)Günlük İşçi i)Diğer</p> <p>5) Afganistan'da ki mesleğiniz nedir?</p> <p>6) Afganistan'daki mesleğinizi yapabiliyor musunuz ? a)Evet b)Hayır</p> <p>7) Afganistan'da ailenizin geçim kaynağı nedir?</p> <p>8) Türkiye'de ailenizin geçim kaynağı nedir?</p> <p>9) Ailenizde Türkçe bilmeyen var mı? a) Evet b) Hayır</p> <p>10) Hangi dili en az konuşacak kadar biliyorsunuz? a)Türkçe b)Peştunca c) Özbekçe d)Rusça e)Diğer (Birden fazla seçimlik)</p> <p>11) Ailenizde ya da çevrede hangi dil/diller konuşuluyor? a)Türkçe b)Peştunca c) Özbekçe d)Rusça e)Diğer (Birden fazla seçimlik)</p> <p>12) Türkiye'de herhangi bir sosyal güvenceniz var mı ? a)Hayır b) Bağkur c) SSK d)Emekli Sandığı e) Yeşil Kart f) Bireysel Sigorta</p> <p>13) Ailede okuyan bireylerin sayısı ve cinsiyeti ? Erkek..... Kız</p> <p>14) Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz? a) Afgan b) Türk c) Özbek d)Diğer</p> <p>15) Ovakentte en önemli problem olarak neyi görüyorsunuz? a) Ekonomik Problemler b) Kültürel Problemler c) Sosyal Problemler e)Eğitim Sorunları f) İşsizlik Sorunu g) Konut Yetersizliği h)Diğer.....</p> <p>16) Kendinizi Antakya'ya yabancı hissediyor musunuz?</p>
--

a)Evet b) Hayır

17) Afganistan'daki yerleşim yeriniz?

a) Köy b) İlçe merkezi c) İl merkezi

18) Sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden faydalanabiliyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

19) Türkiye'ye geldiğinizde ilk düzenli işinizi bulana kadar ne kadar süre işsiz kaldınız?

a)1 ay ve daha az

b)1-3 ay

c)3-6 ay

d)6-9 ay

e) 9 ay ve üstü

20) Bu işsizlik dönemini nasıl geçirdiniz?

()Afganistan'dan getirdiğim parayla geçirdim.

()Çeşitli yardım kuruluşlarından (Sivil Toplum Kuruluşları, Vakıflar, Belediye,vb.)

()Devlet Desteği Alarak geçirdim.

()Göçmen Dernekleri Yardımıyla geçirdim.

()Yerli Halkın Verdiği Yardımlarıyla geçirdim.

()Çok yetersiz ve kötü şartlarda çalışarak geçirdim.

21) Türkiye'deki ilk düzenli işinizi nasıl ve kimlerin yardımıyla buldunuz?

()İş-Kur aracılığıyla buldum.

()Akraba –Tanıdık yardımıyla buldum.

()Devlet Yerleştirmesi sayesinde buldum.

()Çevredekilerin yardımıyla buldum.

()Kendim iş arayarak buldum.

22) Afganistan'daki iş tecrübeniz Türkiye'de iş bulmanıza ya da işinizi yapmada size fayda sağlıyor mu?

()Evet ()Hayır

23) Hataya geldiğinizde karşılaştığınız en büyük sorun neydi?

()Barınma ihtiyacı

()Ev yapacak arsa bulamama

()İş bulamama

()Günelik geçimini sağlayamama

()Herhangi bir sorunla karşılaşamadım

() İletişim Problemleri

()Diğer.....

24) Hataya geldiğinizde kimlerden yardım gördünüz? (Birden fazla seçilebilir)

()Hiç kimseden yardım almadım

() Yerli Halktan

()Afgan göçmenlerden

() Devlet Yetkililerinden

() Akraba – Tanıdık

()Çeşitli yardım kuruluşlarından

()Diğer

25) Hatay'a ilk geldiğinizde ne gibi yardımlar aldınız? (Birden fazla seçimlik)

() Kalacak yer konusunda yardım aldım

() Günelik geçim konusunda yardım aldım

() İş Bulma konusunda yardım aldım

() Arsa bulma ve ev yapım işlemlerinde yardım

() Maddi yardım aldım

() Hiçbir yardım almadım

26) Hatay'a geldiğinizde ilk iletişim kurduğunuz grup kimlerdi?

- Afgan göçmenleri
 Yerli Halk
 Diğer Göçmenler
 Diğer

27) Zor bir durumda kalmanız halinde maddi manevi şekilde size yardım edebilecek en güvendiğiniz grup kimdir?

- Aile akraba
 Afgan Göçmenleri
 Yerliler
 Göçmen Dernekleri
 Çeşitli yardım kuruluşları
 Afganistan'daki akrabalar
 Hiçbir gruba güvenmiyorum
 Diğer

28) Afganistan'da hane halkı olarak kimlerle yaşıyordunuz?

- Anne baba bekâr çocuklar
 Anne baba bekâr ve evli çocuklar
 Anne baba bekâr, evli çocuklar ve dede, nene
 Diğer

29) Şu anda oturduğunuz ev size mi ait?

- Kendi evim
 Ailemin evi
 Kirada kalıyorum
 Diğer

30) Şu an oturduğunuz evinize nasıl sahip oldunuz?

- Evi satın aldım
 Arsasını satın alıp kendim yaptım
 Evi Devlet verdi
 Arsayı Devlet verdi evi kendim yaptım
 Diğer

31) Oturduğunuz eve sahip olmak için nasıl birikim yaptınız?

- Türkiye'de çalışarak
 Afganistan'daki mal varlığımı satarak
 Devletin verdiği arsayı satarak
 Afganistan'dan getirdiğim parayla
 Diğer (.....)

32) Kendini hangi gelir gurubuna ait hissediyorsunuz?

- Üst Ortanın üstü Ortanın altı Altın üstü Altın altı

33) Hatay'da yaşamak konusunda ne düşünüyorsunuz?

- Hiç memnun değilim Memnun değilim Kararsızım Memnunum
 Çok memnunum

34) Afganistan'da gelirken yanınızda neler getirdiniz?

- Birikmiş Para getirdim
 Kıymetli Ziyet Eşyaları
 Ev eşyası getirdim
 Sadece yatak yorgan getirdim
 Hiçbir şey getiremedik

35) Afganistan’da akrabalarınız var mı? İletişiminiz devam ediyor mu?
 Evet Hayır Devam ediyor Devam etmiyor

36) Şu anda vatandaşlık durumunuz nedir?
 Türkiye vatandaşı Afganistan vatandaşı Çifte Vatandaşlık Diğer.....

37) Sizi göçe yönelten nedenler nelerdi?
 Savaş durumu
 Geçim sıkıntısı
 Uygulanan baskı politikaları
 Topraklarımıza mallarımıza el konulması
 Diğer (.....)

38) Göç etmek için neden Türkiye’yi seçtiniz?
 Gidecek başka yerimiz olmadığı için
 Türkiye’yi vatanımız olarak gördüğümüz için
 Türkiye’de akrabalarımız olduğu için
 Diğer (.....)

39) Türkiye’ye göç ettiğinizde Türkiye Devletinin sağladığı hizmetler nelerdir?
 İlk geldiğimizde kalacak yer
 İlk geldiğimizde gündelik ihtiyaç
 İş buluncaya kadar maaş
 Geçici konut tahsis etmek
 Kalıcı konut tahsis etmek
 Bedelsiz arsa- arazi
 Hiçbir yardım görmedik
 Diğer

40) Kendinizi tanımlamak için size uygun gelen 3 tanesini seçiniz
 Göçmen
 Sığınmacı
 Afgan
 Afgan Göçmeni
 Özbek
 Diğer

EK.2. GÖRÜŞME SORULARI FORMU ÖRNEĞİ

Göçün Sosyal ve Mekânsal Etkileri: Antakya Ovakent Örneği adlı yüksek lisans tezini için hazırlanan görüşme soruları aşağıda sunulmuştur.

1. Göç hikayenizi anlatır mısınız? Sizi göçe yönelten nedenler nelerdi?
2. Neden Türkiye'yi seçtiniz?
3. Afganistan'daki mesleğiniz nedir? Mesleğinizi Türkiye'de icra edebiliyor musunuz?
4. Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz? Kendinizi Antakya'ya yabancı hissediyor musunuz?
5. Bölge insanıyla kültürel etkileşim ya da çatışma yaşadınız mı ?
6. Bugün Ovakent'te en önemli problem olarak neyi görüyorsunuz?
7. Sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden faydalanabiliyor musunuz?
8. Afganistan'daki iş tecrübeniz Türkiye'de iş bulmanıza ya da işinizi yapmada size fayda sağlıyor mu?
9. Afganistan'da akrabalarınızla iletişiminiz devam ediyor mu? Onların Türkiye'de yaşamasını tavsiye eder misiniz?
10. Hatay'a geldiğinizde karşılaştığınız en büyük sorun neydi? Hataya ilk geldiğinizde ne gibi yardımlar aldınız? (Barınma, yiyecek içecek ve sağlık bilgileri)
11. Göçmenler hakkında önyargılarınız var mıydı? Zaman içerisinde bakış açınız değişti mi? (Yerli halka yönelik)
12. Göçmenlerin yaşam tarzlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? (Giyim, Gelenek, Kültür, vb) Benzerlik ve farklılıklardan bahsedebilir misiniz?
13. Kültürel özelliklerinizi Türkiye'ye geldikten sonra muhafaza edebiliyor musunuz? Benzerlik ve farklılıklar nelerdir ? (Bayramlar, Evlilik, Kız isteme, Düğün, Asker uğurlama vb.)
14. Türkiye'ye geldikten sonra dönmeyi düşündünüz mü? Dönen akrabalarınız var mı ya da sonradan gelen akrabalarınız oldu mu? İmkânınız olsa bugün döner misiniz?

EK.3. ETİK KURUL İZİN BELGESİ SURETİ

Üzerinde doküman numarası bulunmayan dokümanlar kontrolsüz dokümandır.				
				
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI				
TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	SAYFA NO	
20.02.2019	02	04	2/2	
Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 20.02.2019 tarihinde Başkan Prof. Dr. Seval YAVUZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.				
KARAR-4: Dr. Öğr. Üyesi Soner AKIN koordinatörlüğünde Mehmet DUMAN tarafından gerçekleştirilecek-olan “Göçün Sosyal ve Mekânsal Etkileri: Antakya Ova Kent Örneği” başlıklı tez çalışması için hazırlanan anket Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında değerlendirilmiş olup sorulardaki anlam kaymaları ve cümle düşüklükleri giderildikten sonra uygulanmasının uygun olduğuna ve durumun başvuru sahibine bildirilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.				
İMZA Prof. Dr. Seval YAVUZ Başkan				
İMZA Prof. Dr. Mehmet ÖZBİRECİKLİ Bşk.Yrd.	İMZA Prof. Dr. Jale ÖZTÜRK ÜYE	İMZA Prof. Dr. Hatice PAMİR ÜYE		
İMZA Prof. Dr. Melis MİNİSKER ÜYE	İMZA Prof. Dr. Murat TEK ÜYE	İMZA Prof. Dr. Tülin URAL ÜYE		
Doküman No:902-01-1-R-006	İlk Yayın: 11.12.2015	Rev. Tarihi:	Rev. No: 00	Sayfa 1 / 1

EK.4. AFGAN ASILLI YERLEŞİMCİLERDEN MÜLAKAT SONUNDA ALINAN YANITLAR

İMAMEDDİN UÇKUN

1966 Bağlan doğumlu.1993'te Türkiye'ye geldi. 1979 Sovyet işgalinde öğrenciydim. Rus işgali başlayınca Mücahitler ortaya çıktı. Ruslarla savaşıyorlardı. Ekonomik durum çok kötüleşti. Okula devam etme şansım kalmamıştı. Herkeste bir tedirginlik vardı. Zorla bizleri askere almaya başlamışlardı. Öğrenci, çocuk demeden askere alıyorlardı bizleri. Ben de ailemle istişare ederek Pakistan'a eğitimimi tamamlamaya gittim. Afganistan'da tıp eğitimi alıyordum. Kayd Azem Üniversitesi Tıp Fakültesine kayıt oldum. 1990 yılında mezun oldum. Savaş iyice kızışmıştı. Rusların ülkeden çekilmesi ile iç savaş patlak verdi. Pakistan'dan mücahitlere destek olmak amacıyla cepheye gitmeye karar verdim. Cephedeki yararlılara yardım amacıyla uluslararası görevlendirme ile Afganistan'a geçtim. Daha sonra memleketim olan Bağlan'a halka ilaç yardımı için geçtim. Burada farklı gruplar tarafından alıkonuldum ve tutuklandım. Kısa bir süre sonra serbest bırakıldım. Partiler arası mücadele hayatı yaşanmaz hale getirmişti. Daha sonra Afganistan'dan Pakistan'a geçtim. Oradan İran'a resmi yollarla geçtim. İran'dan Türkiye'ye 1993 yılında kaçak yollarla geçtim. Burada akrabalarımın yanına geldim. Ailem Afganistan'da çiftçilikle geçimini sağlıyordu. Ben Tıp mezunu bir doktordum ama Türkiye'de denklik alamadığım için doktor olarak görev yapamadım. Burada ekmeğimizi kazanmak için bir çok işle uğraştık. Deri diktik. Biliyorsunuz artık derilerden yelek yapıp İstanbul'a yolluyorduk. Ama artık bu iş azaldı eskisi gibi karlı bir iş değil. İlk geldiğim dönemde ne iş olsa yaptım. Pazarlamacılık, halıcılık yaptım. Hayat mücadelesi verdik aslında. 1994 yılında TÜRKYAD adı altında Afganistan Özbek Türkleri Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'ni kurdum. Bu süre zarfında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değildim. Kurduğum derneğin amacı dil ve kültüre uyumda yardımcı olmak ve öğrencilerin eğitimlerini sürdürmelerini sağlamak vardı. Ben 2008 yılında vatandaşlık alabildim. Nispeten diğerlerine göre biraz uzun sürdü vatandaşlığı almam. Kurduğumuz dernek tam anlamıyla 2016 yılında aktif hale getirebildim. Halkın bilinçlenmesi için çok uğraş verdim. Benim 8 çocuğum var 3 kız 5 erkek ve bunların 7 tanesi öğrenci. Bu zamanda öğrenci okutmak gerçekten zor ama bunun gerekliliğini bildiğim için eğitime önem verdim. Dernekle beraber SODES Projeleri ürettik. Kadınlarımızın üretme sosyal hayata katılmasını amaçladık. Kültürümüz aslında çok farklı değil. Sokaklarda geleneksel kıyafetlerimizi görebileceğiniz gibi modern kıyafetlileri de yan yana görebilirsiniz. Bizim geleneksel kıyafetlerimiz Köyleg dediğimiz ve üzerine Çapan başa da Çalma adı verdiğimiz kıyafetlerden oluşuyor. Bölge insanıyla çatışmamız olmadı. Onlarla ticaret ilişkilerimiz var. Birçok Özbek onların sayesinde çalışıyor. Ovakentte olmaktan mutluyuz, ülkemizi seviyoruz. Burası bizim için vatan toprağıdır. Burada temel problemlerimiz konut yetersizliğidir. Buraya Afganistandan göçler devam ediyor. Gelenler çoğu zaman akrabalarında kalıyor ama onların da konutları yeterli değil. Birden fazla aile kirada tek odalı evlerde yaşamak zorunda kalıyor. Bu insanlar zor şartlarda yaşam mücadelesi veriyor. Ovakentte ne yazık ki sosyal tesislerimiz yok. Bu önemli bir eksiklik. Bir diğer problemde eğitim. Bu devam eden göçle beraber yeni gelenler eğitim haklarından yararlanmıyor. Mahallemize lise'nin açılması ile beraber kız çocuklarının okula gitme oranları arttı diyebilirim. Bizler buraya geldikten sonra hiç geri dönmeyi düşünmedik.

ABDULLAH SÖNMEZ

1964 Bağlan doğumluyum. Bizim ailemiz çiftçilik yapıyordu. Geçimimizi topraktan sağlıyorduk. Arpa ve buğday ekiyorduk. Tarlalarımız hala duruyor, satmadık topraklarımızı. 1979 işgali ile artık topraklarımızı işleyemez olduk. Toprak reformu sonrası karışıklıklar oldu. Yeni toprak alan insanlar farklı gruplar tarafından öldürüldü. Kendimizi güvende hissetmiyorduk. Güvensizlik ortamı vardı, hırsızlık olayları yaşanmaya başladı. Bu iç karışıklıklar bizim topraklarımızdan ayrılmamıza neden oldu. Bu durumda komşu ülke Pakistan'a geçtik. Daha sonra oradan İran'a geçip bir süre kaldık. 1,5 yıl İran'da kaldık. Daha sonra tekrar Pakistan'a geçtik. Pakistan'da kötü şartlarda yaşadık. İş bulmakta çok zordu. 1982 yılı itibariyle Türkiye'ye ilk gelen grup arasındaydım. Pakistan'dan Adana'ya geçtik. Bizi çok iyi karşıladılar. Adana'dan Hatay'a geçtik. Burada kendimizi hiç yabancı hissetmedik. Bizim için her şey düşünülmüştü. Dil kursları, meslek kursları aldık. Burada da çiftçilik yaptık. 10'ar dönüm arazi verildi bu toprakları işledik. Ama sadece çiftçilik değil terzilik de yaptım, esnaflık yaptık, tekstil malzemesi ticaretiyle uğraştım. İlk günlerde gündelik geçim için ne iş olsa yaptık. Afganistan'da hala akrabalarımız var. Onlar da gelsin isterim, hala iletişim halindeyiz. Kaçak yollarla hala gelenler var. Ölüm tehlikesi altında bir ülkeden bir ülkeye geçiyorlar. Hatay'a bizden çok sonra gelen akrabalarımız var. Onların yolculukları daha tehlikeli. Adam başı 1.000 Dolar karşılığında sınırı geçiriyorlar kaçakçılar. Ölüme yolculuk gibi bir durum var. İran sınırı en

tehlikelisi. İran askerleri öldürmek için ateş ediyor. Türk askeri öyle değil. İlk geldiğimizde en önemli problem iletişimdi. Bunun yanı sıra işsizlik de önemli bir problem. Devletimizin bize çok yardımı oldu. Kızılay uzun süre bizlere yemek verdi. Bizim yerel halkla hiçbir sorunumuz olmadı, olmazda. Uyumlu bir şekilde yaşıyoruz. Kültürel farklılıklarımız çok az. Biz kültürümüzü burada da yaşatıyoruz. Geleneklerimizi devam ettirmeye çalışıyoruz. Sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanabiliyoruz ama yeni gelenlerin bazıları bu durumdan faydalanamıyor. Bugün bir çok problemimiz var en önemlileri konut yetersizliği ve işsizlik. Bir çok gencimiz işsiz ne yazık ki. Devam eden göçler nedeniyle bir çok kişi okula gidemiyor ve kalacak yerleri olmuyor. 3-4 aile bir evde kalmak zorunda kalıyor. Bir diğer problemimiz de özellikle gençleri hedef alan uyuşturucu satıcılığı. Buraya geldikten sonra dönmeyi hiç düşünmedik aksine akrabalarımızın da buraya gelmesini isterim.

AZİM YILDIZ

1982 yılında Afganistan, Saripul'da doğdum. Türkiye'ye 1997 yılında geldim. Türkiye'ye gelme nedenim Afganistan'ın içinde çatışmalardı. İç karışıklık sırasında ben Afganistan' da olsam da babam 1982 yılında Türkiye'ye gelen grup arasındaydı. İç karışıklık artınca Pakistan'a geçtik. Daha sonra yine kaçakçılarının sayesinde İran'a geçip 1 ay kaldıktan sonra Türkiye'ye geçtik. Bir tır dorsesi içinde kaçak olarak İstanbul'a amcamın yanına gittim. Kısa bir süre İstanbul'da kalıp Hatay'a geldim. Afganistan'da bulunduğumuz ilin merkezinde yaşıyorduk. Ticaretle uğraşıyorduk. Ayakkabı ticareti yapıyorduk. Türkiye'ye geldikten sonra Afganistan'daki bu iş tecrübesi bana bir yarar sağlamadı. Hatay'da iş bulamayınca Antalya ve Balıkesir'de kebabçı olarak çalıştım. İstanbul'a geçip burada seyyar bir tezgâhla kebabçılık yaptım. 2004' e kadar Zeytinburnu'nda kebabçılık yaptım. Daha sonra Hatay'a gelip kendi lokantamı açtım. Ben ilk geldiğim kısa süre hariç hep çalıştım. Çalışkan insan her zaman iş bulur. Biz Özbek Türkleri genel olarak çalışkanız. Ama eğitimsizlik ve cehalet ne yazık ki yaygın. Sağlık hizmetlerinden faydalanıyoruz ama eğitim hakkımızı tam kullanamıyoruz diyebilirim. Bugün en önemli problem işsizlik bence. Sosyal alanların yokluğu da bir sorun oluşturuyor. Bugün hala Afganistanda akrabalarımız var onlarla iletişimimiz devam ediyor. Onlarında buraya gelmesini isterim. Ben Hatay'a geldiğimde ailem dışında kimseden yardım almadım. Yerli halkla hiçbir sorunumuz yok. Son derece hoşgörülü insanlar. İki kültürün bir çok ortak noktası var. Bizim yemek kültürümüz biraz farklı. Giyim kuşam da net olarak farklı. Ben şuan sizin gibi giyinmiş olsam da evime gittiğimde geleneksel kıyafetlerimi kullanıyorum. Buraya geldikten sonra dönmeyi hiç düşünmedim. İmkanım olursa döner misiniz diye soruyorsunuz ben bir ay önce İngiltere'deydim yani imkanım var ama Türkiye' yi bırakıp başka bir ülkede yaşamayı düşünmüyorum.

HAYRULLAH KURT

1977 yılında Kunduz'da doğdum. Benim ailem Afganistan'da esnaflık yapıyordu. 1986 yılında Kunduzdan ayrıldık. Akrabalarımız 1982'de Türkiye'ye göç etmişlerdi. Bizler de bu iç karışıklık yüzünden ilk önce Pakistan'a geçtik. 3 sene Pakistan'da kaldık. Ben küçüktüm babam her işte çalıştı. Şartlarımız çok kötüydü. Bir süre sonra İran'a geçtik. Burada uzun bir süre kaldık. Ben eğitimimi İran'da tamamladım. Kirada, kötü ve zor şartlarda yaşadık. Ben inşaatlarda, çiftliklerde çalıştım. Bu sıra da Türkiye'deki akrabalarımızla iletişim halindeydik. Türkiye'ye gelme kararı sonrası kaçak yollarla aracılar sayesinde Türkiye'ye geçtik. 1998 de İstanbul'a akrabalarımın yanına gittim. 1 sene orada kaldıktan sonra Ovakente geçtim. Uzun süre deri işi ile uğraştım. Daha sonra Ovakent'te esnaf olarak kasap dükkânımı işletmeye başladım. Hala esnaf olarak geçimimi sağlıyorum. Türkçe, Farsça, Özbekçe ve Peştunca biliyorum. İlk geldiğimde biraz iletişim problemi yaşadım. Buraya geldiğimizde en büyük sorun iletişimdi ama hemen Türkçe'yi öğrendim. İlk geldiğimizde akraba tanıdıklar bize çok yardımcı oldular. İlk gelenlerden olmadığımız için biz çok yardım alamadık. Burada yaşamaktan son derece memnunum. Bölge insanlarıyla kötü bir etkileşimimiz olmadı. Zaman zaman tarım işçisi olarak onların topraklarında çalışıp ekme paramızı kazandık. Kendimizi buraya yabancı hissetmiyorum. Ovakentte en önemli problem işsizlik problemidir. Bunu takip eden en önemli problem de konut yetersizliğidir. Bir çok aile küçücük evlerde kalmak durumunda. Gençlerimizi yönlendirebileceğimiz spor tesislerimiz yok ne yazık ki. Sağlık ve eğitim hizmetleri çok şükür iyi ama yeni gelenler ne okula gidebiliyor ne de doktora gidebiliyor. Hala akrabalarımızla bağlarımız devam ediyor. Onların da burada yaşamasını isterim elbette.

AZİZ ASLAN

1966 yılında Kunduz' -da doğdum. Babam imamdı, ayrıca çifçilikle de uğraşıyorduk. İlkokulu Afganistan'da okudum. 1979 işgali ülkemizden ayrılmamıza neden oldu. Rusya'ya eğitime giden Afganlar ülkelerine Komünist olarak geri geliyordu. 1979 işgaliyle babalarımız geleceğimiz için, çocuklarımız 'Gavurlaşmasın' diye Afganistan'dan ayrılma kararı aldı. Çok az bir kısmımız ayrılabilirdi. Mallarımızı mülklerimizimizi bırakarak Müslüman bir ülke olan Pakistan'a geçtik. Birkaç ay Pakistan' da kaldık sonra İran'a geçtik. Pakistan' da çok kötü şartlar vardı. Pakistan hem fakir

bir ülkeydi hem de işsizlik çok fazlaydı. Dil bilmemenin zorluğunu çok yaşadık. İran'da birçok işle uğraştım. Farsça biliyor olmam avantajdı. İran'da yumurta, yağ, sigara sattım. 1982'de Pakistan'a geri döndüm oradan da Türkiye'ye giden ilk uçakla Türkiye'ye geçtim. Bizi yanlılıkla Türkmenlerin bulunduğu Tokat'a götürdüler. Durumu yetkililere bildirdik. Yetkililer bizlere devamlı kalınacak yerler için tercih hakkı verdi. Bizler Hatay'ı seçtik. Hatay'a geldiğimizde kalacak yerlerimiz hazır. Bizden önce buraya gelen akrabalarımız evlerine geçmişlerdi. Türkiye bize kucak açtı. Böyle bir fırsat olunca hiç düşünmedik. Türkiye'de her ihtiyacımız karşılandı. Eğitim, sağlık hizmetlerinden faydalandık ama bazı yeni gelenler bu hizmetlerden faydalanamıyor. İlk gelenler için her şey düşünülmüştü. Evlerimiz hazır, bir çok yardım yapıldı, meslek kursları açıldı bizler için. Meslek kursları vardı ama çok fazla talep olmadı. Bugün bile yaşlılar için okuma- yazma kursları açılıyor. Buraya geldiğimizde bir çok işle uğraştık, en önemlisi de dericilikti. O zamanlar çok önemli ve karlı bir işti. Ama zamanla eskisi gibi para kazandırmıyordu. Ben gündelik işçi olarak çok çalıştım. Ne iş olsa yaptık. İnşaatlar da çalıştık, kuyu kazdık. Ekmeğimiz için elimizden geleni yaptık. Afganistan'da hala akrabalarımız var. Onlarla hala görüşüyoruz. Onların da burada yaşamasını çok isterim. 2006'da Afganistan'a gittim. Hala topraklarımız var orada. Bugün Ovakentte işsizlik en büyük problem diyebilirim. Hayat çok pahalı ama biz hiç geri dönmeyi düşünmedik. Burada çok mutluyuz. Kültürümüzü koruyoruz. Hatay'da çok kültür var bizde onlardan bir parçayız. Yerli halkla hiçbir sorunumuz olmadı. Düğünlerimiz bayramlarımız, geleneksel kıyafetlerimiz Afganistan'daki ile neredeyse aynı. Gençlerde özellikle kıyafetlerde biraz değişiklik olsa da genel olarak geleneklerimizi kültürümüzü yaşatıyoruz.

BEREKET KURT

1968 Afganistan doğumluyum. Afganistan'daki iç karışıklık, savaş durumu bizi topraklarımızdan ayrılmaya zorladı. Ruslar ve Afgan Devletinin halka, mücahitlere yönelik saldırıları büyük bir huzursuzluk yarattı. Bu saldırılar sırasında abim yaralandı. Bu savaş durumunda daha fazla Afganistan'da kalamazdık. Pakistan'a geçtik Pakistan Devleti bizlere iyi davrandı ama koşullar çok iyi değildi. İran'a geçtik 1 ay kalıp tekrar Pakistan'a döndük. Göçmen olduğumuz için Pakistan'da da kalmak istemedik. Bir dış ziyaret sırasında kamplarda kalan Türk asıllı kişiler için heyet talep edildi. Görüşmeler sonrası bizler için Türkiye kapıları açıldı. Pakistan'dan Adana'ya geçtik. Daha sonra Hatay'a geldik. Burada çok iyi karşılandık. Her şeyimiz düşünülmüştü. Kalacak yerimiz, yemeğimiz her şey düşünülmüştü. Türkiye'yi vatan toprağı olarak gördük. Bizler Afganistan'dan gavurlar yüzünden kaçtık. Gelirken tabi ki önyargılarımız vardı. Farklı bir kültür olduğunu düşünüyorduk. Ama düşündüğümüz kadar fark olmadığını kültürümüzün yakın olduğunu gördük. Zamanla buraya alıştık. Burada kendimizi yabancı hissetmiyoruz. Buranın mozaik yapısını biliyorum. Biz kendimizi bu mozağin bir parçası olarak görüyoruz. Buraya geldiğimiz için hiç pişman değiliz. Geri dönmeyi hiç düşünmedik. Bölge insanıyla son derece uyumluyuz. Hatırladığım tek problem 1996 seçimlerinde yaşanan ufak tatsızlıktı. Onun dışında hiçbir problem yaşamadık. Gayet uyumluyuz. Kız aldığımız da var verdiğimiz de var. Siz biz ayırımı yok. 2014 ten beri Ovakentte muhtarlık yapıyorum. Daha önce bir çok işle uğraştım. Ticaretle uğraştım, terzilik yaptım, şoförlük yaptım. Çalışmak isteyene iş her zaman var. Biz buralara gelirken hiçbir şey getirmedik. Şu an akrabalarımız Afganistan'da yaşıyor. İletişimimiz devam ediyor. Orada ekonomik şartları çok iyi değil. Buralara gelmek istiyorlar. Hala gelenler var. Kimisi vatandaşlık alamıyor, kimisinin ikamet izni bile yok. Sağlık ve eğitimden yararlanamıyorlar. İşsizlik ve konut yetersizliği önemli problemlerimiz. Biz buraya gelirken kültürümüzü de getirdik. Bunları koruyoruz. Buraya geldikten sonra dönmeyi hiç düşünmedik. Dönen olmadı ama gelen akrabalarımız oldu.

Abdurahman OKUR (Kömürçukurlu)

1954 Hatay doğumluyum. Ben aslen Kömürçukurluyum. 1980 yılında Ovakent'e geldik. Ben ilkokul mezunuyum, Antakya Belediyesinde çalışıyorum. Özbek kardeşlerimizle aynı kökenden geliyoruz. Onlar da Türk biz de Türk'üz. Din kardeşiyiz Özbeklerle. Dinimiz bir ırkımız bir. Biz de Orta Asya'dan göç ettik zamanında. Göçmenler hakkında önyargılarımız çok azdı aslında. Onlar hakkında çok az bilgimiz vardı. Sadece dindar Müslüman olduklarını biliyorduk. Kültür ortak olduğu için küçük önyargılar da zamanla yok oldu. Zamanla daha da kaynaştık. Giyimlerinin farklı olması insanların farklı gözle bakmasına sebep olabiliyor. Giyim kuşakları dışında çok farklılık yok. Yıllardır burada kardeşçe yaşıyoruz. En büyük problem İşsizlik ve nüfus artışı olarak görüyorum. Burası çok göç alan bir yer ve nüfus artışı yüksek. Evler çok kalabalık. Göçle gelen Özbekler kalabalık bir şekilde, gecekondular gibi yerlerde kalıyor.

Kasım YILDIZ

1952 Mezar-ı Şerif doğumluyum. 1989'da Türkiye'ye geldim. Afganistan'da dericilik ve ticaretle uğraşıyorduk. Rus işgali sonrası güvensizlik ortamı oluştu. Ruslar ve Afgan Devleti birlikte halka savaş açtı. Afganistan'da daha çok kalma imkânımız yoktu. Çocuklarımızın geleceği için bir süre

Afganistan da kalmaya çalıştım. Ben yaralandım. Ailemin geleceği için Pakistan' a geçmekten başka şansım yoktu. Pakistan' da birçok işle uğraştım. Birçok dil bildiğim için daha az problem yaşadım. Ben Farsça, Peştunca, Türkçe, Özbekçe, Rusça ve Arapça biliyorum. Bugün eğer burada huzurlu mutlu bir şekilde yaşıyorsak bu Anavatanımız olarak gördüğümüz Türkiye Cumhuriyeti sayesinde. Kendimi yabancı hissetmiyorum. Burada ilk karşılaştığım sorun iş bulamama oldu. Afganistan' da da dericilik yapıyordum, ticaretle uğraştım ama burada öyle bir imkânım olmadı başlarda. Ben ilkokul mezunuyum, eğer cephede yaralanmış olmasaydım Pakistan' a geçmezdim. Ekonomik durumum iyi. Oğlumun Lokantası var o da burada. Hatay' da yaşamaktan çok memnunuz. Gelirken hiçbir şey getiremedik. Burada çalıştım para biriktirdim. Şimdi kendi satın aldığım evde kalıyorum. Akrabalar Afganistan' da, iletişim devam ediyor. Hala akrabaalarımızla haberleşiyoruz. Onlarda buraya gelmek istiyorlar, bizden bilgi alıyorlar. Afganistan' da hala toprağım var satmadım. Çifte vatandaşlığım var ama artık orada yaşamayı düşünmüyorum. Türkiye' yi vatan olarak görüyorum. Bizden önce gelen akrabalarım vardı, onlar ilk geldiğimizde çok yardımcı oldular.

Zeynep İKİZOĞLU

1967 Kunduz doğumluyum. Ev hanımıyım. Ekonomik durumun kötü olması ve güvenlik şartlarının kötü olması nedeniyle Afganistan' dan ayrıldık. Daha iyi bir yaşam için 2008 yılında Türkiye' ye ailemle birlikte geldim. Eşim inşaat işçisi olarak çalışıyor. Şuan çifte vatandaşlığım var. Afganistan' da çiftçilik ile geçimimizi sağlıyorduk. Burada daha önce Türkiye' ye gelen akrabalarımız var ve onların tavsiyeleri ile Türkiye' ye geldik. Kendimizi yabancı hissetmiyoruz. İlk geldiğimizde kalacak yer sıkıntısı yaşadık. Şu an evimiz yok ve kirada kalıyoruz. Afganistan' da akrabalarımızla iletişimimiz devam ediyor. Onlarda buraya gelmek istiyorlar. Burada işsizlik sorunu olsa da Afganistan' da ki hayattan daha rahattız. Hiçbir güvenlik sorunumuz yok. Afganistan' da güvenli bir yaşam sürdürmek çok zor. Buraya geldiğimiz için pişman değilim. Geri dönmeyi hiç düşünmedik.

Sakine HABİBİ

1966 Bağlan doğumluyum. 2013 yılında Türkiye' ye geldim. Henüz vatandaşlık alamadım. İkamet izni ile burada kalabiliyorum. Ben okul okuyamadım, ev hanımıyım. Afganistan' da ailemiz çiftçilik ile uğraşırdı. Burada ise gündelik işe gidiyoruz. (eşi gidiyor) Eşim tarım işçiliği veya yevmiyeci olarak çalışıyor. Kendimizi burada yabancı hissediyorum. Buraya ilk geldiğimizde çocuklarımız ve eşim çok kötü şartlarda çalışmak zorunda kaldı. Düzenli bir işimiz yoktu. Kirada kalıyoruz. Ekonomik durumumuz son derece kötü. Buraya Türkiye' de akrabalarımız olduğu için yeni ve daha iyi bir yaşam için geldik. Afganistan' daki akrabalarımızla hala iletişim halindeyiz. Onlarda buralara gelmek istiyorlar. Buradaki en önemli sorun işsizlik ve vatandaşlık alamamak diyebilirim.

Salihe SEYREN

1968 Bağlan doğumluyum. Savaş durumu nedeniyle Afganistan' ı terk etmek zorunda kaldık. Pakistan' da çok da iyi şartlar olmadan bir süre kaldık daha sonra yapılan görüşmelerle bizlerin Türkiye' ye gideceğimizi öğrendik. Bizler de aslında Türk'üz. Türkiye bizim anavatanımız. 1982 yılında Pakistan' dan Türkiye' ye geldik. Buraya gelirken yanımıza hiçbir şey getiremedik. Türkiye' de çok güzel karşılandık. Devlet bizim için her şeyi hazırlamıştı. Yemeğimiz, kalacağımız yer hatta bir süre boyunca maddi destek verdiler. Hatay' a geldiğimizde en büyük ve tek sorun aslında dil bilmiyor olmamızdı. İletişim problemini çok yaşadık. Biz Afganistan' da tarımla ve hayvancılıkla uğraşırdık. Hatay' a geldiğimizde de bizi tarıma yönlendirdiler. Burada da çiftçilik yaptık. Burada kendimizi hiç yabancı hissetmedik. Şuanda çifte vatandaş durumundayım. İşsizlik döneminde devlet bize destek verdi. Kaldığımız evi bize devlet verdi. Burada yaşamaktan çok memnunuz. İlk geldiğimizde bizlere kurslar açıldı. Meslek kursları ve dil kursları. Ama ben gidemedim. Hala Afganistan' da akrabalarımız var. İletişimimiz devam ediyor ve onlar da buraya gelmek istiyorlar. Burada olmaktan dolayı çok mutluyuz ve geri dönmeyi hiç düşünmedik.

Abdullah AYENGER

1978 Bağlan doğumluyum. Güvensizlik ortamı ve ekonomik şartların kötü olması benim Afganistan' dan ayrılmama sebep oldu. Akrabalarım ile iletişim halindeydik. Türkiye' de yaşamaktan dolayı mutluydular bende Türkiye' ye gelmeye karar verdim. 2011 yılın da Türkiye' ye geldim. Afganistan' da hayvancılık yapıyordum. Burada aynı işi devam ettirme imkânım olmadı. Afganistan' da yaptığım iş burada iş bulmam konusunda fayda sağlamadı. Buraya geldikten sonra gündelik işçi olarak çalıştım. Akrabaların, tanıdıkların yardımları oldu. Onun dışında buraya geldiğimizde kalacak yer ya da daha farklı yardımlar almadım. Okul okumadım ama okuma yazma biliyorum. Biz Özbekler aynı soydan geliyoruz. Kendimizi buraya yabancı hissetmiyoruz. Afganistan' daki akrabalarımızla iletişimimiz devam ediyor. Onlarda buraya gelip yaşamak istiyor. Ovakentteki en önemli problemi işsizlik olarak görüyorum. Ben kirada kalıyorum. Kültürel farklılık biraz var. Giyim kuşam olsun yemek kültürü olsun farklılık var. Biz bayramlarımızı geleneklerimizi devam ettiriyoruz. Her şeye rağmen burada güvende yaşamaktan dolayı mutluyum burada kendimi yabancı hissetmiyorum. Geri dönmeyi hiç düşünmedim. İmkanım olsa da geri dönmem.

Abdülhamit BAYTOP

1965 Bağlan doğumluyum. Güvenli bir ortam olmadığı için Afganistan'dan ayrılmaya karar verdim. Kaçak yollarla Türkiye'ye geldim. Türkiye'yi seçme nedenim akrabalarım daha önceden buraya gelmiş olmalarıydı. Onlarla iletişim halindeydik ve buraya gelmemin iyi olacağını söylemişlerdi. 2012 yılında Türkiye'ye geldim. Afganistan'da tarım ve hayvancılık yapıyorduk. Burada aynı işleri yapamadım. Yevmiye ile çalıştım. Ne iş olsa yaptım. Biz kendimizi Özbek olarak görüyoruz. Ortak atadan geliyoruz, dinimiz bir. Kendimi yabancı hissetmiyorum. Bölge insanlarıyla bir sıkıntımız yok. Onlar sayesinde çoğu zaman iş bulabiliyoruz. Çok şükür bugün Ovakentte bir problem yok. Sağlıktan eğitimden faydalanabiliyoruz. Afganistan'da ki iş tecrübem bana yarar sağladı. Tarım işçisi olarak çok çalıştım. Afganistan'daki akrabalarla iletişimimiz devam ediyor. Onlar da burayı soruyor. Gelmek istiyorlar Türkiye'ye. Hatay'a geldiğimde karşılaştığım en büyük sorun barınma ihtiyacıydı. Akrabalarım ilk geldiğimde yardımcı oldu. Kirada kalıyorum şimdi. Kültürümüzü koruyoruz bayramlarımızı kutluyoruz. Afganistan'daki gibi gelenek görenekler hala var. Benim çifte vatandaşlığım var ama Türkiye'ye geldikten sonra dönmeyi hiç düşünmedim. Fırsatım olsa da burayı bırakıp hiçbir yere gitmem.

Mehmet ÖZBEK

1991 Bağlan doğumluyum. Afganistan'daki çatışmalar ve güvensizlik ortamı nedeniyle Türkiye'ye geldim. Ekonomik şartlar çok kötüydü. Biz de akrabalarımızın yaşadığı Türkiye'ye gelmeye karar verdik. 2014 yılında Türkiye'ye geldim. İlk okul mezunuyum. İkamet izni ile burada yaşıyorum. Vatandaşlık alamadım henüz. Afganistan'da tarımla uğraşıyorduk. Burada toprağımız olmadığı için gündelik işlere gidiyorum. Tarlada ya da inşaatlarda çalışarak para kazanıyorum. Bölge insanlarıyla bir sıkıntımız yok. Ovakentte en önemli sorun olarak işsizliği görüyorum. Kendimi Özbek olarak tanımlıyorum. Buraya kendimi yabancı hissetmiyorum. Afganistan'daki akrabalarımızla haberleşiyoruz. Buraya gelmelerini çok isterim. Orada yaşam çok zor. Onlarda buraya gelmek istiyor. Kültür olarak çok farklı değil ama Türkiye çok gelişmiş Afganistan'a göre. Vatandaşlık alabilirsem dönmeyi düşünmüyorum.

Gulam Resul MERDAN

1974 Saripul doğumluyum.1996'da Türkiye'ye geldim. Afganistan'da otel hizmetlerinde çalışıyordum. Geçim sıkıntısı nedeniyle Türkiye'ye gelmeye karar verdim. Akrabalarımın varlığı Türkiye'ye gelmemde etkili oldu. Buraya gelince iletişim problemi nedeniyle sıkıntı yaşadım Dil bilmediğim için iş bulmakta da sıkıntı yaşadım. Akrabalarım sayesinde işe girdim. Ovakent'teki bakkalı işletiyorum. Vatandaşlık alamadım eşim ve çocuklarım Afganistan'da yaşıyor. Vatandaşlık alırsam onları da buraya getirmek istiyorum. Bizler ortak soydan geliyoruz. Özbekler de Türk soyundan geliyor. Kültürlerimiz hemen hemen aynı. Giyim kuşam nedeniyle insanlar önyargılı olabiliyor. Ovakent'teki en önemli problem bence yaşam pahalılığı. Ben kirada dört kişi ile kalıyorum. Kiralar da çok pahalı. Afganistan'a gidip geliyorum akrabalarım orada ve onlar da burada yaşamak istiyor

**EK 5: 2641 SAYILI AFGANİSTAN'DAN PAKİSTANA SİĞİNAN
TÜRK SOYLU GÖÇMENLERİN TÜRKİYE'YE KABULÜ VE İSKANINA
DAİR KANUN**

— 213 —

**Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü
ve İskânına Dair Kanun**

(Resmî Gazete ile yayımı : 19.3.1982 Sayı : 17638)

Kanun No.
2641

Kabul Tarihi :
17 . 3 . 1982

MADDE 1. — Afganistan'daki olaylar nedeniyle Pakistan İslam Cumhuriyetine sığınmış Türk Soylu Afgan ailelerinden, Türkiye'ye yerleşmek isteyenler, bir defaya mahsus olmak üzere, serbest veya iskânlı göçmen olarak kabul olunabilirler. Bunların kabulleri ve iskânları, bu Kanun ile 2510 sayılı «İskân Kanunu» ve 1306 sayılı «2510 sayılı İskân Kanununa Ek Kanun» hükmüne göre yapılır.

Gayrimenkul verilerek yapılacak iskânda vali veya kaymakamlar temlike yetkilidir. Temlik cetvelinde ailenin bütün fertleri eşit hisselerle belirtilir ve tapuya da temlikteki gibi tescil edilir.

MADDE 2. — 3 üncü maddede belirtilen görevleri yapmak üzere; İçişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde, Genelkurmay Başkanlığı, Dışişleri, Maliye, Millî Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım, Gümrük ve Tekel, Ulaştırma, Tarım ve Orman, İmar ve İskân, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlıkları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı ve Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanlığı yetkililerinden oluşan bir Üst Komisyon kurulur.

Üst Komisyona bağlı olarak, İçişleri Bakanlığınca belirlenen illerde valinin veya görevlendireceği kişinin başkanlığında, konunun özelliği dikkate alınarak birinci fıkrada yazılı bakanlıkların ve kuruluşların o ildeki şube ve kurum başkanlarının iştirak edeceği alt komisyonlar kurulur.

MADDE 3. — Üst Komisyonun görevleri şunlardır :

- a) Türkiye'ye göçmen olarak gelecek Türk Soylu Afganların kabul şartlarını, sayılarını, geçici ve kalıcı iskân yerlerini belirlemek,
- b) Yerleştirme ve iskân programlarını hazırlamak,
- c) Göçmenleri üretici duruma getirmek için gereken tedbirleri almak,
- d) Ön heyetin Pakistan'da yapacağı her türlü giderler ile göçmenlerin buldukları yerlerden nakil, barındırma ve iskân masrafları için sağlanan ödeneğin ilgili bakanlıklar ve Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanlığına aktarılacak miktarını belirlemek,
- e) Başbakanlık ve Bakanlar Kurulunca verilecek diğer görevleri yapmak.

MADDE 4. — İllerdeki alt komisyonlar, üst komisyonun vereceği görevleri yapar.

MADDE 5. — Üst Komisyonun aldığı kararlar İçişleri Bakanının onayı ile kesinleşir.

Üst ve alt komisyonların çalışma şekil ve şartları ile bu Kanunun uygulanmasına ilişkin konular ikinci maddede yer alan Genelkurmay Başkanlığı, bakanlıklar ve kuruluşların görüşleri alınarak, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 6. — Bu göçmenlerin Türkiye'ye getirecekleri kendilerine ait zati ve ev eşyalarının tamamı ile mülkiyetinin kendilerine ait olduğu, Üst Komisyona belirlenecek şekilde belgelenen her türlü eşya ve damızlık hayvan, bir defada getirilmek koşuluyla gümrük vergi ve resimlerinden (damga vergisi dahil) muafittir.

Yukarıda sözü edilen hükmün uygulanmasında, kambiyo ve dış ticaret rejimi tahdit ve takyitleri aranmaz.

MADDE 7. — Bu göçmenlerin nakil ve iskân masrafları ile diğer giderleri için gerekli ödenekler öncelikle sağlanır. Bu ihtiyaçları karşılamak için; ilgili Bakanlık ve kuruluş bütçeleri içinde mevcut veya yeniden açılacak tertiplere Maliye Bakanlığı bütçesinin ilgili tertiplerinden aktarma veya Kızılaya ödeme yapmaya ve bunlarla ilgili diğer işlemleri yapmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.

MADDE 8. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BU KANUNA AIT TUTANAKLAR

Cilt	Danışma Meclisi	
	Birleşim	Sayfa
4	61	186
	61	187
	65	301:309

I - Gerekçeli 99 S. Sayılı basmayazı Danışma Meclisinin 65 inci Birleşimine, 377 S. Sayılı basmayazı Millî Güvenlik Konseyinin 99 uncu Birleşim tutanağına bağlıdır.

II - Bu Kanunu; Danışma Meclisi Bayındırlık, Ulaştırma, İmar ve İskân, Turizm ve Tanıtma, Mali İşler, Adalet, Tarım ve Orman, Köy İşleri ve Kooperatifler komisyonlarından 2 şer üye, Millî Savunma, İçişleri ve Dışişleri komisyonlarından 3 üye alınmak suretiyle kurulan Geçici Komisyon, Millî Güvenlik Konseyi ihtisas komisyonları görüşmüştür.

III - Esas No. : Danışma Meclisi 1/147, Millî Güvenlik Konseyi 1/359.